

Poštnina za kraljevino Jugoslavijo v gotovini plačana.

BOGOSLOVNI VESTNIK

**IZDAJA
BOGOSLOVNA AKADEMIJA**

**LETO XVIII
ZVEZEK IV**

LJUBLJANA 1938

KAZALO.

(INDEX.)

I. Razprave (Dissertationes):

- Od ar, Jegličeve sinode (De synodis dioecesis
Antonii Bonaventurae Jeglič episcopi Labacensis
1898—1930) 257—290
- Ku rent, Dostavek »Filioque« na cerkvenem zboru
v Bariju (1098) (Quaestio de »Filioque«, symbolo in-
serto, in concilio Barensi [1098] disputata) 291—297

II. Praktični del (Pars practica):

- Prefacije v karmeličanskem propriju (C. Potočnik) 298
- Ureditev jurisdikcije kongregacije za vzhodno cerkev
(Al. Odar) 306
- Nova razvrstitev cerkvenih sodišč za ničnostne zakon-
ske pravde v Italiji (Al. Odar) 310

III. Slovestvo (Litteratura):

- Schäfer, Die Ausgaben der Apostolischen Kammer
unter den Päpsten Urban V. und Gregor XI. (1362
bis 1378) 312 — Luk man, Izbrani spisi sv. Ceci-
lija Cipriana 313 — Zdešar, Kratek obris zgo-
dovine usmiljenih sester sv. Vincencija Pavelskega 314
— Grafenauerjeva M., Iz duhovnega življenja
družine 315 — Justin, Novo spoznanje 315 —
Obitelj u današnjem društvu 316.

Jegličeve sinode.

De synodis dioecesis Antonii Bonaventurae Jeglič, episcopi
Labacensis (1898—1930).

Dr. Al. Odar.

Summarium: Episcopus Labacensis Jeglič (resign. a. 1930, mortuus a. 1937 ut archiepiscopus titularis Garellensis) habuit tres synodos (annis 1903, 1908, 1924); loco synodi iam edictae a. 1914 edidit amplam Instructionem pastorem. Quae synodi nec non Instructio pastoralis, maximi momenti pro iure particulari nec non vita pastorali dioecesis Labacensis, hic describuntur nec non solvuntur quaestiones iuridicae ipsis connexae.

I.

1. Ljubljanske škofijske sinode delimo pod pravnim vidikom upravičeno v dve skupini. Prva obsega sinode do škofa Karla Herbersteina. Zadnja v tej skupini je sinoda, ki se je vršila l. 1774. v Ljubljani in l. 1778. v Gornjem gradu.¹ Sinode iz te skupine, ki so se vršile v 17. in 18. stoletju, imajo pomen le še za zgodovino.² Od leta 1774. oziroma 1778. do l. 1903. ni bilo v ljubljanski škofiji nobene sinode.

V drugo skupino sinod pa spadajo sinode, ki so se vršile za škofovanja škofa Jegliča. Te so še danes praktično pomembne, čeprav sta dve iz dobe, preden je stopil v veljavo sedaj veljavni cerkveni zakonik.

¹ L. 1774. je bila v Ljubljani tako zvana generalna sinoda, to je za celo ljubljansko škofijo; navadne sinode pa so se vršile na dveh krajih; v Ljubljani za duhovščino »ex Carniolia et Superiori Carinthia«, v Gornjem gradu pa za duhovščino »ex Styria et inferiori Carinthia«.

Sklepi generalne sinode iz l. 1774 so bili izdani pod naslovom »Decreta in synodo generali dioecesis labacensis anno ab Incarnatione Iesu Christi MDCCLXXIV mense Iunio 20 in ecclesia cathedrali Sancti Nicolai Epi et Confessoris clero in dioecesi sua labacensi constituta et eidem ex Carniolia et Superiori Carinthia, ex Styria et inferiori Carinthia convocato promulgata« (v ljub. škof. arhivu).

Sklepi sinode v Gornjem gradu iz l. 1778. so bili izdani pod naslovom »Synodus Oberburgensis die 12ma mensis Iulii 778 sub Celsissimo et Reverendissimo Principe ac Domino Carolo Dei gratia Exempto Cathedralis Ecclesiae Labacensis Epo S. R. I. Principe et Comitibus ab Herberstein celebrata« (v ljub. škof. arhivu).

² Prva sinoda, katere akti so ohranjeni, je iz l. 1604: »Constitutiones Synodales pro Clero Dioecesi Labacensi. Promulgatae, ut alias saepius, sic novissime in Synodo annua Oberburgi habita 6. feb. 1604. in festo S. Dorotheae Virginis et Martyris« (v ljub. škof. arhivu). Poročilo o tej sinodi glej v Času 1912, 49—57 (Viktor Steska). O ljubljanskih sinodah v 17. in 18. stoletju pripravljam daljšo razpravo.

Škof Jeglič je opravil s svojimi sinodami veliko zakonodajno delo. Zato ne bo odveč, če si v tej-le razpravi ogledamo njegove sinode, njih sistem in značaj ter si odgovorimo na vprašanje, v kakšnem obsegu so pravne določbe teh sinod še v veljavi. Zadnje vprašanje je praktično pomembno še posebej zaradi tega, ker se pripravlja nova sinoda. Mimogrede bomo omenili tudi mesta iz Jegličevih sinod, ki naj bi se v novi sinodi spremenila.

2. Škof Jeglič je sklical prvo sinodo, potem ko je bil prvič opravil kanonično vizitacijo ljubljanske škofije.³ Dekret o sklicanju te sinode nosi datum 14. julija⁴ 1903.⁵ Sinoda je trajala tri polne dni od 1. do 3. septembra 1903; začela pa se je že 31. avgusta zvečer in se končala 4. septembra zjutraj. Akti prve Jegličeve sinode so bili izdani v knjigi z naslovom »*Synodus dioecesis Labacensis quam diebus 31. mensis Augusti 1. 2. 3. 4. mensis Septembris 1903 habuit Antonius Bonaventura Jeglič episcopus Labacensis. Labaci 1903.*«⁶ Knjiga ima strani XLIV in 244. Prvi del obsega sklicanje sinode (str. I—VIII) in poročilo o sinodi (str. IX—XLIV); drugi del pa sinodalne določbe (str. 1—220), uvodni zakon k sinodalnim določbam (str. 221); seznam 373 udeležencev te sinode (str. 223—235) in kazalo (str. 237—244).

Naslednje leto je izdal škof Jeglič knjigo z naslovom »*Appendix ad synodum dioecesanam Labacensem celebratam anno 1903.*«⁷ Namen te knjige je opisal škof Jeglič v začetku njenega uvoda takole: »V tem dostavku k škofijski sinodi sem sklenil kratko razviti tiste resnice krščanske vere, ki so v skrajnem nasprotju z zmotami, ki se širijo po naši škofiji.«⁸ Knjiga ima 233 strani in 15 strani abecednega kazala. Avtor razpravlja o Bogu, o razodetju, o cerkvi, o razmerju med znanostjo in vero, o državi in njenem razmerju do cerkve, o svobodi in liberalizmu, o socialnem vprašanju. Škof je želel, da bi duhovniki na sodalitetnih konferencah prebirali posamezna poglavja te knjige in o njih razpravljali.⁹

Ob zaključitvi prve sinode je škof Jeglič napovedal drugo sinodo, »ki se bo vršila po izvršeni drugi kanonični vizitaciji cele škofije.«¹⁰

³ »Nunc vero, canonica totius dioecesis visitatione die 8. julii h. a. prima vice completa, operi coronidem imposituri, potestate nostra ordinaria ... synodum ... indicimus« (v dekretu o sklicanju sinode z dne 14. julija 1903 (Lj. Škof. list 1903, 71).

⁴ God sv. Bonaventura.

⁵ Napovedal pa je sinodo že v januarju istega leta (Lj. Škof. list 1903, 11). Pravilnik o sinodi je bil izdan 21. julija 1903 (Lj. Škof. list 1903, 76). Poseben ponatis »Red in opravila prve ljubljanske sinode, sklicane za čas od 31. avgusta do 4. septembra 1903«.

⁶ Citiram: I. sinoda.

⁷ Citiram: Appendix 1903.

⁸ »In hac appendice ad 'Synodum dioecesanam' breviter evolvere mihi proposui illas veritates religionis christianae, quae e diametro oppositae sunt erroribus in dioecesi nostra propagatis« (Appendix 1903, 3).

⁹ »Valde desidero, ut in Conferentiis Sodalitatis singula capita leantur atque discutiantur« (Appendix 1903, 4).

¹⁰ I. sinoda XLIII.

Roka se je tudi držal in točno čez pet let, 14. julija 1908.¹¹ je sklical drugo sinodo, ki se je vršila v dneh od 24. do 28. avgusta 1908. Akti te sinode so bili izdani v knjigi z naslovom »Synodus dioecesis Labacensis II quam diebus 24—28 Augusti a. 1908 habuit Antonius Bonaventura Jeglič episcopus Labacensis.« Labaci 1908.¹² Knjiga ima strani LV in 272. Prvi del obsega sklicanje sinode (str. I—VI) in poročilo o sinodi (str. VII do LV), drugi del sinodalne določbe (str. 1—158), uvodni zakon k sinodalnim določbam (str. 159), sedem dodatkov pod naslovom *appendices*¹³ (str. 160—265) in kazalo (str. 267—272).

Šest let po drugi sinodi, l. 1914.,¹⁴ je sklical škof Jeglič tretjo sinodo, ki naj bi se bila vršila od 24. do 28. avgusta 1914. Ker pa je takrat divjala že svetovna vojna, se sinoda ni vršila. Snov, ki naj bi jo bila tretja sinoda obravnavala, je izdal škof Jeglič l. 1915. v knjigi z naslovom »Instructio pastoralis Labacensis«.¹⁵ Tej instrukciji je dal škof Jeglič zakonsko veljavo. V uvodu pravi namreč: »Instructio praesens vim legis habet, omnes et singulos in conscientia obligat.«¹⁶ Instrukcija ima dva dela. Prvi ima naslov »Pars I. Theoretica«; pisan je v latinskem jeziku (str. 8—186); drugi del je pisan v slovenskem jeziku in ima naslov »Pars II. Practica« (str. 187 do 283).

L. 1924. je imel škof Jeglič svojo zadnjo sinodo, ki jo je sam imenoval tretjo sinodo. Sklical jo je 5. julija 1924.;¹⁷ začela se je istega leta 25. avgusta zvečer, trajala tri polne dni in se dovršila 29. avgusta zjutraj. Akti te sinode so bili izdani v knjigi z naslovom »Potek in sklepi tretje ljubljanske sinode, ki jo je pripravil in od 25. do avgusta l. 1924. vodil Anton Bonaventura, škof ljubljanski«. V Ljubljani 1924.¹⁸ Knjiga ima 167 strani. Prvi del z naslovom »potek sinode« šteje strani od 1—12; drugi del z naslovom »sklepi sinode« pa strani 13—166; na str. 167 je uvodni zakon k sinodalnim določbam.

II.

3. V vsebinskem oziru moramo razlikovati tretjo Jegličevo sinodo od prvih dveh in od pastoralne instrukcije. Prvi dve sinodi in pastoralna instrukcija se med seboj dopolnjujejo in predstavljajo precej zaključeno zakonodajo. Tretja sinoda iz l. 1924. pa naj bi po

¹¹ Lj. Škofijski list 1908, št. 6. Kakor za prvo sinodo, je bil izdan pravilnik tudi za drugo.

¹² Citiram: II. sinoda.

¹³ Dodatek I: Cerkevni sedeži; dodatek II: o pokopališču; dodatek III: o cerkvenikih, orglavcih in o cerkveni glasbi; dodatek IV: razni obrazci za upravo cerkvenega premoženja; dodatek V: opazke in obrazci k maticam; dodatek VI: catalogus eorum, qui ad Synodum dioecesanam Labacensem, a. D. 1908 celebratam, convenerunt (udeležilo se je sinode 384 duhovnikov); dodatek VII: constitutionum index alphabeticus.

¹⁴ Lj. Škof. list 1914, 58.

¹⁵ Citiram: Instructio.

¹⁶ Instructio 5.

¹⁷ Lj. Škof. list 1924, 65.

¹⁸ Citiram: III. sinoda.

zakonodavčevi zamisli nadomestila prvi dve in pastoralno instrukcijo. Škof pravi namreč v uvodu takole: »Na sestanku gg. dekanov l. 1923. so gg. dekani izrazili željo, naj sinodalno tvarino tako izberem in obravnavam, da nam bo poleg splošnega cerkvenega zakonika tretja sinoda navodilo za vse duhovnopastirsko delovanje. Željam sem ustregel. Zato določim, da sinodi od l. 1903. in 1908., ter Instructio iz l. 1915. ne vežejo več. Pač pa jih bom v tem navodilu večkrat navajal, da bi gospodje dotična navodila včasih pogledali in jih morda tudi še uvaževali.«¹⁹

To besedilo je v jurističnem pogledu zelo slabo, kar ni treba posebej dokazovati.²⁰ Kdor bi ga vzel dobesedno, bi nujno moral sklepati, da so prejšnje sinode razveljavljene in da jim je ostala le še avtoriteta privatnega dela. Toda zakonodavec sam ni nameraval prejšnjih sinod v celoti razveljaviti, ker pač za cele oddelke prejšnjih sinod ni dal nobenega nadomestila.²¹ Tudi praksa v škofijski kuriji in škofiji se na gornje besedilo ni prav nič ozirala, marveč se je ravnala v veliki meri po določbah prve in druge sinode. Zakonodavec je sredi med določbami tretje sinode sam potrdil določbe prejšnjih sinod.²²

Razmerje med tretjo sinodo in prvima dvema sinodama in instrukcijo je torej dejansko povsem drugo, kot pa ga je nakazal škof Jeglič v navedenem uvodu k tretji sinodi. Določbe prvih dveh sinod in instrukcije še danes veljajo, v kolikor ne nasprotujejo cerkvenemu zakoniku ali jih ni tretja sinoda izmenjala oziroma ni tega storila poznejša zakonodaja.

4. Prvo sinodo je namenil škof Jeglič vzgoji ljudstva in klera.²³

¹⁹ III. sinoda 3.

²⁰ Škof Jeglič tudi sicer ni dosti razlikoval med svojim osebnim pisateljskim delovanjem in med uradnim poslovanjem. Tako je ukazoval uporabljati svoje spise: Staršem (prim. Instructio 10), Ženinom in nevestam (Instructio 141), Mladeničem (Instructio 158), Na nože v sveti boj (III. sinoda 78).

²¹ Tudi zakon, s katerim je razglasil določbe III. sinode, nima dobrega besedila. Začne se: »V smislu kanona 362 potrjujem vsa navodila in vse zapovedi naše tretje sinode, da so vsi duhovniki v vesti zavezani, svoje duhovno pastirovanje po njih uravnavati« (III. sinoda 167).

²² Tako pravi na str. 157: »O pokopališču in cerkvenem pogrebu velja obsežna razlaga naše druge sinode (str. 169—172)«; na str. 161: »Zadostno in točno navodilo o pridobivanju in o upravi cerkvenega premoženja podaja druga ljubljanska sinoda str. 104—132«; na str. 164: »... na drobno razpravlja o pisarni in delu v njej naša druga sinoda str. 132—158. Tretja sinoda vse določbe in zahteve potrdi in le nekatere naj zopet naglasi«; na str. 165: »Sinoda naj (?) nujno priporoča, da vsi gospodje uredijo arhiv po navodilih druge sinode str. 147—155«; na str. 94: »Prečitaj večkrat: 'Navodilo staršem o verskem pouku majhnih otrok', kakor je natisnjeno v naši 'Instructio' str. 189—262«; na str. 154: »Še nekaj upravnih zadev sinoda ne more preiti. Točno so razjasnjene v drugi sinodi. Zato naj tretja sinoda samo nekatere glavne točke povzame in duhovnike na nje opozori«.

²³ »Cum in Synodo dioeciesana tractandum sit de omnibus, quae ad curam animarum pertineant, in nostra autem dioecesi ob gravia pericula tum fidei tum morum curatores animarum ad utrumque periculum attendere, atque ab utroque populum praemunire teneantur, Synodus quoque dioeciesana ea fidei et vitae christianae capita insignire debet, quibus populus et clerus contra utriusque generis pericula praeservetur« (str. 1).

Njene določbe se dele v štiri naslove. Prvi govori »o katoliški veri«. Ima dve poglavji, eno o nevarnostih za vero in drugo o sredstvih proti nevarnostim za vero. Med nevarnostmi za vero našteva sinoda tole troje: 1. direktno in indirektno napadanje več dogem;²⁴ 2. rušenje avtoritete klera;²⁵ 3. versko in нравno kvarjenje ljudstva z raznimi časopisi, knjigami in nedeljskimi prireditvami.²⁶ Sredstva proti tem nevarnostim so tri: 1. vzgajanje mladine; 2. poučevanje ljudstva v verskih resnicah, ki se napadajo; 3. primerno življenje klera.

Tako prvi naslov, ki je zelo kratek — obsega le tri strani — nakaže dispozicijo cele sinode. Nalogo, poučevati ljudstvo v verskih resnicah, ki se napadajo, hoče olajšati Appendix.²⁷

Drugi naslov nato govori o poučevanju mladine (str. 5—36), tretji o domačem, socialnem in političnem življenju vernikov (str. 36 do 126) in četrti o vzgoji duhovnikov ter njih zasebnem in dušno-pastirskem življenju (str. 127—220).

Kakor nam kaže pregled naslovov, je bil namen prve sinode precej splošen in obširen. Dejansko pa je šla sinoda še preko okvira, ki si ga je začrtala; govori n. pr. o podeljevanju dušnopastirskih beneficijev (str. 176—182), o kanonični vizitaciji dekana, arhidiakona in škofa (str. 200—220).

Z drugo sinodo je hotel škof Jeglič nadaljevati delo prve sinode. Zato je določil, da naj pretrese določbe »de illis partibus curae pastoralis, quae aut statutis dioecesis nunc ordinatae sunt, aut quae in theologia pastorali tam praecise et accurate, prout indigentiae dioecesis nostrae postulare videntur, pertractari minime possunt«.²⁸ Iz navedenega besedila razvidimo, kako si je zamišljal škof Jeglič delo sinod. Med učbenikom in sinodalnimi določbami ni veliko razlikoval.

²⁴ »Oppugnatur vero praeprimis Ecclesia catholica eiusque constitutio hierarchica,« quasi haec constitutio originem suam non a Christo haberet, sed fructus esset usurpationis iniquae et iniustae ex parte Romanorum Pontificum, episcoporum et cleri generatim, qui indomita tantum dominandi cupidine imbutus sit atque ducetur. Saepius negabatur divinitas Christi sive directe sive indirecte et per consequens totus ordo supernaturalis ab illo restauratus et per quem unice salus aeterna obtineri possit. Item negabatur mysterium Ss. Trinitatis, immo existentia Dei personalis, per consequens creatio mundi atque spiritualitas animae humanae. In genere respuitur supremum dominium Dei atque Jesu Christi, quod auctoritate ipsius Dei et Domini nostri Jesu Christi ab Ecclesia propugnatur, defenditur atque exercetur« (str. 3).

²⁵ Očitajo kleru zaostalost in nemoralnost (str. 3).

²⁶ Ob takih prireditvah (coetibus atque solemnitatibus) »populus pellicitur ad oblectamenta, si non directe illicita, saltem valde periculosa, instituuntur potationes et saltationes; offeruntur prava folia, proferuntur sermones contra fidem, contra Ecclesiam, contra vitam vere christianam« (str. 3).

²⁷ »Ut sacerdotibus valde occupatis studium facilius reddatur, Synodus haec in appendice, i. e. toto tomo secundo, veritates principales clero exponit, atque multas Encyclicas distributas in varia capita ei iterum atque iterum perlegendas proponit« (I. sinoda str. 4).

²⁸ II. sinoda 1.

Določbe druge sinode se dele v dva dela.²⁹ Prvi ima napis »o skrbi za cerkev, o bogoslužju in krščanskem nauku«. Deli se v tri poglavja.³⁰ Snov prvega in drugega poglavja ni bila v prvi sinodi nič omenjena. Tretje poglavje »o krščanskem nauku« pa dopolnjuje določbe določbe iz oddelka »o poučevanju mladine« v prvi sinodi.

Drugi del (naslov) druge sinode ima napis »o cerkveni imovini in župni pisarni«. Sinodi je dodanih več dodatkov v slovenskem jeziku.³¹

Pastoralna instrukcija, izdana namesto nameravane tretje sinove iz l. 1914., ima dva dela, kakor smo že zgoraj omenili. Teoretični latinski del ima dva oddelka. Prvi ima napis »o zakramentih«, in prinaša določbe o prvih štirih zakramentih.³² O tej materiji na splošno v prvih dveh sinodah ni bilo določb. Izjema so le odstavki o spovedi in obhajilu otrok; o tej stvari sta prinesli določbe tudi prva in druga sinoda. Drugi oddelek prvega dela instrukcije ima napis »o mnogoterem delovanju duhovništva«³³ in se deli na pet poglavij.³⁴ Ureditev snovi pod tem skupnim naslovom je nekoliko prisiljena. Prvo poglavje ima n. pr. napis »de actione cleri pro sua persona« in govori o dijaškem in duhovskem semenišču. Snov tega drugega oddelka sta obravnavali delno že prvi dve sinodi. Razmerje instrukcije do določb v njima je zato zakonodavec sam takole označil: »De actione cleri universali utraque nostra Synodus iam tractavit. Ut vero clerus noster tum varia actionum genera, tum necessitatem eorum magis perspectam habeat, praesens Instructio varias actiones clero depingat eumque ad laborem indefessum excitet.«³⁵

Drugi del instrukcije³⁶ prinaša »Kratko navodilo staršem o verškem pouku majhnih otrok« (str. 187—283). V uvodu pravi avtor:

²⁹ Titulus I. in titulus II.

³⁰ De ecclesia. De cultu divino publico. De doctrina christiana.

³¹ Glej opombo 13.

³² Vmes tudi o drugih stvareh, n. pr. o češčenju presv. Jezusovega srca (str. 35—59), o Eharistični zvezi duhovnikov (str. 81—83), o eharistični tridnevnicji (str. 83—88).

³³ De multiplici actione cleri.

³⁴ »Distinguitur autem actio cleri pro sua persona, actio eiusdem religiosa, actio socialis, actio politica et actio litteraria« (Instructio 119).

³⁵ Instructio 119. — V uvodu k prvemu poglavju stoji zopet: »Quantum ad curam, quam clerici sibi ipsi impendant rata fixaque manent, quae in prima Synodo dioeciesana statuimus. Juvat nunc nonnullas addere observationes, prouti necessarium nobis vel saltem opportunum esse videtur« (Instructio 119). To prvo poglavje ima tri odstavke, namreč o dijaškem semenišču, o duhovskem semenišču in o življenju klera (pod naslovom clerus in suo munere). Za prva dva odstavka se sklicuje na prvo sinodo (str. 134 do 136; 152—210). V uvodu tretjega odstavka pa pravi: »De quibusdam officiis cleri, de variis conferentiis, de collatione munerum, de visitatione canonica nec non de aliis obligationibus utraque Synodus multa determinavit atque observanda mandavit. Praesens vero Instructio pastoralis, dum omnia in nostris Synodis stabilita rata habet aliquas addat observationes, prouti necessariae vel saltem utiles esse videntur« (Instructio 123). Tudi za drugo poglavje (de actione cleri religiosa) kakor tudi za tretje (de actione cleri sociali) in četrto (de actione cleri politica) se sklicuje avtor zlasti na prvo sinodo. V petem poglavju (de actione cleri litteraria) se pa samo naštevajo listi, ki jih urejajo ali pri njih pretežno sodelujejo duhovniki (v ljubljski škofiji) (Instructio 185/6).

³⁶ Pars II. Practica.

»V knjižici ‚Staršem. Pouk o vzgoji‘ sem precej natančno pisal o verski vzgoji otrok. Sedaj naj vam pa še bolj obrazložim samo eno stran te prevažne vzgoje, namreč verski pouk.«³⁷

S tretjo sinodo l. 1924. je hotel škof Jeglič podati navodila »za vse duhovnopastirsko delovanje«.³⁸ Ta splošni namen ga je tudi zavedel do nerodno formuliranih stavkov v uvodu, s katerimi je po črki razveljavil prejšnji sinodi in pastoralno instrukcijo.

III.

5. V naslednjem hočem podati kratek sistematičen pregled določb Jegličevih sinod in dodati k njim nekatere opombe. Ker je tretja sinoda najnovejša in po zamisli najbolj splošna, zato jo pri tem pregledu vzamem za podlago in bom njene določbe vzporejal z določbami ostalih sinod in jih dopolnjeval.

O duhovnikovem življenju. (III. sinoda 15—29; I. sinoda 136—152; 173—176). Ta oddelek se deli na deset odstavkov: 1. dolžnost svetega življenja, 2. poklic za duhovski stan, 3. sredstva za dosego svetosti, 4. celibat in čistost, 5. zmernost in treznost, 6. duhovniška noša, 7. duhovniška dostojnost, 8. kanonična pokorščina, 9. časne zadeve, 10. medsebojna ljubezen. Ta oddelek tretje sinode je sestavljen v glavnem³⁹ na osnovi kan. 124—144. Nekatere kanone doslovno navaja, druge le po vsebini ali pa jih le spominja. H kanonom dodaja nekako razlago, pomešano z ascetičnimi navodili in partikularnimi pravnimi določbami. Med slednjimi so te:

Skupne duhovne vaje za duhovnike so vsako leto dvakrat.⁴⁰

O gojencih Zavoda sv. Stanislava morajo župniki poročati ordinariatu meseca oktobra, kako so se na počitnicah obnašali.⁴¹ Sem spadajo tudi podrobne določbe h kan. 133 o razmerju do žensk, zlasti do uslužbenk v duhovskih hišah (str. 19/20), prav tako določbe h kan. 811 in 136, ki govorita o duhovniški noši (str. 21/22), in h kan. 138 in 142, ki govorita o poslih, ki se ne spodobijo ali niso primerni za duhovnika (str. 22/25).

³⁷ Instrukcija 189. — Ta del instrukcije je dopolnilo k poglavju »de baptismo« v prvem delu instrukcije. V odloku, s katerim je sklical škof tretjo sinodo l. 1914, je bilo to navodilo takole nakazano: »In priori parte instructio continetur practica, qua matribus modus proponitur educandae prolis inde ab incunabulis usque ad tempus, quo proles ad frequentandam scholam obligatur« (Instructio 4). Ta »pars prior« je v instrukciji poglavje »de baptismo« s »kratkim navodilom staršem«.

³⁸ III. sinoda 3. Odloki te sinode so razdeljeni v 11 odstavkov: 1. o duhovnikovem življenju, 2. o duhovniški izobrazbi; 3. glavne cerkvene službe; 4. o svetih zakramentih; 5. o sedanjih dušnopastirskih dolžnostih; 6. verska poučevanja; 7. nevarnosti za nadnaravno življenje; 8. raznovrstne organizacije; 9. politično in socialno delo; 10. nekatere posebne skrbi; 11. upravne zadeve.

³⁹ V glavnem zato pravim, ker se ta oddelek ozira tudi na druge kanone (kan. 1353; 1355; 1357; 1358—1371; 807; 811; 211—214; 2176—2180; 476). Toda te kanone, katerih snov je v zvezi s kan. 124—144, sinoda vobče podrobneje ne navaja.

⁴⁰ Str. 18. Določba se ni obnesla.

⁴¹ Str. 16. Določba sicer pravi, da naj poročajo duhovniki, stati bi moralo župniki.

Iz tega odstavka naj izpišem razlago in aplikacijo kan. 139, § 1, ker nam to mesto dobro kaže način konkretnega Jegličevega gledanja in izražanja. Mesto se glasi: »Duhovniki naj se tudi ogibajo opravil, quae licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt' (can. 139, § 1). Sem ne prištevamo čebelarstva, vrtnarstva, sadjarstva in podobnih opravil, ker so ta opravila čedna, ponujajo primerno razvedrilo in duhovskega stanu ne omadežujejo. Pač pa moramo sem prištevati košnjo, obdelovanje polja, vožnjo gnoja in drugih poljskih potrebščin in stvari na polje, ali s polja, nadalje aktivno udeležbo pri javni telovadbi in sploh vsako opravilo, pri kateri mora duhovnik sleči svojo duhovniško obleko.« S pravno stranjo te razlage kan. 139 § 1, zlasti z motivacijo, zakaj so nekatera opravila dovoljena, druga pa ne, marsikdo pač ne bo zadovoljen; toda značilno je to mesto za Jegličovo razlaganje pravnih določb. Jeglič je govoril konkretno. Podložnike je hotel bolj pridobiti z razlogi k izpolnjevanju pravne določbe, kot pa pravno določbo juristično opredeliti. Motivacija pa seveda, ki jo je navajal, ni bila vedno prepričevalna.

Odstavek »časne zadeve« (str. 26/27) govori o oporoki duhovnikov, o skrbi za fundus instructus in o vestnem upravljanju zaupnega denarja. Za te določbe ni vira v kodeksu. Odstavek »medsebojna ljubezen« (str. 27/29) velja za razmerje med župniki in kaplani. Pravna snov je tu pomešana z ascetično in moralno.⁴²

Isto snov kot oddelek tretje sinode »o duhovnikovem življenju« je obravnavala prva sinoda⁴³ v odstavkih o duhovniški pobožnosti (str. 136/140), o čednostih (str. 140—152) in o razmerju med župnikom in kaplanom (str. 173—176). Navedene določbe prve sinode se z zgoraj opisanimi določbami tretje sinode dosti dobro krijejo; v formalnem oziru pa so določbe prve sinode precej boljše kot ustrezne določbe tretje sinode.⁴⁴

Nova sinoda bo morala v tej materiji bolj razlikovati med pravnimi določbami in ascetičnimi navodili. Popolno se pač ne dajo pravne določbe ločiti od nepravnih, kakor nam kaže tudi cerkveni zakonik.

6. O duhovniški izobrazbi (III, sinoda 29—38; I, sinoda 128—136; 148—150, 177—184; 189—198). Oddelek se deli na šest odstavkov: 1. v gimnaziji; 2. bogoslovno semenišče; 3. izpiti za

⁴² Škof Jeglič je pisal sinodalna določila v istem slogu kot zasebne spise. Živahnost, retorična vprašanja, vzkliki, nagovarjanja, ki se nahajajo v sinodalnih določbah zelo otežkočujejo pravilno interpretacijo in prinašajo pravno nesigurnost. Težko je n. pr. reči, kolikšno obveznost nalaga taka določba: »Ali ti je poznana knjiga: Jeglič, 'Psalmi et Cantica'? Izberi si jo za duhovno čitanje« (str. 17), ali: »Zapiši se v družbo Sodalitas sacerdotum Sacratissimi Cordis,« »udeležuj se prekoristnih sestankov dotičnih članov« (str. 18), ali: »Da boste ostali zmerni, vam naročamo: Pri jedi si dotoči bolj pičlo mero vina. Kak dan v tednu ali pri kaki večerji se vina popolnoma zdrži« (str. 21). Takih zgledov je v Jegličevih sinodah vse polno.

⁴³ Razen odstavka de studio litterarum (str. 148—150).

⁴⁴ Prim. odstavke de virtute castitatis (str. 140—142), de habitu clericali (str. 146—148), de mutua parochi et cooperatoris relatione (str. 173 do 176).

mlade duhovnike; 4. župni in katehetični izpit; 5. razne konference; 6. napredovanje.⁴⁵ Škof Jeglič je zbral v tem oddelku tiste določbe iz raznih mest v zakoniku, ki govore o duhovniški izobrazbi in študiju.⁴⁶ Ta vidik pa dela silo nekaterim določbam. Tako ne bi nihče iskal predpisov, kdaj se dele tonzura in redovi v oddelku o duhovniški izobrazbi; še manj določb, kdaj bo škof obiskoval semenišče, ali predpisov o konferencah dekanov.

V prvih dveh odstavkih podaja sinoda nekatere določbe in navodila o obeh semeniščih;⁴⁷ podobne določbe o duhovskem⁴⁸ semenišču je vsebovala prva sinoda na str. 134—136.

Triletno izpite po kan. 130 imenuje tretja sinoda izpiti za mlade duhovnike. O njih prinaša nekatere podrobne določbe (o snovi in izpraševalcih); ne podaja pa izpitnega reda. Prva sinoda podobnih izpitov ni poznala.

V četrtem odstavku je govor o konkurznem izpitu, ki ga tretja ljubljanska sinoda imenuje župni ali župnijski izpit. O njem vsebuje tretja sinoda le nekatere določbe; precej bolj natančna je v tej stvari prva sinoda (str. 177—183), ki potrjuje odločbo škofa Počučarja z dne 25. februarja 1876.⁴⁹ Odločbe prve sinode in Počučarjeva odločba sta torej še danes v veljavi, v kolikor niso bile s tretjo sinodo izmenjane. Določbe o katehetičnih izpiti, ki sta jih vsebovali prva in tretja sinoda, so danes radi državnih izpitov dejansko brezpredmetne.

Pod naslovom razne konference so določbe o pastoralnih konferencah, o konferencah Sodalitatis in o konferencah dekanov. Pastoralne konference so se uvedle v ljubljanski škofiji l. 1875., čez par let pa so prenehale. L. 1890. jih je škof Missia na novo uredil.⁵⁰ Prva sinoda prinaša na str. 189—193 zelo podrobne določbe o njih. Tretja sinoda je na osnovi občnih določb cerkvenega zakonika pastoralne konference močno spremenila, zato veljajo le njene določbe. Konference Sodalitatis so bile med prvimi novostmi, ki jih je uvedel in uredil škof Jeglič.⁵¹ Tretja sinoda te konference le bolj povrhu

⁴⁵ V I. sinodi ustrezajo: odstavki de studio litterarum (str. 148—150) v poglavju de virtutibus quam maxime necessariis odstavku napredovanje; poglavje de seminariis clericorum (str. 128—136) odstavkoma v gimnaziji in bogoslovno semenišče; odstavka examen quoad scientiam theologicam (str. 177—183) in de examine ad obtinendum munus catecheticum (str. 183/4) v poglavju de collatione munerum ecclesiasticorum odstavku župni in katehetični izpit; poglavje de variis conferentiis sacerdotum (str. 189—198) odstavku razne konference. V prvi sinodi je snov bolj pravilno razdeljena kot v tretji.

⁴⁶ Kan. 1354; 1364—1367; 978; 1357; 129—131; 459.

⁴⁷ Tu je znotna določba na str. 31 o trajanju duhovnih vaj pred višjimi redovi (prim. kan. 1001, § 1).

⁴⁸ V prvi sinodi se dijaško semenišče (Zavod sv. Stanislava) napoveduje (str. 131—134).

⁴⁹ Diöcesanblatt 1876, 71—77.

⁵⁰ Diöcesanblatt 1890, 15; I. sinoda 190.

⁵¹ Novosti in reforme, ki jih je vpeljal, je škof Jeglič v odloku, s katerim je sklical prvo sinodo, takole opisal: »Ad elidenda conamina falsorum prophetarum, qui lupi in ovina pelle populum dilacerare anhelant, ad nova quoque remedia confugimus. Quorsum pertinent: reformatio folii dioecesani, conventus annui decanorum in nostris aedibus residentialibus,

omenja (str. 37); prva sinoda pa prinaša na str. 193—198 obširne določbe o sodaliteti in njenih konferencah. Te določbe so še v veljavi, v kolikor niso spremenjene z določbami v tretji sinodi. Na zadnjem mestu so med konferencami omenjene konference dekanov. Te je sv. stolica l. 1851. dovolila avstrijskim škofom kot nekako nadomestilo za sinode, ako so za to prosili.⁵² Konference dekanov, ki jih je v ljubljanski škofiji upeljal škof Jeglič, urejata obe sinodi (I. sinoda 188/9, III. sinoda 37) precej enako. Obe naglašata, da je namen teh konferenc doseči, da bi »duhovniki postopali enako in složno«.

Zadnji odstavek »napredovanje« (namreč v znanju) tolmači kan. 129; stvarno enake določbe je vsebovala prva sinoda v odstavku »de studio litterarum« (str. 148—150). Prva sinoda je priporočala dekanjske knjižnice za duhovnike; tretja sinoda teh knjižnic več ne omenja, pač pa priporoča, da bi se ustanovilo »znanstveno duhovno pastirsko društvo«. Obe želji sinod se nista izpolnili.

7. Glavne cerkvene službe (III. sinoda 38—48; I. sinoda 159—164; 172—173; 184—187; 201—210). Oddelek tretje sinode s tem napisom ima te-le odstavke: 1. duhovni pomočnik, 2. župnik, 3. veroučitelj, 4. kanoniki.⁵³ Oddelek je sestavljen tako kot prejšnja dva. Sinoda navaja nekatere ustrezne kanone in dodaja nekatera pojasnila in podrobna določila. Oddelek ni popoln. Bralec se sprašuje, zakaj so navedene le nekatere določbe, ne pa tudi druge. Izmed partikularno pravnih določb v odstavku duhovni pomočnik je omeniti te-le: Kaplane imenuje škof, ne da bi zaslišal župnike. Določba je veljavna kot stoleten nasprotni običaj v moči kan. 5, kar pa se v tekstu ne omenja.⁵⁴ Kaplan se daje župniku za pomoč pri vseh dušnopastirskih poslih.⁵⁵ Ima pravico na dvotedenske počitnice. V odnosih med župnikom in kaplanom je nekaj določb v tem odstavku, nekaj pa v odstavku medsebojna ljubezen (str. 27/28). Tam so tudi določbe o kaplanih in ekspozitih ter o upokojenih duhovnikih, ki pomagajo izvrševati dušno pastirstvo (str. 28/29).⁵⁶ Obojne določbe bi spadale v odstavek o duhovnem pomočniku. V I. sinodi so določbe o kaplanih, zlasti one o razmerju do župnikov, popolnejše (str. 172 do 176).

frequentiores conferentiae Sodalitatis sacerdotum, promotio cultus Ss. Cordis Jesu, congregationes Marianae, favor exhibitus variis associationibus opificum, agriculturalum et iuvenum, nec non divisio dioecesis in archidiaconatus.« (I. sinoda VI). Za pet let škofovanja pomeni to precejšnje reformno delo.

⁵² Prim. I. sinoda 188.

⁵³ Iz pregleda je jasno, da je napis glavne cerkvene službe netočen.

⁵⁴ Sinodalna določba je nejasna: »... je naravnost nemogoče uveljaviti kan. 476, § 3, ki veli, naj se to stori, 'audito parochi'. Pač pa bo ordinarij v smislu tega kanona rad uvaževal želje in nasvete posameznih župnikov, v kolikor bo mogoče« (str. 39).

⁵⁵ Določba je nerodno formulirana: »Pri nas je pomočnik dodan župniku na pomoč v vseh dušnopastirskih poslih, ki naj si jih med seboj sporazumno določita« (str. 39).

⁵⁶ Glej o tem O d a r, Dušni pastirji ekspoziti zlasti v ljubljanski škofiji BV 1931, 219—274 in O d a r, Iz uprave ljubljanske škofije. Priloga Škofijskega lista 1938, št. 7; str. 5/6.

V odstavku »župnik« govori sinoda v glavnem le o podeljevanju župnij,⁵⁷ o izročanju uprave župnije⁵⁸ in o administrativni odstranitvi župnikov ter njih premestitvi. Od župnikovih dolžnosti spominja le dolžnost stalno bivati v župniji; nekoliko omenja tudi župniške dohodke.⁵⁹ Prva sinoda ima o župnikih bolj natančne določbe v odstavku de modo conferendi beneficia curata⁶⁰ in v odstavku de parochia;⁶¹ določbe prvega odstavka so z novim zakonikom izmenjane, določbe drugega odstavka pa so še vedno aktualne, med temi omenjam še danes sodobna navodila de cognitione ovium in de vigilantia pastoralis, ki nam kažejo, da je bil škof Jeglič velik dušni pastir.

O odstavku »veroučitelj« daje sinoda katehetom nekatera navodila; odstavek ni popoln. V prvi sinodi so ustrezna navodila na str. 159—164 pod naslovom de sacerdotis qua catecheta.

V odstavku »kanoniki« prinaša končno sinoda nekaj določb za oba kapitlja, stolni in novomeški. Kratko opiše sestavo obeh kapituljev in navaja zlasti zakonikove določbe o imenovanju kanonikov. Omenjata se dve zanimivi partikularno pravni določbi. Ljubljanska stolna župnija je inkorporirana kapitulju, a parochum actualem imenuje po običaju škof. Novomeški kapitelj je dolžan izvrševati dušno pastirstvo v Novem mestu.⁶²

V prejšnjih sinodah ni bilo določb o kapituljih; pač pa se nahajajo v prvi sinodi važne določbe o dekanih, arhidiakonih in o škofovi vizitaciji;⁶³ o tem trojnem v tretji sinodi ni določb; zato so ostale v veljavi določbe prve sinode, zlasti glede dekanov in arhidiakonov.

Druga sinoda vsebuje natančne določbe o laških cerkvenih uslužbencih (organist, cerkovník);⁶⁴ tretja sinoda nima o tem nobene določbe; zato so še danes veljavne zadevne določbe druge sinode.⁶⁵

8. O svetih zakramentih (III. sinoda 48—80; Instructio 9—118; I. sinoda 15—20; 50—54).

Na dobrih dva in dvajset straneh tretje sinode se govori o petih zakramentih; izvzeta sta zakramenta sv. poslednjega maziljenja in svetega reda. Oddelek ima šest odstavkov; prvi ima napis splošne opombe; od ostalih petih pa je po en odstavek namenjen za posamezni izmed petih omenjenih zakramentov. Razvrstitev je vzeta po razvrstitvi v kodeksu.

⁵⁷ Zmoten je stavek: »Javni patronati so minuli in so dotične župnije liberae collationis« (str. 40).

⁵⁸ Prevzem začasnega vodstva izpraznjene župnije, kakor ga ureja III. sinoda 40/41, ni v skladu s kan. 472, n. 2.

⁵⁹ Napis »župnik« za gornji odstavek v tretji sinodi torej ni točen.

⁶⁰ Str. 176/177; 182/183.

⁶¹ Str. 184—187.

⁶² Prim. O d a r, Pravno razmerje med župnijo in kapituljem v Novem mestu, BV 1935, 95—114.

⁶³ Razvrstitev materije v I. sinodi je manj primerna; o pravicah in dolžnostih dekanov ter arhidiakonov govori pod naslovom »de visitatione canonica«.

⁶⁴ Latinski tekst v odstavku »de organoedo et aedituo« (str. 38—49), ki je uvrščen v poglavje »de cultu divino publico«; slovenski tekst v III. dodatku »o cerkvenikih, orglavcih in cerkveni glasbi« (str. 178—188).

⁶⁵ Prim. O d a r, Iz uprave ljubljanske škofije 7/8.

Zakonodavec je označil namen, ki ga je imel s tem oddelkom, v uvodu takole: »O sv. zakramentih ima novi zakonik (kan. 731 do 1153)⁶⁶ jasne odredbe. Sinoda naj opozori le na nekatere točke, ter poda nekaj razjasnitev in dodatkov za našo škofijo.«⁶⁷ Ti dodatki so praktična navodila, nekatera so pravna, druga pa bolj ascetične in pastoralne narave.⁶⁸ Škof Jeglič nikoli ni mogel v sebi zatajiti opominjevalca duhovščine in praktičnega dušnega pastirja. V sredo med pravne določbe je vpletel nagibe kleru za vsakdanje adoriranje, liturgične rubrike in pisarniška navodila.⁶⁹ Še bolj se Jegličev dušno-pastirski značaj kaže v instrukciji, kjer je med določbe o zakramentih vpletel cele traktate o tem, kako vzgajati ljudi za zakramente in kako izrabiti sadove.

S posameznimi »dodatki in razjasnitvami« v tretji sinodi h kanonom o zakramentih se tu ne moremo baviti; omenim naj le, da so med njimi tudi taka mesta, ki niso v skladu z zakonikom in se tudi ne dajo vzdržati kot nasprotni stoletni običaj po kan. 5.⁷⁰

V pastoralni instrukciji, ki je imela namen, »ut tum clerus, tum populus edoceatur, quae in Sacramentorum administratione et receptione servari oporteat«,⁷¹ je govor le o prvih štirih zakramentih. Pravne določbe so v tej instrukciji v veliki manjšini. Instrukcija govori mnogo o stvarih, ki ne spadajo v oddelek o zakramentih, n. pr. o verski vzgoji otrok v predšolski dobi (str. 1—18), o češčenju Jezusovega Srca (str. 35—59), o duhovniški »Sodalitas a Ss. Corde Iesu (str. 81—83), in o evharističnih tridnevnih (str. 83—88). V instrukciji se točno in na široko razlagajo trije dekreti sv. stolice;

⁶⁶ Navedba je napačna, ker materija o zakramentih sega le do kan. 1143, kan. 1144—1153 govore o zakramentalih.

⁶⁷ III. sinoda 48; prim. tudi III. sinoda 49, 52, 54, 62, 69.

⁶⁸ N. pr.: dopusti se navada, da kaplan zapiše krst na posebno polo (str. 49); navodilo, kako se vpiše pozakonitev (str. 51); navodilo o pouku birmancev (str. 52/3); navodilo o pripustitvi tujih duhovnikov k maševanju (str. 57); določba, da mora kan. 836 duhovnik ustno raztolmačiti verniku, ki prinese mašno intencijo (str. 58); restriktivno tolmačenje kan. 838 (str. 58/9); navodilo, kako se obhaja med mašo (str. 59); prepoved deliti obhajilo zvečer (str. 59/60); določba, kdaj naj pristopajo otroci k prvemu obhajilu (str. 60); določbe o pogostnem obhajilu (str. 61/2); določbe iz raznih mest v zakoniku o spovedovanju (str. 63—68) in razna praktična navodila v odstavku o zakonu (str. 69—80).

⁶⁹ Mimogrede je potrdil »Krščanski nauk za prvence« (str. 52) in svojo pastoralno instrukcijo (str. 61).

⁷⁰ Na str. 54 pravi sinoda: »Po starodavni navadi je po vseh onih naših podružnicah sv. Rešnje Telo shranjeno, kjer in kadar imajo svojega duhovnika«. Take starodavne navade v škofiji ni; praksa je oprta na papeške indulte, ne na pravni običaj.

Določba o dovoljenju binirati na str. 57, odst. 2 je, kakor se glasi, vsaj nejasna in zavaja v zmoto.

Omejitev pravice svetnih duhovnikov pošiljati mašne intencije izven škofije na str. 58/59 je proti kan. 836.

Interpretacija kan. 877, § 1 o izpitu za dosego spovedne jurisdikcije na str. 63 ni secundum canonem.

Določba na str. 79, da more biti poroka po župnikovi uvidevnosti že na dan oklica, je nezakonita.

⁷¹ Str. 9.

dekret Pija X. »Sacra Tridentina Synodus« z dne 20. decembra 1905,⁷² — na to razlago opozarja tretja sinoda na str. 61 — in dekret »Quam singulari« z dne 8. avgusta 1910 o prvem obhajilu otrok⁷³ in dekret koncilске kongregacije »Ut debita« z dne 11. maja 1904 o mašnih stipendijih.⁷⁴

O ostalih treh zakramentih v instrukciji ni bilo določb; kot razlog za to navaja instrukcija, naj se počaka novi kodeks.⁷⁵

9. Navodila za dušno pastirstvo. Pod ta skupni naslov bi mogli povzeti pet oddelkov tretje sinode, namreč: »O sedanjih dušnopastirskih dolžnostih« (str. 80—92), »verska poučevanja« (str. 92—108), »nevarnosti za nadnaravno življenje« (str. 109—117), »raznovrstne organizacije« (str. 118—137) in »nekatero posebne skrbi« (str. 146—154). V prvi sinodi obravnava isto materijo titul »de educatione iuventutis« v petih poglavjih« (str. 5—36) in devet poglavij titula »de vita domestica, sociali et politica fidelium« (str. 37 do 114). V drugi sinodi se nekaj te materije obravnava v poglavju »de doctrina christiana« (str. 65—104). V pastoralni instrukciji pa je posvečeno isti snovi zlasti poglavje »de actione cleri religiosa« (str. 126—168), a tudi poglavje »de actione cleri sociali« (str. 168 do 183). V vseh štirih zbirkah se podajajo navodila za dušno pastirstvo skupno na 289 straneh.

Kakor v prejšnjih oddelkih tretje sinode se tudi v teh zakonodavec ne omejuje po naslovu, marveč razpravlja o marsičem takem, kar je le v oddaljeni zvezi z naslovom. V tem se kaže zopet svojstvena poteza škofa Jegliča, ki je bil boljši dušni pastir kot zakonodavec; v gorečnosti ni pazil na sistem, pravne določbe je vpletal med nepravne; o čisto samostojnih stvareh, n. pr. o božjem kultu razpravlja pod vidikom dušnega pastirstva. Ta način obravnavanja ima to pomanjkljivost, da ni izčrpen in da ne veš, kje bi kako določbo iskal, ker jim je sedes propria zakonodavec po svoje odredil, če sploh moremo sedem propriam najti, ko o istih stvareh govori na več krajih. Uporaba je pa vrh tega še zaradi tega otežkočena, ker ni stvarnega kazala in so naslovi, kot n. pr. temeljna načela (str. 92), nekatera splošna načela (str. 80), nekaj splošnih misli (str. 118), nekatero posebne skrbi (str. 146), popolnoma nedoločni. Prvi dve sinodi in pastoralna instrukcija so bile v tem pogledu boljše sestavljene. Pri vseh Jegličevih sinodah se opaža ta posebnost, da družji pri posameznih poglavjih opomine za duhovnike z opomini za vernike.

Oddelek »o sedanjih dušnopastirskih dolžnostih« (str. 80—92) ima dva odstavka. Prvi, krajši našteva pod naslovom »nekatera splošna načela« nekatero lastnosti, ki jih mora imeti dušni pastir. Drugi obravnava v štirih oddelkih »pripomočke za nadnaravno življenje«, ki naj jih priporočajo oziroma uporabljajo dušni pastirji,

⁷² Instructio 70—78.

⁷³ Instructio 92—106. O tem je bil govor tudi v prvi sinodi 17—20.

⁷⁴ Instructio 109—113.

⁷⁵ »Nam de illis, praecipue de Sacramento matrimonii explicatio uberior necessario porrigi debet, postquam novus Codex iuris canonici publicatus fuerit« (Instructio 118).

namreč molitev,⁷⁶ služba božja, zakramente in razne pobožnosti. V odstavku o božji službi (str. 83—86) je zbral zakonodavec razne opomine duhovnikom glede cerkve,⁷⁷ maševanja,⁷⁸ opravljanja obredov, petja v cerkvi⁷⁹ in glede tega, kako privabiti ljudi v cerkev. Odstavek o zakramentih se začneja takole: »O svetih zakramentih podaja sinoda točnih navodil že zgoraj stran 48—80. Zato sedaj le nekoliko misli.«⁸⁰ Nato naglašaja potrebo, da so duhovniki in verniki prepričani o moči zakramentov. Končno navaja sinoda med pripomočki za nadnaravno življenje razne pobožnosti, ki jih deli v tri vrste, v take, ki se nanašajo na Kristusa,⁸¹ na Marijo⁸² in na svetnike.⁸³

Oddelek »o sedanjih dušnopastirskih dolžnostih«⁸⁴ podaja, kakor je razvidno, na dvanajstih straneh zelo veliko snovi, ki pa jo je mogel le povrhu obdelati. Kot dopolnilo k tretji sinodi služijo iz prve sinode poglavje »de oratione domestica« (str. 42—45) in poglavje »de mediis ad vitam christianam« (str. 54—69), iz druge sinode poglavje »de cultu divino publico« (str. 24—64) in iz pastoralne instrukcije passim poglavje »de actione cleri religiosa« (str. 126 in nsl.).

10. Oddelek »v e r s k a p o u č e v a n j a« v tretji sinodi (str. 92 do 108) hoče opomniti duhovnike na uvodne kanone k poglavju »de magisterio ecclesiastico« v cerkvenem zakoniku in na titule »de divini verbi praedicatione«, »de scholis« in »de praevia censura librorum eorumque prohibitione« ter dodati k navedenim mestom nekaj potrebnih navodil. Oddelek se deli na dva odstavka. Prvi ima napis »temeljna načela« (str. 92/93) in podaja le vsebino kan. 1322 do 1325. Drugi z naslovom »pouk v veri« (str. 93—108) se deli na

⁷⁶ O jutranji in večerni molitvi; o molitvi rožnega venca; o molitvi pred jedjo in po jedi ter o molitvi angelskega češčenja.

⁷⁷ O cerkvi je tudi govor v posebnem odstavku v oddelku upravne zadeve (str. 154 in nsl.).

⁷⁸ Nekaj opominov glede rubrik (str. 84).

⁷⁹ »V cerkvi se sploh želi ljudsko petje.« »Enoglasno petje nam ne ugaja.« »Kljub temu naj se duhovni pastir prizadeva za ljudsko petje.« »Toda moralo bi se ljudsko petje prav voditi. Kako je dolgočasno, ako se leta in leta ista pesem ponavlja, ako se na dolgo vleče, ako ljudje kriče, ako kak možak po svoje svoj bas dodaja!« (str. 85). To mesto dobro kaže, kakšen je stil v Jegličevih sinodah.

⁸⁰ III. sinoda str. 86.

⁸¹ Bratovščina vednega češčenja sv. Rešnjega Telesa; procesije sv. Rešnjega Telesa; molitvene ure; češčenje presv. Srca Jezusovega; bratovščina presv. Srca Jezusovega; apostolstvo molitve; celodnevno češčenje; evharistični shodi; obiškli Najsvetejšemu.

Glede bratovščine vednega češčenja sv. Rešnjega Telesa je sinoda molče prešla mimo tega, da naša bratovščina ne ustreza tisti, ki jo zahteva kan. 711, § 2, ki se na str. 88 navaja, pač pa more po interpretaciji kardinalske interpretacijske komisije z dne 6. marca 1927 naša »bratovščina za vedno češčenje presv. Rešnjega Telesa in za opravo ubožnih cerkva« (ustanovljena l. 1859) nadomestiti ono bratovščino iz kan. 711, § 2.

⁸² Majniška pobožnost; oktobrska rožnvenška pobožnost; bratovščina sv. Rožnega venca; Marijine slike in kipi po hišah.

⁸³ Češčenje sv. Jožefa; bratovščina sv. Jožefa za srečno zadnjo uro; češčenje patronov (krstnega, župnega); češčenje sv. Alojzija; krščanske navade (o božiču, o štiridesetdnevem postnem času, o veliki noči, o binkoštih).

⁸⁴ Naslov ni točen.

osem odstavkov brez napisov: prvi govori o predšolski vzgoji otrok, drugi o šoli, tretji o verouku, četrti o pridigji, peti o krščanskem nauku, šesti o velikonočnem izpraševanju, sedmi o misijonih in duhovnih vajah in osmi o cerkvenih določbah glede tiska.

Pouku o predšolski vzgoji otrok je posvetil škof Jeglič izredno veliko dela. Omenja jo že v prvi sinodi (str. 9—12) in v drugi sinodi (str. 75—84); v pastoralni instrukciji pa govori o njej drugi del pod naslovom »Kratko navodilo staršem o verskem pouku majhnih otrok«, ki obsega 73 strani. V instrukciji tudi omenja svojo knjižico »Staršem. Pouk o vzgoji«. V tretji sinodi samo kratko spominja duhovnike, naj pouče starše, da so dolžni po kan. 1113 skrbeti za versko vzgojo otrok. Dušni pastirji so dolžni poučiti matere, kako naj poučujejo otroke,⁸⁵ in ženine in neveste o glavnih verskih naukih.⁸⁶

Drugi odstavek, ki govori o šoli, nič ne spominja kanonov v titulu »de scholis« (kan. 1372—1383), marveč izpisuje na str. 94/95 zadevne sklepe katoliškega shoda v Ljubljani, ki se je vršil leto poprej (v avgustu 1923). Sklepe tega katoliškega shoda tretja sinoda še na več drugih mestih navaja in odobruje, tako njegove sklepe o potrebi stanovskih duhovnih vaj (str. 103), o boju proti alkoholizmu (str. 116), o prosvetnih društvih (str. 122/3), o zadružništvu (str. 131), o tisku (str. 133), o časopisju (str. 134/5) in o socialnem vprašanju (str. 145). Tako so ti sklepi dobili cerkveno uradno potrdilo.

Tretji odstavek iz zgornjega oddelka je nekaj posebnega, ker ima le hipotetično veljavo. Govori o poučevanju verouka v šoli. Prvi stavek ugotavlja, da se katehetičen pouk vrši v osnovnih in srednjih šolah; nato se nadaljuje: »Ako bi pa zmagala tudi pri nas Boгу sovražna struja, ki je že skoraj ves svet obvladala in poriva vsak verski pouk in tudi duhovnika iz šole, potem bodo za duhovne pastirje, za župnike in njihove pomočnike obveljali kanoni 1329 do 1336. Kaj nalagajo?«⁸⁷ Potem poda sinoda v šestih točkah kratko vsebino navedenih kanonov. Peto točko naj posebej omenim; glasi se (str. 96): »V teh okoliščinah (ako ne bo verouka v šolah) bo potrebno, da bomo ustanovili in po vseh župnijah organizirali bratovščino za pouk v krščanskem nauku, kakor jo zapoveduje kan. 711, § 2, omenja kan. 1333, § 1 in razlaga naša druga sinoda (str. 72—75).« Omenjeno bratovščino je druga sinoda rahlo priporočala v velikih in gorskih župnijah, kjer se mladi ljudje ne morejo udeleževati krščanskega nauka v cerkvi;⁸⁸ tretja sinoda bratovščine niti ne pri-

⁸⁵ Duhovnim pastirjem sinoda naroča, da naj »Navodilo staršem« iz pastoralne instrukcije večkrat prečitajo (str. 94).

⁸⁶ Nevestam naroča sinoda, naj si oskrbe katekizem in ga ob nedeljah čitajo (str. 94).

⁸⁷ To izražanje sinode se ne sklada z zakonikom; navedeni kanoni že sedaj vežejo župnike, ne šele, če bi se razmere spremenile.

⁸⁸ »Quae mala, de quibus pastores animarum ingemiscunt, licet non omnino auferri, multum saltem minui possent, si Sodalitas doctrinae christianae, a Pio Papa X. episcopis auctoritative inculcata, in talibus parochiis erigeretur« (II. sinoda 72/3). »Tales parochiae« se nanaša na »parochiae amplissimae cum pluribus ecclesiis filialibus ab ecclesia parochiali valde dissitis nec non parochiae montanae, ubi accessus ad ecclesiam parochialem perfidicilis aestimari debet« (str. 72).

poroča in ne navede nobenega razloga, zakaj ravna proti kan. 711, § 2, ki naroča škofom skrb, da se uvede ta bratovščina po župnijah.

Poučevanje verouka v šolah je na široko obravnavala prva sinoda v poglavju »de ulteriori educatione in schola« (str. 12—22)⁸⁹ in v odstavku »de sacerdote qua catecheta« (str. 159—164), nekoliko pa tudi druga sinoda v poglavju »de doctrina christiana« (str. 65—94).

Četrty odstavek iz poglavja »pouk v veri« v tretji sinodi (str. 96 do 99) ureja pridiganje, ko k nekaterim ustreznim kanonom daje podrobna določila. O pridiganju vsebujeta določbe tudi prva sinoda v odstavku »de sacerdote qua concionatore« (str. 156—159) in druga sinoda v odstavku »de ordine concionum« (str. 28—29). Določbe prvih dveh sinod so ostale v veljavi, kolikor ni tretja sinoda materije drugače uredila ali se sploh niso uveljavile. Tretja sinoda izrecno naglašá, da ostane red za pridige, kakršen je. Ta red je pa določila druga sinoda. Prav tako ponavlja tretja sinoda določbo druge sinode, da naj bodo vsako leto tri mesece katehetské pridige; in da mora priti v petih ali šestih letih pri pridigah vsa tvarina na vrsto. Pomen liturgičnih pridig je poudarjala že prva sinoda, enako tretja sinoda. Vse tri sinode določajo, da morajo voditi pridigarji poseben zapisnik o pridigah, ki je predmet dekanove in škofove vizitacije. Prva sinoda je tudi določala, da morajo mladi duhovniki deset let vse pridige pismeno izdelati ali v celoti ali pa vsaj tako, da pišejo dispozicije. Te določbe ostali sinodi ne spominjata. Tretja sinoda dalje v tem odstavku razlaga kan. 1340 in 1341, kdo sme pridigati.⁹⁰ K kan. 1345, ki izraža željo, naj bi bila kratka homilija pri vseh mašah, ki se jih v nedeljah in zapovedanih praznikih ljudje udeležujejo, sinoda dostavlja določbo, »naj župnik poskrbi, da dotični duhovnik... prečita sv. evangelij in mu naveže kratko homilijo« (str. 98). Končno tretja sinoda pohvali navado, da so posebne pridige za mladino, za akademike in ponovi kan. 1317 o vsebini pridig in o načinu pridiganja.

Kratki peti odstavek ima nekaj določb o krščanskem nauku, ki se vrši v nedeljah popoldne v cerkvah (str. 99/100). Vsa tvarina mora priti na vrsto v petih ali šestih letih. Krščanski nauk ne sme trajati nad pol ure. Predpisuje se način, kako naj se vrši. Ob praznikih ni krščanskega nauka. V kvatrnih nedeljah in v postu je sv. križev pot; ali v te nedelje krščanski nauk odpade, v tretji sinodi ni določeno; druga sinoda je izrecno določala, da se vrši križev pot namesto krščanskega nauka (str. 31).

⁸⁹ Pastoralna instrukcija se izraža o tem poglavju takole: »Qua de re Synodus Labacensis l. multa utiliter dixit et statuit« (str. 130).

⁹⁰ Razlaga pa je precej lakсна. Glasi se: »V vesti je zavezan škof, da za pridigovanje ne pooblasti nikogar, nisi prius constet de eius bonis moribus et de sufficienti doctrina« (kan. 1340, § 1)« (str. 96/7). Citirani kánon nadaljuje: »per examen ad normam can. 877, § 1.« Tega dostavka sinoda ne navaja, pač pa nadaljuje: »Ker se v naši škofiji nikdo ne ordinira, dokler ni dovršil vseh predpisanih naukov in dokler ni utrjen v duhovniškem življenju, zato dobi vsak novomašnik pravico, da oznanja besedo božjo. Isto velja za redovnike« (str. 97). Če bi tudi bilo res, da bi se delilo mašniško posvečenje le absolviranim teologom, kar pa ni, bi vendar gornja razlaga kan. 1340, § 1 ne bila pravilna. Tudi tolmačenje kan. 1340, § 2 in 1341, § 1 na isti strani ne zadovolji.

Obširnejše določbe o krščanskem nauku vsebuje druga sinoda, in sicer na dveh mestih: prvo ima naslov »de ordine catechesis dominicalis« (str. 29—31), drugo pa »de dominicali institutione catechetica« (str. 67—68). Ako te določbe z zgornjimi vzporedimo, opazimo, da so v glavnem ostale v veljavi.⁹¹

Posebnost ljubljanske škofije je tako imenovano velikonočno izpraševanje.⁹² O njem vsebuje določbe šesti odstavek v poglavju pouk v veri v tretji sinodi (str. 100—101), in odstavek »de paschali institutione catechetica« v drugi sinodi (str. 68—72). Tretja sinoda ne prinaša v tej stvari nobene nove določbe, marveč le ponavlja nekatere zadevne določbe iz druge sinode, čeprav nje same ne omenja.

Sedmi odstavek govori o misijonih in duhovnih vajah (str. 101 do 103). Misijone je uredila že prva sinoda (str. 84)⁹³ prav tako, kot jih ureja tretja sinoda pri razlagi kan. 1349.⁹⁴ O duhovnih vajah prva in druga sinoda nista imeli določb,⁹⁵ pastoralna instrukcija pa je obljubljala duhovne vaje za laiško inteligenco.⁹⁶ Tretja sinoda omenja dejansko stanje glede duhovnih vaj v škofiji in izpisuje zadevni sklep zadnjega katoliškega shoda v Ljubljani.

Zadnji odstavek v oddelku pouk o veri je namenjen kan. 1384 do 1405, ki vsebujejo določbe o cenzuri in o prepovedi knjig (str. 103 do 108). Namen tega odstavka je opozoriti »na one določbe, ki so za vsakdanje splošno življenje važne«. Sinoda podaja vsebino nekaterih kanonov iz navedenega oddelka v kodeksu in dodaja nekoliko razlage. Isto snov je na široko obdelavala tudi prva sinoda pod naslovom »de prohibitione librorum« (str. 106—114).⁹⁷

⁹¹ Čas se je nekoliko skrajšal. V II. sinodi je bilo določeno, da naj vsa popoldanska pobožnost razen v maju ne traja nad eno uro (str. 30). Tretja sinoda pa določa, da naj krščanski nauk ne traja nad pol ure. Druga sinoda je določala, da mora biti v nedeljah v maju pol ure krščanskega nauka, nato šmarnično berilo in litanije (str. 31).

⁹² II. sinoda pravi, da je »examen paschale iam ab immemoriali in dioecesi nostra vigens« (str. 68). Dejansko pa je uvedel velikonočno izpraševanje škof Karel Herberstein. Aktom ljubljanske generalne sinode z dne 20. junija 1774 je dodan vizitacijski dekret »circa examen paschale«, ki je bil izdan nekaj let poprej, a na tej sinodi znova promulgiran. Dekret ima poseben obrazec, po katerem se more to izpraševanje opraviti (methodus examinis paschalis). Ta obrazec obsega 125 vprašanj iz celega katekizma. »Ordo cultus divini publici anno 1827« ima v dodatku znova določbe o velikonočnem izpraševanju. L. 1882. je izdal škof Krizostom Pogačar o tem novo instrukcijo (prim. O d a r, Iz uprave ljubljanske škofije 33/34).

⁹³ Kratko jih omenja tudi druga sinoda na str. 34 v odstavku »de ordine devotionum publicarum«.

⁹⁴ Po prvi sinodi naj bi bil misijon vsako sedmo leto ali vsaj vsako deseto leto (str. 84); po tretji sinodi skladno s kan. 1349 vsaj vsako deseto leto.

⁹⁵ Prva sinoda omenja stanovske duhovne vaje (sacra exercitia pro singulis statibus) le mimogrede kot nadomestilo za misijon ali za ponovitev misijona (str. 84).

⁹⁶ »Exercitia vero spiritualia saltem quolibet tertio anno procurabit Labaci Ordinarius, in reliquis vero urbibus curam hanc in se suscipere parochus vi officii obligatur« (str. 156).

⁹⁷ Iz instrukcije spada delno sem poglavje »de actione cleri litteraria«, ki našteva katoliške časopise in revije (str. 185/86).

11. Oddelek tretje sinode »o sedanjih dušnopastirskih dolžnostih« in »verska poučevanja«, ki smo ju pravkar pregledali, podajata glavne smernice za dušno pastirsko delovanje. Naslednje poglavje »nevarnosti za nadnaravno življenje« pa opisuje na straneh 109—117 razne okoliščine in razvade, ki jih je treba pri dušnem pastirstvu prav posebej upoštevati.⁹⁸

Oddelek ima štiri odstavke z naslovi v družini (str. 109—110), sirovost (str. 110—112), spolna razbrzdanost (str. 112—115) in pijača (str. 116—117). Tu škof v obliki nekakega traktata opozarja na nevarnosti, ki prete otroku v predšolski dobi,⁹⁹ v šolski dobi in v času, ko otrok zapusti šolo, in končno na narodno nevarnost alkoholizma.¹⁰⁰ Vmes vpleta navodila za dušne pastirje, kako naj skušajo odpraviti ali zmanjšati te nevarnosti.

Ta način obravnavanja dušnopastirskih problemov, ki daje dušnemu pastirju navodila, ko opisuje nevarnosti posamezne dobe človekovega življenja, je tipičen za Jegličeve sinode. Najdemo ga v vseh treh sinodah in v pastoralni instrukciji.¹⁰¹ Ti odstavki nam kažejo, da je škof Jeglič kot skrben dušni pastir vsestransko pazil na versko in nravno življenje v škofiji. Kaj novega ti odstavki ne prinašajo, zanimivi pa so zlasti oddelki iz tretje sinode, ker nam v krepkih črtah čisto Jegličevega sloga prikažejo izredno izčrpno nevarnost za versko in nravno življenje.

12. Tudi naslednji oddelek tretje sinode z naslovom *r a z n o - v r s t n e o r g a n i z a c i j e* (str. 118—137) je značilen za Jegličevo delo. O organizacijah prinašajo določbe in jih priporočajo vse tri sinode in pastoralna instrukcija; najbolj sistematično pa obravnava organizacije tretja sinoda. Ta njen oddelek se deli na sedem odstavkov. Kratki prvi odstavek z napisom »nekaj splošnih misli« (str. 118) najprej spominja kan. 684, nato opozarja na važnost združevanja in nakaže, kakšno stališče naj ima duhovnik o organizacijah.¹⁰² Drugi odstavek ima naslov »pobožne družbe« (str. 118—121),

⁹⁸ Zveza tega oddelka s prejšnjima dvema je v njegovem uvodu takole opisana: »Nadnaravno, notranje življenje utemeljujejo in pomnožujejo sv. zakramenti, varujejo, utrjujejo in razvijajo ga pa razne pobožnosti in vsestranski vsem vernikom ponujani nauk o krščanskih resnicah in o krščanskem življenju. Prete pa temu življenju mnoge nevarnosti, ki ga zadušujejo in nazadnje popolnoma zaduše. Vsak duhovni pastir te nevarnosti pozna. Sinoda naj poda nekaj navodil, kako bi se te nevarnosti odstranjevale ali vsaj zmanjševale« (str. 109).

⁹⁹ Če so starši surovi; če preklinjajo svoje otroke; če sta oče ali mati pijanca.

¹⁰⁰ Sinoda rabi krepak domač izraz »pijača« (str. 116).

¹⁰¹ V prvi sinodi naslov »de educatione iuventutis« (str. 5—35), poglavje »de intemperantia« (str. 85—87). V drugi sinodi odstavek »de speciali institutione in doctrina christiana« (str. 75—94). V pastoralni instrukciji poglavje »de actione cleri religiosa« (str. 126—167).

¹⁰² Sinoda pravi takole: »V smislu Cerkve mora (duhovnik) voditi ona združenja, ki jih je Cerkve naravnost ustanovila ali vsaj potrdila, ki so torej strogo cerkvena združenja. Večkrat so pa cerkvene oblasti izdale navodila, kako naj bi bil duhovnik zastopnik pri vsakem krščanskem društvu, da ga obvaruje kake zablode. Iz tega sledi, kako prav mislijo naša posvetna društva, ki navadno žele, naj bo duhovnik kot odločilen, ali vsaj vpliven član

tretji »prosvetna društva« (str. 121—127), četrti »dobrodela društva« (str. 128—130), peti »gospodarska društva« (str. 130—132), šesti »tisk« (str. 133—136) in sedmi »nevarnosti za duhovnika« (str. 136—137).

Pobožne družbe imenuje naša sinoda tiste organizacije, ki jih navadno imenujemo verske ali cerkvene (associationes fidelium). Pod prosvetnimi, gospodarskimi in dobrodelnimi društvi pa umeva katoliške organizacije.

Po škofovi zamisli naj bi bilo organizacijsko življenje v župnijah takole izpeljano:

»V vsaki župniji naj bi bile sledeče pobožne družbe: bratovščina sv. Rešnjega Telesa, družba sv. Družine, Apostolstvo mož, Marijine kongregacije, tretji red; potem sledeča prosvetna društva: Orli in naraščaj, morebiti tudi Orlice, vsekako pa izobraževalno društvo; za tem ona gospodarska društva, ki so potrebna v dotičnem kraju; hranilnica in posojilnica, pridobitna, živinorejska ali kaka druga za druga po krajevnih potrebah, vse v zvezi s centralami; nazadnje politično društvo v zvezi s krščansko politično stranko. Poskrbel bo duhovnik tudi za časnike in publikacije, ki so tem društvom in družbam potrebni.«¹⁰³

V odstavku pobožne družbe tretja sinoda na kratko razlaga in priporoča Družbo sv. družine, Apostolstvo mož, Marijine družbe in Tretji red sv. Frančiška. Vse te organizacije so bile vpeljane v škofiji že pred tretjo sinodo. Družbo sv. družine in njena pravila je obširno razložila že prva sinoda (str. 37—42), znova jo je priporočila pastoralna instrukcija (str. 146). »Apostolstvo mož« se prvič omenja v pastoralni instrukciji.¹⁰⁴ Marijine družbe, ki jih je uvedel škof Jeglič že pred prvo sinodo, je močno priporočila prva sinoda (str. 28 do 30); omenja jih tudi druga sinoda (str. 68). Pastoralna instrukcija je že detajlirano razplavljala o Marijinih družbah za matere (str. 130), o Marijinem vrtcu (str. 131—132), o Marijinih družbah za dijake (str. 149) in o akademski Marijini kongregaciji (str. 153). Tretji red in njegova pravila je obširno razložila prva sinoda (str. 77—82); omenja ga pa tudi druga sinoda (str. 68) in pastoralna instrukcija (str. 147).

Na drugih mestih omenja tretja sinoda še Družbo sv. Mohorja (str. 133), Apostolstvo sv. Cirila in Metoda (str. 150), Unio cleri (str. 152), sv. Detinstvo (str. 153) in Družbo za širjenje vere (str. 153).

v vodstvu društva. To zadnje razmerje ni še idealno, vendar pri nas zadostuje, ker so se posvetna društva v tem pravcu razvijala in se še uspešno razvijajo« (str. 118). Jasno je, da s tem položaj duhovnika v katoliških društvi ni bil dobro rešen. Zato so spori ostali. Ta način rešitve je bil tudi velik vzrok, da se pri nas na splošno dolgo časa nismo mogli povzpeti do pravičnega naziranja o položaju duhovnika v Katoliški akciji.

¹⁰³ III. sinoda 136.

¹⁰⁴ »Apostolatus virorum non est nova associatio, neque sub peccato obligat; fitque huius Apostolatus membrum quilibet vir, qui nomen suum inserendum curat libello speciali pro consignatione virorum huius Apostolatus« (str. 128). Ta opis apostolstva mož je precej neroden. Apostolstvo mož je društvo, toda sodalicij v smislu kan. 707, § 1 ni.

Teh organizacij prejšnji sinodi in pastoralna instrukcija ne omenjajo. Nasprotno pa tretja sinoda ne omenja bratovščine sv. rožnega venca, ki jo prva sinoda obširno razlaga pod naslovom sodalitas a Ss. Rosario (str. 69—76) in jo navaja tudi pastoralna instrukcija (str. 147). Prav tako tretja sinoda ne omenja Apostolstva molitve, ki ga je obširno razložila prva sinoda (societas ab apostolatu orationis) in ga potrdila pastoralna instrukcija (str. 146). Družbo sv. Rafaela omenja prva sinoda (str. 100), obširno jo razlaga pastoralna instrukcija (str. 162), tretja sinoda pa se izraža o njej le takole: »Morda bi se mogla zopet ustanoviti družba sv. Rafaela« (str. 149). Treznostne organizacije se v tretji sinodi ne omenjajo,¹⁰⁵ pač pa v prvi sinodi in v pastoralni instrukciji, in sicer v prvi sinodi kot »societas temperantiae« (str. 87), v pastoralni instrukciji pa kot »associatio contra abusum alcoolii« (str. 147) in kot »Bellum sacrum« (sveta vojska) (str. 132).

O tem, ali so navedene verske organizacije ukazane ali le priporočene, se nobena sinoda jasno ne izrazi.

Med »prosvetnimi društvi« omenja tretja sinoda Prosvetno zvezo z njenimi društvi, Orlovsko organizacijo, Društvo rokodelskih pomočnikov, Društvo za varstvo vajencev in Krščansko žensko zvezo. Glede nalog, ki naj jih ta prosvetna društva opravljajo, je tretja sinoda sprejela načela katoliškega shoda iz l. 1923.¹⁰⁶ O mešanih vlogah na ljudskih odrih, kar je bilo takrat že petnajst let zelo pereče vprašanje, se je izrazila tretja sinoda takole: »Ako se igra z mešanimi vlogami naravnost ne odobri, se vendar pripusti; toda mora se odstraniti periculum proximum peccandi.«¹⁰⁷ S katoliškim shodom (l. 1923) trdi, tretja sinoda na str. 123, da so jedro izobraževalnega dela dobro pripravljena predavanja. Sinoda prav tam tudi nujno priporoča knjižnice po prosvetnih društvih.¹⁰⁸ Nato tretja sinoda kratko popisuje posamezna izmed prosvetnih društev; obširno pa razpravlja na str. 123—127 o orlovski organizaciji, opirajoč se na Zabretovo knjigo »Orlovstvo«. To organizacijo je tretja sinoda duhovnikom zelo močno priporočila in jo tudi branila pred nekaterimi očitki. Med društva, ki se pečajo s prosveto, spada tudi Katoliško tiskovno društvo, o katerem govori tretja sinoda na str. 133—134.

V tem odstavku »prosvetna društva« je skušal škof nekako predstaviti duhovnikom omenjena društva, jih opozoriti na njihovo korist v dušnem pastirstvu in duhovnike vneti za delo v njih.

¹⁰⁵ Pač pa treznostni odseki po drugih organizacijah. »Posebno v raznih organizacijah naj poskrbi (dušni pastir) za treznostne odseke in nadaljuje vzgojo za popolno treznost« (str. 117).

¹⁰⁶ Naloga je trojna: a) poglobitev verske in apologetične izobrazbe; b) poglobitev politične izobrazbe in c) poglobitev narodnostne izobrazbe (III. sinoda 122). Glede prve naloge se prosvetna društva križajo z nekaterimi verskimi društvi. Perečega razmerja med Marijinimi družbami in prosvetnimi organizacijami tretja sinoda ni rešila.

¹⁰⁷ Str. 123.

¹⁰⁸ Prva sinoda je naročala župnijske knjižnice (bibliothecae parochiales), ki bi bile cerkvena ustanova (str. 104—106). Tretja sinoda takih knjižnic več ne pozna.

O društvih, ki se v tretji sinodi imenujejo prosvetna, sta razpravljali tudi prva sinoda in pastoralna instrukcija. Tako omenjata prva sinoda na str. 27—28 in pastoralna instrukcija na str. 30—31 *associationes pro iuvenibus excolendis* (izobraževalna društva za fante);¹⁰⁹ iz telovadnih odsekov teh društev se je razvil »Orel«, ki ga omenja pastoralna instrukcija na str. 136/137 (*associatio Orel*).¹¹⁰ Pastoralna instrukcija je dalje priporočala organizacijo orlovskega naraščaja (*tyrocinium pro associatione Orel*) (str. 134), Leonovo družbo (str. 153), izobraževalna društva¹¹¹ (str. 175) in razne tečaje¹¹² (str. 175). Prva sinoda in instrukcija sta priporočali Društvo rokodelskih pomočnikov,¹¹³ Društvo sv. Marte za služkinje¹¹⁴ in Katoliško tiskovno društvo.¹¹⁵

Odstavek v tretji sinodi z napisom »dobrodelna društva« (str. 128 do 130) poroča o krščanski dobrodelnosti v škofiji.¹¹⁶ Odstavek ima štiri dele; v prvem je kratko poročilo o redovniških karitativnih zavodih; v drugem je govor o pravih dobrodelnih društvih (Vincencijeve konference, Elizabetine konference, Škofijsko društvo za varstvo otrok in Dobrodelnost), tretji del pozdravlja misel o ustanavljanju hiralnic in zavetišč; in četrti poziva k karitativnemu delovanju.

O karitativnem delovanju govori tudi pastoralna instrukcija, in sicer v odstavku »*cultura spiritualis simul et materialis*« (str. 177 in nsl.), ki spada v oddelek »*specialis actio socialis*«. ¹¹⁷ Tu se omenjajo Vincencijeve konference in njihov patronat (str. 182 in 177—179) ter Salezijski oratorij (str. 179); delno spada sem že zgoraj navedeni patronatus pro puellis, ki ga omenja instrukcija na str. 179.

Odstavek »gospodarska društva« (str. 130—132) tretja sinoda v njegovem uvodu takole utemeljuje: »Dobro gospodarsko društvo je temelj in podlaga za vse strani človeškega življenja. Krščanstvo podpira pametno gospodarstvo in se veseli vsakovrstnega gospodarskega napredka. Sinoda naj dušne pastirje v tej zadevi opozori na nekatere stvari, ki so za življenje sploh važne.«

¹⁰⁹ Ta izobraževalna društva so bila prav za prav cerkvena društva. Pravila in predsednika upravnega odbora je moral potrditi po določbi I. sinode ordinarij (str. 28). Pastoralna instrukcija je vsaj in genere ta značaj ohranila (str. 135).

¹¹⁰ »*Praeter hanc sectionem (= treznostni odsek v izobraževalnem društvu) valde probatur alia, nempe sectio gymnastica, cuius membra associationem constituunt sic dictam associationem 'Orel'*« (Instrukcija 136).

¹¹¹ Imenuje jih *associationes ad excolendum populum* (izobraževalna društva).

¹¹² »*Valde desiderantur varii cursus instructivi de omni re, in qua agricola versatus sit: de agricultura, de cultura pecudis, pratorum, silvarum, hortorum, frugum. Commendantur cursus pro puellis, ut in re domestica procuranda et administranda instituantur*« (str. 175).

¹¹³ Prva sinoda jih imenuje *associationes pro discipulis et adiutoribus opificum* (str. 30—31), instrukcija pa govori o *societas Kolpingiana* (str. 179 do 180).

¹¹⁴ *Consociatio S. Marthae* (I. sinoda 95); *patronatus pro puellis* (Instrukcija 179).

¹¹⁵ *Societas catholica typographica* (I. sinoda 102; Instrukcija 186).

¹¹⁶ Bolj primeren bi bil napis »dobrodelne ustanove«, ker po večini ne govori o karitativnih društvih, marveč o karitativnih napravah sploh.

¹¹⁷ Lahko je uvideti, da taka razvrstitev ni primerna.

Nato določa sinoda, naj dušni pastirji s sposobnimi laiki poskrbe za gospodarske in gospodinske tečaje; naj poučujejo ljudi o zadružništvu. Sinoda navaja sklepe petega katoliškega shoda, naj duhovniki in laiki ustanavljajo posojilnice in hranilnice ter blagovne in obrtne produktivne zadruge. Končno »pozdravlja sinoda sledeče zavode, ker upa, da jih odbori dobro in previdno vodijo: a) Gospodarsko zvezo . . ., b) Zadružno zvezo . . ., c) Zadružno banko.«¹¹⁸ Ta odstavek tretje sinode se takole končuje: »Pri vseh omenjenih napravah je nujno potrebno, da duhovnik in laik, kmet in izobraženec delajo skupno iz ljubezni do naroda in do njegovega krščanskega življenja.«¹¹⁹

Isto snov, ki jo obravnava tretja sinoda pod naslovom gospodarska društva, sta obravnavali že prva sinoda in pastoralna instrukcija. Tako priporoča sinoda na str. 31 med sredstvi zoper nevarnosti, ki prete odraščujoči mladini, tudi »čebelice« (cassae parsimoniales). Dalje priporoča ista sinoda v daljšem odstavku »de cura pro variis statibus« (str. 90—98) gospodarska društva kmetov,¹²⁰ hranilnice in posojilnice¹²¹ ter delavska strokovna društva.¹²² Pastoralna instrukcija je vse to odobrila;¹²³ posebej omenja le delovanje duhovnikov pri raznih denarnih zavodih; sočustvuje s tistimi duhovniki, ki so zaradi nesreč brez svoje krivde doživeli razočaranja pri delu v teh zavodih.¹²⁴ Omenja tudi centralne gospodarske zavode, ki so se nekoliko poprej ustanovili.¹²⁵ Razlog, zakaj naj duhovniki sodelujejo pri denarnih zavodih, je izrazila Pastoralna instrukcija takole: »Cum vero cassae nummariae, parsimoniales et similes ex una parte pro bono populi omnino necessariae sint et cum ex altera parte laici habiles, qui administrationem susceperint in multis parochiis non dantur, iam diximus sacerdotes id muneris in se suscipere posse.«¹²⁶ Isti razlog je imel v misli škof v tretji sinodi, ko je dal »zavoljo posebnih okolišnosti v naši škofiji«¹²⁷ duhovnikom dovoljenje, da sodelujejo pri hranilnicah in zadrugah.

Šesti odstavek v oddelku raznovrstne organizacije ima naslov

¹¹⁸ Razlog, zakaj sinoda te zavode »pozdravlja«, je nerodno izražen. Sinoda jih priporoča pač zaradi tega, ker so to katoliški zavodi in pod pogojem, da se vestno upravljajo.

¹¹⁹ Str. 132.

¹²⁰ Imenuje jih »associationes oeconomicae (agricolarum)« (str. 91); prav tam tudi priporoča »unionem omnium associationum oeconomicarum«.

¹²¹ »Consortia parsimoniae et mutationis, praecipue illa, quae ad methodum Raiffeisenianum sunt instituta« (str. 91).

¹²² »Societates operariae« (str. 96).

¹²³ Str. 177.

¹²⁴ »Administratio arcae nummariae parsimoniales atque similibus res est valde delicata et pro sacerdote periculis plena. Valde deploramus sacerdotes, qui caritate sincera erga populum et vero amore Dei ducti multam curam talibus institutis exhibuerunt, ast propter grave infortunium, quod ipsis accidit, multas molestias nec non damna materialia passi sunt« (str. 183).

¹²⁵ »Nunc conditum et institutum centrale ad expedienda negotia nummaria et aliud ad obeunda negotia oeconomica« (str. 183).

¹²⁶ Str. 183; 173; 174.

¹²⁷ Str. 23.

tisk (str. 133—136). V ta oddelek je odstavek o tisku uvrščen najbrž zaradi Družbe sv. Mohorja in Katoliškega tiskovnega društva, ki ju kratko opisuje. V drugem daljšem delu pa podaja sinoda nekatera navodila o časopisju. Najprej izpiše sedem sklepov katoliškega shoda iz l. 1923 o časopisju, nato pa dostavlja, da naj duhovniki: 1. te sklepe vernikov večkrat razlože,¹²⁸ 2. naj katoliško¹²⁹ časopisje z dopisovanjem intenzivno podpirajo in 3. naj v oktobru in novembru »po zanesljivih in bolj izobraženih osebah razpredejo živahno, utemeljeno agitacijo za dobre in zoper nevarne časopise,¹³⁰ 4. naj bodo pri presojanju »dobrih časopisov«¹³¹ previdni.

O tisku sta nekoliko razpravljali tudi prva sinoda v kratkem odstavku »de edendis et vulgandis libris atque variis foliis«¹³² na str. 103 in pastoralna instrukcija v kratkem poglavju »de actione cleri litteraria« na str. 185 in 186, kjer našteva liste in revije, pri katerih sodelujejo duhovniki ljubljanske škofije.¹³³

Ko je sinoda v šestih odstavkih popisala raznovrstne organizacije, daje v zadnjem odstavku pod napisom »nevarnosti za duhovnika« (str. 136—137) še nekatera navodila dušnim pastirjem. Kratko nakaže, katere organizacije naj bi bile v vsaki župniji; opozarja duhovnike, naj bodo pri uvajanju novih organizacij previdni; svari jih, naj zaradi organizacij ne zanemarjajo dela za lastno posvečenje in ne opuščajo glavnih pastirskih dolžnosti; v organizacijah morajo vedno paziti na svoj »decorum sacerdotale«.

Slična navodila je dala prva sinoda v odstavku »de sacerdote in vita sociali« (str. 169—171) in pastoralna instrukcija v odstavku »pericula« (str. 172—174) iz poglavja »de actione cleri sociali«. Slednja navaja zlasti dve nevarnosti, namreč nevarnost, ki preti duhovnikovemu delu za posvetitev samega sebe, in nevarnost, ki jo prinaša duhovniku sodelovanje pri denarnih zavodih. Duhovnikom naroča, naj na vso moč skrbe, da bodo izvežbali laike za poslovanje pri denarnih zavodih.

Le na kratko smo očrtali ona mesta iz Jegličevih sinod in pastoralne instrukcije, ki govore o organizacijah. A že ta kratek oris nam pokaže, da so se organizacije v aktih Jegličeve zakonodaje široko omenjale. Znano je, da se je prav za Jegličevega škofovanja

¹²⁸ »V cerkvi naj omenjajo samo splošna načela; pri društvenih sestankih pa naj točno preračunavajo posamezne časopise in opozarjajo vernike, kako so vsi veri nasprotni časopisi nevarni, akoravno ne grde vedno verskih resnic, ampak le včasih očitno na nje udarijo, sicer pa v vsem načinu pisanja odvrtaajo od Boga in Cerkve, ter širijo napačne, krive pojme in razsodbe o verskem življenju, o cerkvenem delu, o krščanskih politikih« (str. 135).

¹²⁹ Sinoda (str. 135) ima izraz naše časopisje.

¹³⁰ Točki pod 2 in 3 ne vsebujeta ukaza, ampak le priporočilo.

¹³¹ Tu sinoda zopet misli na katoliške časopise. Sinoda jemlje v zaščito politično časopisje (»Slovenec«, »Domoljub«), ki so ga nekateri brez pravega premisleka ostro kritizirali.

¹³² Predidoci odstavek »de societate catholica typographica« kratko pohvali šestnajstletno delo Katoliškega tiskovnega društva.

¹³³ Listi so bili: Slovenec, Domoljub, Gorenjec in Novice. Revije pa: Čas, Mentor, Mladost, Učitelj, Vzajemnost, Cerkevni glasbenik, Duhovni pastir, Vrtec, Angelček, Bogoljub, Zlata doba, Dom in svet.

organizacijsko življenje zelo bogato razvilo. Škof Jeglič je imel veliko veselje z organizacijami; navdušeno jih je priporočal, v prvih letih zlasti Marijine družbe, potem pa zlasti mladinske prosvetne in vzgojne organizacije. Tretja sinoda, kakor smo videli, našteva že celo vrsto organizacij.

Z razvojem organizacij so pa nastali razni problemi; najtežji med njimi je bil ta, kako izbirati med organizacijami, prvič tistimi, ki so istega reda in drugič med organizacijami različnega reda. Tega problema škof Jeglič ni rešil. Tretja sinoda nam opisuje, kakor smo rekli, celo vrsto organizacij, a vse nekako v isti vrsti. Po njeni zamisli, ki smo jo podali zgoraj v začetku tega odstavka, naj bi bilo v župniji več verskih organizacij, ki si med seboj precej konkurirajo, potem prosvetne in razne gospodarske organizacije. Na pomislek, ali ne bo tako preveč organizacij, ki bodo ostale le na papirju, ker ne bo mogoče vseh voditi, v sinodi ni odgovora.

13. Zgoraj smo rekli, da moremo pet oddelkov tretje sinode povzeti pod skupni naslov »navodila za dušno pastirstvo«. Štiri od teh oddelkov smo si že ogledali. Peti ima neizrazit naslov »n e k a t e r e p o s e b n e s k r b i« (str. 146—154). Oddelek se deli na tri odstavke z napisi za vernike v tujini (str. 146—149), razmerje do pravoslavja (str. 150—151) in za misijone med pogani (str. 152—154).

Med vernike v tujini šteje tretja sinoda dekleta, ki služijo po hrvatskih in srbskih mestih ali tudi zunaj države, sezonske delavce, ki odhajajo na delo izven Slovenije, fante, ki so vpoklicani k vojakom, in izseljence. Po svoji navadi škof v tem odstavku krepko oriše nevarnosti, ki prete posamezni skupini, in daje dušnim pastirjem navodila, kako naj pripravijo osebe, ki morajo zapustiti župnijo in oditi na tuje, na preteče nevarnosti.

O izseljencih je razpravljala že prva sinoda pod naslovom »de cura pro emigrantibus« (str. 98—101), kjer posebej govori o ameriških izseljencih in o slovenskih rudarjih v Nemčiji. Isto stvar je obravnavala Pastoralna instrukcija pod naslovom »emigrantes« (str. 161—168), kjer je zlasti priporočala Družbo sv. Rafaela in skrb za dekleta, ki so takrat hodila služiti v Trst, Pulj, Celovec in na Reko.

O skrbi za fante, ki odhajajo k vojakom, je dal škof Jeglič navodila v Pastoralni instrukciji pod naslovom »iuvnes obligati ad militiam« (str. 158—161) in v svoji knjigi »Mladeničem«.

Gornji odstavki o izseljencih in o vojakihi so pisani zelo skrbno in izčrpno ter vsebujejo marsikateri zanimiv podatek.

Odstavek »razmerje do pravoslavja« se nahaja le v tretji sinodi, kar je samo po sebi razumljivo. Oprt na sklepe katoliškega shoda l. 1923 škof kratko oriše naloge duhovnikov v tej stvari. Širijo naj zlasti »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda«, študirajo vzhodno vprašanje ter vernike primerno poučujejo.¹³⁴

¹³⁴ Obravnavajo naj »štiri vrste resnic« (str. 151). Prvič, »da je pravoslavno ljudstvo nezadolženo in nevedoma v zmoti«. »Drugič bodo zveličanje tudi mogli doseči, ker imajo prave škofo in duhovnike, ki jim svete zakramente dele veljavno, akoravno niso pravilno pooblašteni.« (Stavek je ne-

Odstavek »za misijone med pogani« razlaga tri misijonske organizacije, namreč »Unio cleri«, »sv. Detinstvo« in »Družbo za širjenje vere«, priporoča misijonske sestanke in misijonske liste. Prejšnji sinodi kakor tudi Pastoralna instrukcija o tem niso imele določb.

Dobro tretjino tretje sinode obsegajo določbe, ki smo jim dali skupen naslov »navodila za dušno pastirstvo«. Kratek pregled zadevnih odstavkov nam je že pokazal, da je ta del sinode zelo bogat. Če ga primerjamo z ustreznimi oddelki iz prejšnjih sinod, opazimo napredek v tem, da so navodila podana bolj sistematično; na to je brez dvoma vplival kodeks in sklepi katoliškega shoda iz l. 1923, ki jih tretja sinoda v tem delu zelo mnogo navaja. V stvarnem pogledu pa tudi v tem delu tretja sinoda ne dosega prvih dveh in Pastoralne instrukcije.

14. Politično in socialno delo (III, sinoda 136—146). Ta oddelek se deli na štiri odstavke z naslovi politično delo (str. 137 do 140), socialno delo (str. 140—144), ozdravljenje (str. 144—145) in naloga duhovnikov (str. 145—146). Prva dva odstavka, ki ju ni spisal škof Jeglič, kakor razodeva slog, rišeta krščanska načela o politiki in socialnem vprašanju ter kažeta odpadanje države in družbe od teh načel ter kvarne posledice tega odpadanja. Tretji odstavek se je naslonil na zadevne sklepe katoliškega shoda iz l. 1923. Sinoda pravi, da te sklepe »odobri in naroča duhovnikom, naj jih proučavajo in na raznih shodih ljudstvu razlagajo« (str. 145). V četrtem odstavku »naloga duhovnikov« sinoda duhovnikom priporoča, naj zasledujejo razvoj političnih in socialnih struj, naj podpirajo delavske organizacije in konsumna društva, priporočajo delavske politične in strokovne liste, in končno »isto pozornost naj obračajo tudi na zaščito koristi kmečkega in obrtnega stanu, njihovim organizacijam, društvom ter političnim in strokovnim listom, kakor tudi drugim tozadevnim časopisom in revijam« (str. 146).

Isto snov sta obravnavali tudi prva sinoda in Pastoralna instrukcija, a na drugačen način. Prva sinoda ima posebno poglavje »de vita nationali et politica fidelium« (str. 114—126), kjer govori o pravicah naroda, o nacionalizmu,¹³⁵ o ustavnih pravicah, o katoliški politični stranki na Kranjskem¹³⁶ in o katoliških shodih.¹³⁷ To po-

koliko nejasno izražen). »Tretjič se morajo obravnavati tiste razlike med nami in njimi, ki niso verske in zadevajo le način življenja.« »Četrtrič naj se sicer mirno, toda točno in bistro obrazlože verske razlike, po katerih smo ločeni.«

¹³⁵ »Nationalismus, qui pro elementis eiusdem nationis, historie et politicæ disiunctis, ius præterdit, quo vindicare sibi posent facultatem coalescendi in unum corpus politicum« (str. 117). Sinoda nacionalizem v tem pomenu absolutne narodnosti zavrača.

¹³⁶ O njej pravi sinoda: »Magnis laudibus prosequimur societatem catholicopoliticam, totam amplectentem Carnioliam« (str. 125). »Desideramus, ut eiusmodi generis societates per omnem dioecesin eriguntur, saltem in omnibus decanatus.« »Firmiter vero confidimus, viros moderatores huius societatis nunquam discessuros ab Ordinario, immo potius in intima cum illo coniunctione et unitate permansuros« (str. 126).

¹³⁷ V tej zvezi ni bilo primerno govoriti o katoliških shodih. Sinoda poudarja, da imajo katoliški shodi, ako jih vodi škof in njihove sklepe on

glavje ni namenjeno le duhovnikom, marveč je splošno; dopolnjujeta ga šesti in sedmi titul v Appendix ad Synodum.¹³⁸ O duhovnikovem socialnem in političnem delu pa vsebujeta določbe v prvi sinodi dva odstavka v poglavju »de quibusdem principalioribus officiis sacerdotum«; odstavka imata naslov »de sacerdote in vita sociali« (str. 169 do 171) in »de sacerdote in vita politica« (str. 165—168). V prvem odstavku je govor o potrebi duhovnikovega socialnega dela in o njegovih nevarnostih, kakor smo že zgoraj omenili. Bolj zanimiv je drugi odstavek o duhovniku v političnem življenju, ki je sestavljen po določbah sinode v Brixenu l. 1900 in sinode v Přemislju l. 1902.¹³⁹ Navodila v njem so splošna in taka, da še danes veljajo v celoti;¹⁴⁰ nič ne omenjajo dela v konkretni politični stranki, čeprav sinoda spredaj na str. 125 in 126 hvali in priporoča katoliško politično stranko.

Pastoralna instrukcija je obravnavala duhovnikovo socialno delovanje v poglavju »de actione cleri sociali« (str. 168—183). V prvem delu kratko oriše načela o tem delovanju¹⁴¹ in njegove nevarnosti, v drugem pa obravnava razne katoliške organizacije, ki smo jih že zgoraj omenili. O duhovnikovem političnem delovanju govori Pastoralna instrukcija v kratkem poglavju »de actione cleri politica« (str. 184—185). Zavzema pa v tej stvari nekoliko drugačno stališče kot prva sinoda. Začenja z ugotovitvijo, da se duhovščina mora baviti s politiko. Razlogi za to so: V našem času se obravnavajo v politiki stvari, ki se tičejo Cerkve in vere. V teh stvareh mora duhovščina voditi ljudstvo. »Končno politična stranka, ki izpoveduje katoliška načela, na kmetih brez pomoči duhovnikov ne bi mogla uspevati, ker ni sposobnih laikov, ki bi zavračali liberalne agitatorje, nasprotnike cerkve in brezbožce in vodili ljudstvo.«¹⁴² Nato sinoda naroča dušnim pastirjem, da morajo po dolžnosti svoje službe

tudi potrdi, veliko avtoriteto. Sinoda želi, naj bi bili taki shodi primerno pogostni (str. 126).

¹³⁸ Šesti titul ima naslov »de libertate et liberalismo« (str. 163—182), sedmi pa »de quaestione sociali« (str. 183—224).

¹³⁹ Synodus Brixinensis a. 1900, 118 in nsl.; Acta et Statuta synodi Premisliensis a. 1902, 309 in nsl.

¹⁴⁰ V uvodu se poudarja, da »omne studium ponere in rebus politicis non est clericorum« (str. 165). Duhovnik se mora zanimati za politična vprašanja, a ohraniti mora zlato sredo. V zgolj svetne zadeve naj se ne vtika. Ako je med verniki spor zgolj v svetnih zadevah, naj se duhovnik drži ob strani. Za politično delovanje v ožjem pomenu daje sinoda na str. 167 te-le določbe (regulae): 1. modum ne excedant, quia ad eos non pertinet, populum perturbare, sed fideliter pascere; — 2. ne iniuste agant, media illicita respuant, neque ipsis adversariis aequitatem et iustitiam denegent; — 3. ne imprudenter se gerant, sed pendant, quid honor sacerdotii, decorum clericale, officium pastorale ab iis exigat; — 4. ne avidi sint aurae popularis; qui in rebus politicis se ipsos quam maxime quaerunt, serius ocuis incidunt in laqueum diaboli, et quando hominibus placere anhelant, servi Dei esse desinunt«.

Sinoda daje nato katoliškim časnikarjem primerna navodila o političnih stvareh (str. 168).

¹⁴¹ Poudarja, da je socialno vprašanje tudi нравno in versko; da zato spada v pristojnost Cerkve in se kler mora z njim baviti.

¹⁴² Str. 184.

podpirati katoliško politično stranko.¹⁴³ Paziti pa mora duhovnik pri tem, da ljudstvo ne bo mešalo vere s politikom. »Ponavljaj ljudstvu, da si kot duhovnik dolžan na vso moč podpirati tako in tako politično stranko, ker izpoveduje katoliška načela, in to tako dolgo, dokler bo ta načela izpovedovala.«¹⁴⁴ Načelno stališče, s katerega je izhajala Pastoralna instrukcija pri teh določbah, je bilo sicer pravilno, toda praktična aplikacija pa ni bila tako pravilna. Priznati pa moramo, da je danes to veliko lažje ugotoviti, kot pa je bilo l. 1914.

Tretja sinoda je zato prav storila, ko se je omejila le na to, »naj duhovniki zasledujejo razvoj naših političnih in socialnih struj« (str. 145). Glede kandidatur duhovnikov za narodne predstavnike ponavlja tretja sinoda le določbo kan. 139, § 4, za katero pa navaja napačen razlog;¹⁴⁵ slična določba je bila izdana v ljubljanski škofiji že l. 1895 in jo je ponovila prva sinoda.¹⁴⁶

15. Zadnji oddelek tretje sinode ima nedoločen naslov u p r a v n e z a d e v e (str. 154—166). Deli se na štiri odstavke, ki imajo naslove: c e r k v e v (str. 154—157), s k r b z a p o k o j n e (str. 157 do 161), c e r k v e n o p r e m o ž e n j e (str. 161—164), p i s a r n a (str. 164—166). Že majhen obseg tega oddelka — vsega skupaj dvanajst strani — kaže, da sinoda ni mogla nakazanih predmetov izčrpno obdelati. Iz uvoda k temu oddelku pa tudi zvemo, da tega niti nameravala ni. Uvod se namreč glasi: »Še nekaj upravnih zadev sinoda ne more preiti. Točno so razjasnjene v drugi sinodi. Zato naj tretja samo nekatere glavne točke povzame in duhovnike nanje opozori« (str. 154).¹⁴⁷

¹⁴³ »Quapropter pastori animarum officium incumbit influxum eiusdem partis politicae promovere, quae catholicae sentit. Curam ergo exhibeas associationi politicae agricolarum, ut in qualibet parochia quam plures obtineat asseclas; non parcas labori necessario, ut agricolae coadunati in variis conventibus de re politica uberrime informentur, atque ut praeprimis viri vel iuvenes, qui magis exculti et prae ceteris habiles sunt, in quaestione quo meliori modo instruantur atque instructi non solummodo agitadores oppositos, sed obiectiones quoque populi refellere valeant. Insuper partem catholicam semper fovebis; actiones ducis (= tedaj dr. Sušteršič) et consiliorum eiusdem acerbe et iniuste non diiudicabis, cum omnes circumstantiae, situatio politica universalis, a qua dispositio actionis omnino dependeat, tibi non est cognita, a te non satis perspecta« (str. 184).

¹⁴⁴ Str. 185.

¹⁴⁵ Takole pravi: »Ni zoper duhovniški poklic biti narodni predstavnik. Ker je pa ta odgovorna čast jako dalekosežna, ker zahteva veliko znanja in spretnosti, ter bi se mogla izvrševati v pravcu, ki nasprotuje versko-cerkvenim interesom, zato velja cerkvena zapoved v kanonu 139, § 4, ki se glasi: »... munus sc. deputati ne sollicitent, neve acceptent sine... licentia tum sui Ordinarii, tum Ordinarii loci, in quo electio facienda est« (str. 25). Razlogi za kan. 139, § 4 so čisto drugi, kot se tu navajajo (prim. pismo Leona XIII., Constanti Hungarorum z dne 2. sept. 1893, Fontes iuris canonici, ed. Gasparri, III., 404—410, ki se našteva med viri za gornjo določbo).

¹⁴⁶ Prim. I. sinoda 167.

¹⁴⁷ Ta uvod je zelo neposrečen. Nič ne pove, katere so tiste upravne zadeve, razjasnjene v drugi sinodi, ki jih tretja sinoda ne more preiti. S sklicevanjem na drugo sinodo je indirektno povedano, da njene zadevne določbe ostanejo v veljavi, čeprav je tretja sinoda v uvodu drugo sinodo razveljavila.

Prvi odstavek, *c e r k e v*, se začinja takole: »O cerkvah govore kanoni 1154—1202.¹⁴⁸ Vsi kanoni so za dušne pastirje važni. Sinoda naj opozori na sledeče kanone« (str. 154). Od nakazanih 49 kanonov nato sinoda pove vsebino štirih kanonov (kan. 1164, 1165, 1169, 1186). Nekoliko obširneje tolmači določbo v kan. 1164, § 1, ki določa, naj se pri grajenju ali popravljanju cerkva upoštevajo »*formae a traditione christiana receptae et artis sacrae leges.*« Tu omenja tudi cerkveni muzej in priporoča društvo za krščansko umetnost. Pri kan. 1169, § 1, razlaga sinoda, kdaj se v ljubljanski škofiji zvoni »*ad usus mere profanos.*«¹⁴⁹

Veliko obširneje je razpravljala o teh stvareh druga sinoda pod naslovom »*de ecclesia*« na str. 1—24 in naslovom »cerkveni sedeži« na str. 163—168. V poglavju »*de ecclesia*« govori sinoda o grajenju in ohranjanju bogoslužne stavbe, o zakristiji, o cerkveni opremi, o redu za cerkvene sedeže,¹⁵⁰ o cerkveni umetnosti in škofijskem muzeju. Red za cerkvene sedeže je na koncu sinode, v dodatku podan tudi v slovenskem jeziku. Gornje določbe so le deloma pravne, po veliki večini so praktična navodila, kako se vzdržuje cerkev, kako se napravlja cerkvena oprema in tako dalje.

Odstavek »cerkev« v tretji sinodi je v takšni obliki, v kakršni je podan, odveč.

Drugi odstavek »*skrb za pokojne*« (str. 157—161) je podobne narave kot prvi. Začenja se takole: »O pokopališču in cerkvenem pogrebu velja obsežna razlaga naše druge sinode (str. 169—172). Tudi novi zakonik vsebuje obsežna in jasna navodila (kan. 1203 do 1242). Sinoda naj omeni le nekatere večkrat potrebne uredbe« (str. 157). Pravkar navedeni oddelek druge sinode, ki je dobil na tretji sinodi znova formalno potrjenje, ima naslov »o pokopališču«. V tem oddelku je nameravala druga sinoda povedati, kot beremo v njegovem uvodu, »kako se določi lastninska pravica pokopališča, kako se napravi novo in razširi staro pokopališče, kak naj bo red na pokopališču, komu se cerkveni pogreb odreče in kako naj se vodi grobna knjiga« (str. 169). Oddelek se deli na nakazane ustrezne odstavke; dodan mu je vzorec grobne knjige.

Odstavek »skrb za pokojne« v tretji sinodi ima tri dele; v prvem ponovi nekatere določbe o pokopališču, v drugem o pogrebu, kjer se nekoliko ustavi pri razlagi kan. 1233, § 2, ki določa, kakšna društva naj se ne pripuščajo k pogrebniemu spremstvu, in pri razlagi kan. 1240, § 1, ki določa, komu se mora cerkven pogreb odreči.¹⁵¹

¹⁴⁸ To so uvodni kanoni oddelka *de locis sacris* (kan. 1154—1160) in kanoni treh titulov *de ecclesiis* (kan. 1161—1187), *de oratoriis* (kan. 1188 do 1196) in *de altaribus* (kan. 1197—1202).

¹⁴⁹ »V ljubljanski škofiji je navada, da zvoni v hudi uri, da zvon kliče na pomoč ob požaru, o povodnji ali drugi nevarnosti, in morda tudi v proslavo za splošnost imenitnega dogodka« (str. 157).

¹⁵⁰ Prim. *O d a r*, Iz uprave ljubljanske škofije 9—12. — Določba tega reda, da razpolaga s cerkvenimi sedeži cerkveno predstojništvo (župnik in ključarja), ni v skladu s kan. 1184, n. 4, ki določa: »*Consilium fabricae... nullatenus sese ingerat... in dispositionem... sedilium.*«

¹⁵¹ Umevno je, da se je v tej stvari ravnati po kan. 1240, § 1, ne pa po določbah druge sinode, ki se tudi povsem ne krijejo s kan. 1240, § 1,

Tretji del pa določa, da mora imeti župnik pogrebni red in se po njem ravhati; imeti mora tudi pogrebno knjigo;¹⁵² dalje prinaša nekatere določbe o pogrebnih spomenikih¹⁵³ in o pogrebnih govorih.¹⁵⁴

Tudi tretji odstavek iz oddelka »upravne zadeve« z naslovom *cerkveno premoženje* (str. 161—164) noče biti izčrpen. Začenja se podobno kot gornja dva odstavka. »Zadostno in točno navodilo o pridobivanju in o upravi cerkvenega premoženja podaja druga ljubljanska sinoda (str. 104—132), 'Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja' in pa novi zakonik v kanonih 1495—1551. Vendar pa mora tretja sinoda dušne pastirje na nekatere točke opozoriti« (str. 161).

Odstavek »cerkveno premoženje« se deli na tri dele. V prvem delu sinoda opozarja dušne pastirje, da je cerkvena imovina le zapupana njim, ne pa njihova. Upravo naj vrše vestno; zlasti se mora vestno izvršiti predaja cerkvene imovine novemu upravitelju. Drugi del naj bi govoril o upravi cerkvene imovine. Sklicuje pa se sinoda ponovno na kan. 1518—1528 in veljavna škofijska navodila o upravi cerkvene imovine; sama hoče le »nekatera potrebna pravila poklicati

¹⁵² Enako kot v II. sinodi.

¹⁵³ Določbe (na str. 161) so nove, v II. sinodi jih ni.

¹⁵⁴ Določba o pogrebnih govorih se v III. sinodi glasi takole: »Ako se pokoplje kaka znamenita oseba, mogel bi dušni pastir dopustiti kratek pogreben govor na pokopališču ob odprtem grobu. Ob priliki pogreba kakega slavnega človeka, ki pa ni krščansko živel, naj se govori dopuste le, ako govornik besedilo govora župniku pokaže. Ako namenjeni govor po vsebini ni lažnjiv, pa se tudi ne protivi krščanski veri ali morali, bi ga župnik mogel dopustiti. Prične pa kdo »ex improviso« govoriti, naj ostane župnik miren in pazljivo posluša, ali ne žali govornik Cerkve, verskega ali moralnega čuta. Po govoru naj mirno odide in se takoj pritoži pri srezkemu poglavarstvu in sporoči zadevo ordinariatu« (str. 161). V II. sinodi podobne določbe ni; pač pa je l. 1921. izdal škof Jeglič o tem določbo, ki pa je bila drugačna kot zgornja; glasila se je: »Po kan. 1211 cerkv. zak. morajo škofje in župniki, oziroma poklicani cerkveni predstojniki skrbeti, da v pogrebnih govorih ne bo ničesar, kar bi se ne strinjalo s katoliško vero ali pieteto. Zato se določa sledeče: Laik, ki namerava na cerkvenem pokopališču govoriti, mora dobiti za to od pristojnega župnika odobrenje oziroma dovoljenje. Oglasi naj se pri župniku, ki mu bo pojasnil kanon 1211 cerkv. zakonika. Če župnik misli, da je potrebno, sme zahtevati tudi spisan govor. Na temelju napovedbe vsebine govora ali spisa se more dati dovoljenje za govor, ako so izpolnjeni pogoji zgoraj navedenega kanona. Župnik naj tudi, kadar se mu zdi potrebno, vpraša onega, ki pride pogreb naročat, če bo morda kdo govoril na pokopališču. V primeru, da bi kdo govoril, naroči župnik, naj pride govornik do njega. Župnik se potem ravna, kakor je zgoraj povedano. Ko bi kdo govoril na pokopališču, ne da bi se bil prej oglasil pri župniku, naj župnik molče počaka ob grobu kot uradna priča govora. Molče naj se umakne le tedaj, ko bi govornik kaj takega govoril, kar se ne ujema z vero ali pieteto. V obeh slučajih pa naj župnik naznani ordinariatu zadevo, da bo ordinariat ukrenil, kar bo v smislu določil cerkvene prava potrebno« (Škof. list 1921, 81).

Jasno je, da se citirani določbi ne ujemata. Nikjer pa ni povedano, da je hotel škof starejšo določbo razveljaviti. Določba iz l. 1921. ponovno omenja kan. 1211 in se nanj sklicuje, toda je več ko le njegova interpretacija. Omeniti bi morala sinoda tudi določbo konzistorialne kongregacije z dne 28. junija 1917, n. 21 (AAS 1917, 328 in nsl.).

v spomin«. Nato govori nekoliko obširneje o cerkvenih ključarjih.¹⁵⁵ Tretji del pa uvaja v škofiji dve novi ustanovi: prva je škofijski

¹⁵⁵ Na str. 124 pravi III. sinoda: »Zakonik zahteva v kanonu 1521, § 1, naj škof za upravo cerkvenega premoženja odbere »viros providos, idoneos et boni testimonii, quibus elapso triennio alios sufficiat, nisi locorum circumstantiae aliter suadeant«. V smislu te določitve je pri nas zahteva dveh ključarjev za župno cerkev in tudi za vsako podružnico posebej. Sinoda znova potrjuje udeležbo ključarjev pri upravi cerkvenega premoženja.«

Trditev, da je ustanova cerkvenih ključarjev v skladu s kan. 1521, § 1, je zgrešena, ker ima navedeni kanon pred očmi le tako imovino cerkve ali pobožnega kraja, ki »ex iure vel tabulis fundationis suum non habent administratorem,« kot pravi besedilo. Župne in podružnične cerkve pa imajo ex iure upravitelja, namreč župnika (prim. kan. 1182, § 1). Ustanova naših ključarjev ne spada pod kan. 1521, § 1, pač pa pod kan. 1183, § 1 in § 2. Consilium fabricae ecclesiae, ki se v tem kanonu omenja, se pri nas imenuje cerkveno predstojništvo in sestoji iz župnika kot predsednika ter dveh ključarjev za vsako cerkev posebej. Za koliko časa se tak fabriški svet imenuje, v kodeksu ni določeno, ker določba o imenovanju za triletno dobo zanj ne velja. V ljubljanski škofiji se imenujejo ključarji za tri leta s pristavkom, da naj ostanejo nadalje, ne da bi se posebej potrjevali, ako so vestno izvrševali svojo službo (III. sinoda 163).

Fabriški svet po kan. 1183, § 2 imenuje in odstavlja ordinarij ali njegov delegat. V ljubljanski škofiji imenuje ključarje dekan na župnikov terno predlog (III. sinoda 163; II. sinoda 122; § 4 v »Anweisung«; »Navodilo« str. 2). Kdo pri nas odstavlja ključarje? Sinodalna določba iz l. 1924 pravi: »Pred preteklo triletno dobo naj župnik sposobnega ključarja iz zasebnih in osebnih razlogov ne odstavi« (str. 163). Ta določba ni dobro formulirana; po njej bi namreč župnik odstavljal ključarje, toda tega sinoda ni namerala odrediti. »Navodilo« iz l. 1913. je nekoliko bolj jasno. Pravi namreč: »Cerkveni ključarji se morejo... odstraniti od župnika le iz tehtnih razlogov, ako jih potrdi dekan, oziroma ordinariat« (str. 7). Ta potrditev ima konstitucijski značaj, kakor sledi iz § 4, odst. 3 »Anweisung«.

Cerkveni ključarji se v II. sinodi str. 122 in nsl. imenujejo vitrici; v »Anweisung« pa »Kirchenpöpstle oder Kirchenkämmerer« (§ 2). Ključarji niso zastopniki ljudstva pri upravi cerkvene imovine. Nesrečno se izraža »Navodilo« str. 6/7: »Ključarji so zastopniki župljanov, ki naj po njih vplivajo na porabo cerkvenih dohodkov in premoženja, ki so ga dali cerkvi njihovi očetje in dajejo tudi oni.« V II. sinodi str. 122 je ustanova cerkvenih ključarjev bolje utemeljena, čeprav tudi ne popolnoma jasno: »Cum ab ecclesia vitrici permittantur, ut nomine parochianorum partes habeant in administrandis bonis ecclesiarum...« Kodeks se izraža veliko bolj jasno (prim. kan. 1521, § 2). Po kan. 1183, § 1 se laiki (in tudi duhovniki) le privzemajo v upravo (cooptantur), nimajo torej verniki pravice, zahtevati ključarje ali jih sami določati.

Člani fabriškega sveta (pri nas ključarji) morejo po kan. 1184 sodelovati le pri imovinski upravi v ožjem pomenu besede. V ljubljanski škofiji sodelujejo cerkveni ključarji pri nekaterih poslih, ki so po kan. 1184 in 1185 izrecno pridržani župniku. Tako določa red za cerkvene sedeže v II. sinodi str. 163: »S klopmi razpolaga cerkveno predstojništvo, namreč župnik in ključarja«; po kan. 1184, n. 4 se v to fabriški svet nima vtikati, marveč ureja župnik sam.

O nastavljanju cerkovnika in organista določa II. sinoda 178: »Oba izbere, postavi in odpusti župnik s ključarjema; ti naj sestavijo podelilni odlok in naj skrbne, da se v tem odloku natanko razlože dolžnosti, bremena, dohodki, način odpustitve ali odpovedi.« Po kan. 1185 imenuje, nadzira in odpušča vse cerkvene uslužbence načelno župnik sam »salvis legitimis consuetudinibus et conventionibus et Ordinarii autoritate«.

Cerkveni ključarji, ki so prav za prav soupravitelji imovine božjega hrama, ne pa nadarbinske imovine, imajo v ljubljanski škofiji »pravico in dolžnost, opozoriti upravitelja na škodo, ki jih premoženje trpi zaradi nje-

gospodarski svet po kan. 1520, druga pa je ustanova dekanjskih imovinskih nadzornikov.¹⁵⁶

Druga sinoda je v poglavju »de bonis ecclesiasticis eorumque administratione« (str. 104 do 132) z dodatkom »razni obrazci za upravo cerkvenega premoženja« (str. 197—223) izdala precej podrobne določbe o upravi cerkvene imovine. Ledine druga sinoda ni orala, ker je obstajala že zelo natančna »Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-, Stiftungs- und Pfründen-Vermögens in der Laibacher Diözese« iz l. 1860. Druga sinoda pa vendar ni vsebovala zadosti podrobnih določb, »Anweisung«, ki je bila stara že petdeset let, je postala pomanjkljiva zaradi novih določb, zato je l. 1913 sestavil škof Jeglič novo »Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja« (8°, str. 80). Če primerjamo to navodilo s staro »Anweisung«, moramo reči, da pomeni korak nazaj. »Anweisung« je bila sestavljena v obliki modernih zakonov in uredb; štela je 151 paragrafov in je imela dodane razne vzorce. Jegličevo navodilo pa je sestavljeno v obliki nekakega poljudnega komentarja brez pravniško preciziranih določb. Ako bi bil škof Jeglič sestavil svoje »Navodilo« kot razlago stare »Anweisung«, ki naj bi se bila prevedla v slovenski jezik in popravila, v kolikor je zastarela, bi bilo »Navodilo« zelo koristno, tako pa je mešalo pravne določbe z vzpodbujanji in poučevanji.

Zadnji odstavek iz oddelka »upravne zadeve« ima naslov »pisarna«; je zelo kratek, obsega eno dobro stran (str. 164—166). Sklicuje se zopet na drugo sinodo (str. 132—158) in pravi, da tretja sinoda »vse (njene) določbe in zahteve potrdi in le nekatere naj zopet naglasi«. Nato kratko opozarja dušne pastirje, naj imajo pisarne v redu in naj pisarniške posle vestno opravljajo; pravilno naj vodijo opravilnik, predpisane knjige, kroniko in arhiv.

Druga sinoda razpravlja o pisarni dosti obširno pod naslovom »de negotiis cancellariae« (str. 132—158) in v dodatku »opazke in obrazci k maticam« (str. 224—245). Prinaša določbe o občevarstvu z uradi, o predpisanih knjigah (matice, status animarum, knjiga o družbah, kronika) in zlasti točne določbe o arhivih. To njeno poglavje je v celoti dobilo novo formalno potrjenje na tretji sinodi, kot smo zgoraj omenili.

IV.

16. Ko smo si ogledali vsebino Jegličevih sinod, se ozmimo kratko še na njihov značaj. Kljub pomanjkljivostim, ki smo jih v teh

govce nespretnosti, na protipostavnost kakega postopka... in zadevo sporočiti dekanu ali škofijskemu ordinariatu, ako bi kljub opominu premoženje trpelo« (Navodilo str. 9/10). Navodilo na str. 9/10 precej nejasno razlaga pravice in dolžnosti klučarjev; daje jim manj pravic, kot jim gredo iz naslova soupravljanja (prim. O d a r, Iz uprave ljubljanske škofije 31—33).

¹⁵⁶ »V smislu zakonika določa sinoda na novo: ...b) Za gospodarske zadeve cerkva, cerkvenih posestev itd. se za vsako dekanijo izbere duhovnik, ki naj bi v določenem času obiskal vse župnije v dekanatu in njihove podružnice, pregledoval vse stavbe, meje, ustanovne listine in drugo« (III. sinoda 164). Določba je v več pogledih nejasna. Izpeljala se ustanova dekanjskih imovinskih nadzornikov ni.

sinodah našli, moramo priznati, da so te sinode s pastoralno instrukcijo vred v celoti pomembno delo. Ni je skoro stvari iz pastoralnega življenja in cerkvene uprave, ki je ne bi skušale Jegličeve sinode rešiti. Jasno nam kažejo te sinode, kako vsestranski opazovalec verskega, npravnega in cerkvenega življenja je bil škof Jeglič.

Omenjene sinode in pastoralna instrukcija niso Jegličeve le v tem pomenu, da so bile izdane za njegovega škofovanja, da jih je on pregledal in jim dal formalno sankcijo, marveč tudi v tem pomenu, da jih je po veliki večini tudi sam sestavil. Stran za stranjo v njih razodeva Jegličev slog. Poljudno razpravljanje, združeno z opominjanjem, ki prehaja pogosto v direkten nagovor, retorična vprašanja, interjekcije, poljudno izražanje, ki se izogiblje strokovnih imen, so znaki Jegličevega sloga, kakor se nam kaže v njegovih vzgojnih spisih pa tudi v sinodah.¹⁵⁷

Ce rečemo, da so Jegličeve sinode osebno delo pokojnega škofa, ni s tem tudi rečeno, da se škof Jeglič ni o sinodah s kom posvetoval ali da ni dal osnutka prej drugim v pregled. V poročilih o svojih sinodah škof Jeglič sam ponovno naglašja, da je to storil.^{157a} Ta poročila, ki so natisnjena v izdajah njegovih sinod, razodevajo Jegliča,

¹⁵⁷ Glej zglede v opombi 42.

^{157a} V I. sinodi XI. pravi: »Quorum fuit in Congregationibus particularibus exponere Constitutiones Synodales, iusto tempore acceperant res in Synodo pertractandas, ut singula capita accurate examinare et deliberare possunt.« Toda na str. VII tudi: »Constitutiones necessarias simul et instructiones... composui nec non per diversa capita disposui. Proh dolor, quod impeditus fuerim, quominus eas conferentiis pastoralibus deliberandas discutendasque proponerem! Attamen saltem Capitulo meo cathedrali mittere illas potui diiudicandas; iusto quoque tempore concessum mihi fuit seligere referentes materianque tractandam in manus illis dare.«

V uvodu k II. sinodi (str. XVII—XIX) poudarja škof, da so snov, ki se bo na na tej sinodi obravnavala že poprej pretresale vsaj delno konference dekanov in pastoralne konference.

Nastanek III. sinode popisuje škof v uvodu takole: »Na sestanku gg. dekanov l. 1923. so gg. dekani izrazili željo, naj sinodalno tvarino tako izberem in obravnavam, da nam bo poleg splošnega cerkvenega zakonika tretja sinoda navodilo za vse duhovnopastirsko delovanje. Željam sem ustregel« (str. 3). »V kanonih 356—362 govori zakonik o sinodah, ki naj se vsako deseto leto prirejajo. Pokoren tem naredbam sem že dve leti mislil na tretjo škofijsko sinodo. Prošlo zimo sem sestavil besedilo za vsa navodila in vse določbe« (str. 4). »V smislu kan. 360, § 1 sem dovršeno gradivo izročil v presojo dvema odboroma v Ljubljani« (str. 5). »Vso tvarino je pregledal tudi kanonik in dekan Ivan Lavrenčič, precejšen del kanonik in dekan Janez Bizjan. Na konferenci dekanov dne 23. aprila 1924 sem vse gradivo porazdelil dekanom, naj ga na duhovniških sestankih obravnavajo. Naročil sem, naj mi spis s pridodanimi opazkami pošljejo vsaj do 20. julija. Ker je stolni kapitelj želel, sem svoj rokopis tudi njemu izročil, da ga kanoniki preštudirajo, ter mi ga s svojimi utemeljenimi opazkami do 10. julija vrnejo. Ko 22. julija dokončam kanonično vizitacijo in birmovanje, bom vse nasvete zbral, uredil in prepisal, ter vse za uspešno delo sinode pripravil« (str. 5). Mimogrede bodi omenjeno, da je nato tri in sedemdesetletni škof v poletni vročini po opravljenem težkem delu kanonične vizitacije od 23. julija do 24. avgusta to sam izvršil in nato 25. avgusta začel tretjo sinodo.

Po informacijah iz bližnje Jegličeve okolice je bil škof Jeglič na svoje končno besedilo sinode zelo navezan. Ni ga pustil spreminjati, še korekture je pri tretji sinodi vse sam opravil.

kakršen je v resnici bil. Mož brez vsake zvijače, preprost in odkritosrčen kot otrok. V njih razlaga svoje načrte in delo, se pohvali, če mu je kaj uspelo, a se tudi obtožuje, če česa ni mogel izpeljati.^{157b}

To dejstvo seveda, da je škof Jeglič pri svojih sinodah skoraj vse delo sam opravil, da je sam stiliziral besedilo, čeprav je osnutek potem drugim pokazal, sinodam nikakor ni moglo biti v korist. Več ljudi pač več ve in več oči več vidi.

Že zgoraj smo omenili, da škof Jeglič ni dosti razlikoval med svojimi privatnimi spisi in med sinodami. V sinodah in Pastoralni instrukciji se pogosto sklicuje na svoje spise, jih nekako formalno potrjuje in naroča njih rabo; pa tudi slog, kakor rečeno, je v obeh vrstah spisov eden ter isti. Priznati pa je treba, da se opaža v tej stvari med Jegličevimi sinodami razlika. Najbolj zaseben značaj, da tako rečem, kaže prva sinoda. Poleg pravnih virov in papeških aktov navaja ta sinoda celo vrsto avtorjev,¹⁵⁸ druga sinoda in pastoralna instrukcija jih navajata že manj,¹⁵⁹ 160 tretja sinoda pa nič ne citira

^{157b} Razlog, da je škof Jeglič javno razkladal svoje načrte in opisoval, kako se je posvetoval s tem in onim, je v njegovem značaju. Poleg tega pa je nedvomno vplivalo tudi dejstvo, da so mu že v prvih letih škofovanja v Ljubljani očitali, da preveč avtokratično postopa. Sam je govoril o tem v pozdravnem nagovoru (allocutio salutatoria), s katerim je začel prvo sinodo, takole: »Quidam e sacerdotibus nuper mihi scripsit, me veritatem audire nolle et quod permultae res dioecesanæ melius procederent, si ego hoc defectu non laborarem« (str. XVII). Nato je nadaljeval: »Non recordeo quidem, me quempiam e sacerdotibus, qui ore vel scripto de meis actionibus et omissionibus iudicium mihi minus favorabile tulit, repulisse vel propterea male vel iniuste tractasse, ast forsitan nihilominus talis inter vos persuasio viget. Rogo, satagite, ut quo citius pessimam hanc persuasionem deponatis... Ergo dicant omnes aperte ac sincere, si in bonum dioecesis commune necessario quid emendandum putent« (str. XVII). Isti poziv k odkritemu kritiziranju se ponavlja v naslednjih sinodah.

¹⁵⁸ Omenjajo se tile spisi: Thomassinus, *Vetus et nova ecclesie disciplina*; Manacorda, *Specimen juris et discipline ecclesiasticæ*; Acta et statuta synodi Premisliensis a. 1902; Actiones et constitutiones synodi Lavantinae a. 1900; Gesta et statuta Synodi dioecesis Lavantinae a. 1896; Synodus Brixinensis 1900; Acta et decreta Concilii plenarii Americæ latinæ a. 1899; Instructio Eystettensis; Benedikt XIV, *De Synodo dioecesanæ*; Schüch, *Pastoraltheologie*; Wernz, *Ius decretalium*; Meyer, *Institutiones iuris naturalis*; Stöckl, *Lehrbuch der Philosophie*; Lucidi, *De visitatione liminum*; Melchers, *De canonica visitatione*; S. Alphonsus, *Homo apostolicus*; Scaramelli, *Geistlicher Führer*; Bürger, *Die christliche Vollkommenheit*; Noldin, *Summa theologiæ moralis*; Krek, *Socializem*; Tischer, *Handbuch*; Kalan, *Početek protialkoholnega gibanja na Slovenskem*; Koledar tiskovnega društva 1901, 1903.

Appendix citira te-le teološke pisatelje: Sv. Tomaža, Suarez, Jungmanna, Pescha, Gutberleta, Hermanna, Hondheima.

¹⁵⁹ Druga sinoda navaja te-le avtorje: Flis, *Umetnost v bogočastni službi*; Atz, *Die christliche Kunst*; Wernz, *Ius decretalium*; Auer, *Alte Ziele*; Antonelli, *Medicina pastoralis*; Poč, *Duhovski poslovnik*; Seidl, *Matrikenführung*.

¹⁶⁰ *Instructio* navaja te-le spise: Jeglič, *Staršem*; Mladeničem, *Zenionom in nevestam*; Važen pouk materam. Spisal skrben dušni pastir; Noldis, *Summa teol. moralis*; Tomaž, *Summa*; Nix, *Cultus Ss. Cordis Jesu*; Egger, *Der christliche Vater*; *Die christliche Mutter*; Slov.-hrv. katoliški shod 1913; Ušeničnik, *Sociologija*; Synodus Vegliensis II.

pod črto, pač pa se v tekstu sklicuje na sklepe katoliškega shoda iz l. 1923, na Zabretovo knjigo »Orlovstvo« in Ušeničnikovo Pastoralno bogoslovje.

Jegličeve sinode niso v prvi vrsti pravne zbirke in take tudi nočejo biti, marveč hočejo dati vsestranska praktična navodila in pouk za dušne pastirje. Še največ sličnosti imajo z učbeniki pastoralnega bogoslovja; dopolniti skušajo pastoralno bogoslovje, kot je izrecno povedano v uvodu druge sinode.¹⁰¹ Ta njihov značaj je v precejšnji škodo pravni preciznosti, kakor smo pri pregledu določb večkrat omenili.

Jegličeve sinode so na široko popisovale dejansko stanje v škofiji v verskem, nravnem in cerkvenem pogledu, kakor ga je opazil škof Jeglič na svojih kanoničnih vizitacijah. Zato nudijo precej gradiva vsakomur, kdor bi hotel to stanje proučevati.

¹⁰¹ »Synodus Labacensis secunda continuat opus, quod a Synodo prima anno 1903 celebrata inceptum est. Quapropter constitutiones et instructiones de illis partibus curae pastorales porrigit, quae aut statutis dioecesis nondum ordinatae sunt, aut quae in theologia pastorali tam praecise et accurate, prout indigentiae dioecesis nostrae postulare videntur, pertractari minime possunt« (str. 1).

Dostavek „Filioque“ na cerkvenem zboru v Bariju (1098).

(Quaestio de »Filioque«, symbolo inserto, in concilio Barensi [1098] disputata.)

Dr. p. Tomaž Kurent, S. O. Cist., Stična.

Dissertationis conspectus. — 1. Definitio concilii Florentini circa »Filioque«, symbolo Nicaeno-Constantinopolitano inserto, sententiae s. Anselmi, archiepiscopi Cantuariensis, in tractatu »De processione Spiritus Sancti contra Graecos« enuntiatae, correspondent eique tanquam fonti genuino et principali, teste Joanne a Turrecremata, innitur. — 2. Quodnam fuerit munus, a s. Anselmo in concilio Barensi exercitum, illustratur. — 3. Quemnam obtineat locum disputatio de »Filioque«, symbolo apposito, in tractatu s. Anselmi, ostenditur. — 4. S. Anselmi doctrina circa additionem articuli »Filioque« in symbolo explicatur. — 5. Tandem, utrum in concilio Barensi appositio articuli »Filioque« in symbolo a Romano pontifice approbata sit, inquiritur.

1. — Vesoljni cerkveni zbor v Florenci je v buli »Laentur coeli«, s katero je dne 6. julija 1439 razglasil cerkveno zedinjenje z Grki, med drugim slovesno glasil za versko resnico tudi stavek, da se je razlaga v besedah »Filioque« dostavila veroizpovedi v pojasnilo resnice ter zaradi nujne tedanje potrebe dopustno in pametno.¹

Definirani stavek je naperjen proti trditvi Grkov, da rimska cerkev ne bi smela dostavljati symbolu fidei izraza »Filioque« niti tedaj ne, če bi bilo to verska resnica, da izhaja sv. Duh tudi iz Sina.²

V dogemsko-zgodovinskem pogledu je za umevanje te definicije dosti važno dejstvo, da se njeno besedilo točno ujema z izvajanjem sv. Anzelma, nadškofa v Canterburyju († 1109), v spisu »De processione Spiritus Sancti contra Graecos«³. Pojasnilo za to skladje nam daje v svojem delcu o buli zedinjenja z Grki znameniti dominikanec Juan Torquemada (de Turrecremata, † 1468), papeški teolog na koncilu v Baselu, Ferrari in Florenci.⁴ Juan Torquemada je v tem delcu, kjer komentira tudi našo zgoraj navedeno definicijo, izpisal zadevna mesta iz omenjenega traktata sv. Anzelma ter izrečno pravi, da so le-ta bila pravi in glavni vir za formulacijo definicije.

¹ Latinsko besedilo: »Diffinimus insuper, explicationem verborum illorum ‚Filioque‘ veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.« — Grško besedilo: »Ἐτι διορίζομεθα, τὴν τῶν ῥημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν, τὴν καὶ ἐκ τοῦ Γιοῦ, χάριν τοῦ τὴν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι, ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς τε καὶ εὐλόγως ἐν τῇ συμβόλῃ προσεθῆναι.« Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, Tomus 31 A, col. 1031/32.

² Ta definicija je lep primer definicije dogmatičnega dejstva.

³ MSL 158, 317 A—318 A.

⁴ Super decreto Unionis Graecorum, in sacrosancto oecumenico Concilio Florentiae celebrato, ab Eugenio Papa IV. promulgato (Venetiis 1561).

2. Da se bolje pojasni pomembnost zadevnih izvajanj sv. Anzelma, jih poskusimo najprvo postaviti v njih zgodovinski okvir.⁵

Zgodovinski viri nam poročajo, da je papež Urban II. na sinodi za cerkveno zedinjenje, ki se je vršila l. 1098. v njegovi navzočnosti v Bariju v Apuliji, poveril sv. Anzelmulo nalogo branitelja katoliškega nauka nasproti Grkom. Sv. Anzelm je nalogo izvršil. Poglejmo, kakol

Akti sinode v Bariju se nam niso ohranili. Točnejše podatke o njenem poteku pa sta nam sporočila očividec ter Anzelmov prijatelj in svetovalec kronist Eadmer, O. S. B. († 1124), ki je spremljal Anzelma na cerkvenem zboru, v svoji kroniki,⁶ in eden najodličnejših angleških zgodovinarjev Viljem iz Malmesburyja, O. S. B. († po dec. 1142), ki je rabil poleg Eadmerja tudi še druge vire, v svojem zgodovinskem delu o angleških škofih.⁷

Oba pisatelja nam jasno zatrjujeta, da je sv. Anzelm misli in dokaze svojega govora, ki ga je imel na cerkvenem zboru v Bariju, pozneje razvil v svojem spisu »De processione Spiritus Sancti«. Viljem iz Malmesburyja kratko in malo pravi, da je sv. Anzelm izvajanja onega govora pozneje sijajno obdelal v knjigi o izhajanju svetega Duha.⁸ Eadmer pa navaja dejstvo, da je sv. Anzelm sam pozneje skrbneje in natančneje razpravljaval o istih vprašanih kakor na cerkvenem zboru v Bariju, kot razlog, da njemu ni treba podrobneje pisati o njih.⁹

In res nam tako Eadmer kakor Viljem iz Malmesburyja poročata le o vnanjem poteku razpravljanja na cerkvenem zboru.

Papež Urban II. je na slovesnem zborovanju v kriпти tedaj še nedovršene bazilike nad grobom sv. Nikolaja najprvo sam zgovorno in bistroumno mnogo razpravljaval o nauku katoliške vere. Toda Grki so začeli ugovarjati in s svoje strani z evangelijskimi izreki dokazovati, da izhaja sveti Duh samo iz Očeta. Papež je zavračal to zmoto s številnimi dokazi, med katerimi je navajal tudi nekatere, ki jih je bil povzel iz Anzelmovoga pisma o učlovečenju Besede, kar je k jasnosti in tehtnosti njegovih izvajanj nemalo pripomoglo. Toda Grki so stavili zopet nekatere nove ugovore in zahtevali, da se jim podani nasprotni razlogi obširneje obrazložé. Tedaj je papež po kratkem premolku pozval k besedi angleškega nadškofa Anzelma, naj on

⁵ Prim. J. Bainvel, Anselme de Cantorbéry (Saint), v Dictionnaire de théologie catholique I, 2, zlasti col. 1332; Hefele-Leclercq, Histoire des conciles d'après les documents originaux V, 1 (Paris 1912) 458 do 459; Bernard Leib, Rome, Kiev et Byzance à la fin du XIe siècle (Paris 1924) 287—297; P. Richard, Anselme de Cantorbéry (1033—1109), v Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques III, col. 472.

⁶ Historia novorum in Anglia, liber II. MSL 159, 414/15.

⁷ De gestis pontificum Anglorum. MSL 179, 1492/93. Celotno delo je bilo dovršeno že l. 1125.

⁸ »Sensus illius sermonis procedente tempore luculenter digessit in libro de processione Spiritus Sancti facto.« MSL 179, 1493 C.

⁹ »Sed quibus hoc argumentis, quibus rationibus, quibus divinae scripturae auctoritatibus et exemplis egerit, scribere supersedemus, eo quod ipsemet Anselmus postmodum inde diligentius atque subtilius tractans, egregium opus conscripsit, idque per multa terrarum loca, ubi ejusdem erroris fama pervenit, ab amicis suis rogatus direxit.« MSL 159, 415 A.

odgovarja na ugovore Grkov in mu pomaga braniti skupno mater cerkev.¹⁰

Sv. Anzelm je poverjeno mu nalogo na cerkvenem zboru sijajno rešil: vsestransko je pojasnil predložena vprašanja, tako da so utihnili vsi ugovori. Južnjaški Latinci so z glasnimi klici dajali duška svojemu veselju, Grkom pa je bilo žal, da so se s svojimi ugovori tako osmešili.¹¹

Cerkveni zbor je s papežem na čelu nauk sv. Anzelma o zadevnih vprašanjih slovesno odobrila, in tistim, ki bi ga ne marali sprejeti, celo zagrozil z izobčenjem.¹² Tak je bil vnanji potek raz-

¹⁰ Eadmerus, o. c.: »In ipso vero concilio, dum plurima de fide catholica summus pontifex facunda ratione rationabilique facundia discessisset, mota est quaedam quaestio ex parte Graecorum, evangelica auctoritate probare volentium, Spiritum Sanctum processionem non habere nisi tantum a Patre. Huic errori tum multis argumentis, tum plurimis rationibus papa contraire nisus, inter alia quiddam de epistola sibi olim ab Anselmo de incarnatione Verbi edita et directa exempli gratia intulit, quod suae disputationi non parum claritatis ac firmitatis attulit. Verum cum nonnulla objicerentur et redditae rationes, quemadmodum instabilibus mos est, disquisitionae enucleatius exponi peterentur, imperatum silentium primus ipse pontifex rupit, alta voce dicens: 'Pater et magister Anselme, Anglorum archiepiscopo, ubi es?' Sedebat enim idem pater in ordine caeterorum inter primos concillii patres et ego (sc. Eadmerus) ad pedes eius. Ubi ergo se requiri audivit, surrexit continuo et respondit: 'Domine pater, quid praecipis? Ecce me.' At ille: 'Quid, quaeso, facis? Cur in aliorum silentio degis? Veni, veni, obsecro, ascende usque ad nos et pro matre tua et nostra adjuva nos, cui suam integritatem vides Graecos istos conari adimere et nos in idipsum nefas, si facultas eis tribulatur, praecipitare! Succurre igitur, quasi vere pro hoc a Deo missus huc!'« MSL 159, 414 B-D. — Willelmus Malmesburiensis, o. c., podčrtava posebej Anzelmovo skromnost: »Omnibus ergo suum locum ex antiquo vindicantibus, Anselmus humilitate summus, quo poterat, assedit, exciderat animo summi pontificis ingruente tumultu, ut ei locum delegaret. Sed erroris admonitus est quaestionis necessitate, a Graecis proposita... Anselmi recordatus, exclamat...« MSL 179, 1492 D—1493 A.

¹¹ Eadmerus, o. c.: »Surrexit ergo (sc. Anselmus) et coram universis in edito stans sic de negotio, regente cor et linguam eius Spiritu Sancto, tractavit, disseruit, absolvit, ut in ipso conventu nemo existeret, qui non inde sibi satisfactum consentiret.« MSL 159, 415 A. — Willelmus Malmesburiensis, o. c.: »Sed sequenti die, solito maturius coetu coacto, promotus in editum, ita pertractavit quaestionis latera, ita penetravit et enubilavit intima, ut Latini clamare testarentur gaudium, Graeci de se praebere dolerent ridiculum; nullus porro inops et inanis scientiae discederet.« MSL 179, 1493 BC.

¹² Eadmerus, o. c.: »Ergo, ubi finem dicendi fecit, intendens in eum summus pontifex ait: 'Benedictum sit cor et sensus tuus, et os et sermo oris tui sit benedictus.' Hinc in laude viri demoratum est et fides eius atque prudentia divulgata ac magnificata nec non eorum perfidia, si qui forent, qui ea, quae de proposita quaestione docuit, suscipere et credere nollent, exprobrata ac perpetuo anathemate percussa atque prostrata.« MSL 159, 415 B. — Willelmus Malmesburiensis, o. c.: »Tunc vero, ubi verbum absolvit, omnes in eum oculos et ora conversi, hic laudare fidem, ille scientiam, omnes eloquentiam. Sedato fragore, quem laus suscitaverat, intendens in eum summus pontifex ait: 'Benedictum sit cor tuum et spiritus tuus, et os et sermo oris tui benedictus.' Nec mora, cum consensu omnium roboratus in aliter sentientes fulmen excommunicationis intorsisset, ventilari de rege Anglorum sermo coepit.« MSL 179, 1493 C.

pravljjanja o celotnem vprašanju izhajanja svetega Duha, ki se je kot glavna točka pretresalo na cerkvenem zboru.

3. Preden si točneje ogledamo vprašanje o dostavku »Filioque« v simbolu samo, je treba še kratko označiti, kakšna je bila zveza tega vprašanja s celotnim vprašanjem o izhajanju svetega Duha v razpravljanju na cerkvenem zboru v Bariju. To zvezo moremo razbrati le na ta način, da preiščemo, kakšno mesto zavzema poglavje o dostavku »Filioque« v spisu sv. Anzelma »De processione Spiritus Sancti contra Graecos«, ki je za to vprašanje tudi edini vir.

Namen, kateremu je posvetil sv. Anzelm svoj spis o izhajanju svetega Duha, je bil, pripeljati Grke k veri, ki bi jim bila skupna z Latinci: da sveti Duh izhaja tudi iz Sina. Ta namen skuša sv. Anzelm s pomočjo svetega Duha doseči na ta način, da Grke, ki ne priznavajo latinskih cerkvenih očetov in učencikov, pač pa obenem z Latinci spoštujejo sv. evangelij in v vseh drugih členih sv. vere o troedinem Bogu priznavajo isti nauk, po tem, kar nedvomno izpovedajo, z umskimi razlogi dovede do priznanja tega, česar ne priznavajo. Zato se sklicuje sv. Anzelm v tem spisu na vero Grkov samih in rabi kot izvestne razloge v dokaz za ono, česar ne verujejo, le tiste točke verskega nauka, ki jih verujejo.¹³

Po tej metodi obravnava sv. Anzelm najprvo nauk latinske cerkve o izhajanju svetega Duha iz Očeta in Sina. Ta razprava je glavna vsebina celotnega spisa in obsega poglavja 1.—21. (ali 1.—20. po drugih rokopisih).¹⁴

Za tem vprašanjem razpravlja sv. Anzelm o dostavku »Filioque« v simbolu, ki je predmet 22. (ali po drugih rokopisih 21.) poglavja.¹⁵

V naslednjih poglavjih, t. j. od 23. (ali 22. po drugih rokopisih) do 29., ki je poslednje,¹⁶ pa podaja sv. Anzelm zaključni posnetek in pregled svojih izvajanj, na kar končuje z značilnimi besedami: »Tote sem napisal o izhajanju svetega Duha za Latince proti Grkom... Karkoli sem dejal takega, kar bi bilo treba sprejeti, naj se ne pripisuje meni, marveč Duhu resnice. Če sem pa morda kaj spravil na dan, kar bi bilo treba kaj popraviti, to naj se všteje meni, ne pa mišljenju latinske cerkve.«¹⁷

¹³ Prologus: »Negatur a Graecis, quod Spiritus Sanctus de Filio procedat, sicut nos Latini confitemur. Nec recipiunt doctores nostros Latinos, quos in hoc sequimur. Qui quoniam evangelia nobiscum venerantur et in aliis de trino et uno Deo credunt hoc ipsum per omnia quod nos, qui de eadem re certi sumus: spero per auxilium ejusdem Spiritus sancti, quia, si malunt solidae veritati acquiescere quam pro inani victoria contendere, per hoc, quod absque ambiguitate confitentur, ad hoc, quod non recipiunt, rationabiliter duci possunt... Graecorum fide atque his, quae credunt indubitanter et confitentur, pro certissimis argumentis ad probandum, quod non credunt, utar.« MSL 158, 285 AB.

¹⁴ MSL 158, 285 B—317 A.

¹⁵ MSL 158, 317 A—318 A.

¹⁶ MSL 158, 318 A—326 A.

¹⁷ »Haec de processione Spiritus Sancti aliis cogentibus, non de me, sed de eodem Spiritu Sancto confidens, pro Latinis contra Graecos scribere... praesumpsi... Quidquid ergo dixi, quod suscipiendum sit, non

4. V poglavju o dostavku »Filioque« odgovarja sv. Anzelm na stari očitek Grkov, zakaj so Latinci v simbolu, ki se ga tudi Grki držé, vstavili dodatek, da sveti Duh izhaja tudi iz Sina.¹⁵ Grki stavijo dve vprašanji:

1. Zakaj se je vstavil v simbolu dodatek »Filioque«? 2. Zakaj se ni ta dodatek vstavil z vednostjo in pristankom grške cerkve?¹⁹

Na prvo vprašanje odgovarja sv. Anzelm, da se je vstavil v simbolu dodatek »Filioque«, ker je bilo to potrebno zaradi ljudi, kateri po svoji slabi pameti niso mogli razumeti, da je v tem, kar veruje vesoljna cerkev, že obseženo in da iz tega sledi, da izhaja sveti Duh tudi iz Sina, da ne bi morda o tem dvomili.²⁰ Dokaz, kako je bilo bo potrebno, vidi sv. Anzelm v dejstvu, da nekateri tajé ta nauk vprav zategadelj, ker ni bil izražen v simbolu.²¹

Ko je sv. Anzelm tako pokazal pravovernost in potrebnost dostavka »Filioque« v simbolu, dokazuje dalje, da tudi ni bilo nobenega razloga, zakaj bi latinska cerkev tega, kar je spoznala za versko resnico in za potrebno, ne bila tudi jasno in pogumno izrazila.²² V ta namen navaja sv. Anzelm dejstvo, da ni vse, kar je treba verovati,

mihi attribuat, sed Spiritui veritatis. Si autem aliquid protuli, quod aliquatenus corrigendum sit, mihi imputetur, non sensui Latinitatis (ecclesiae Latinae).« MSL 158, 326 A.

¹⁵ Prim. izmed številnih primerov v istem stoletju: *Opusculum contra Francos*, 1, ed. J. Hergenröther, *Monumenta graeca ad Photium eiusque historiam pertinentia* (Ratisbonae 1869) 63; *Panoplia Mihaela Kerularija*, c. 6—8, 5, ed. A. Michel, *Humbert und Kerullarios. Quellen und Studien zum Schisma des XI. Jahrhunderts. Zweiter Teil* (Paderborn 1930) 213—219; pismo kievskega metropolita Ivana II. protipapežu Klementu (Ἰωάννου μητροπολίτου Ῥωσίας ἐπιστολή πρὸς Κλήμεντα πᾶπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης), ed. A. Pavlov, *Otryvki grečeskago teksta kanoničeskikh otvëtov russkago mitropolita Ioanna II. Priloženie k 22. tomu Zapiskov imp. akademii nauk n. 5* (Sankt-Peterburg 1873) 169; traktat bolgarskega nadškofa Teofilakta (s sedežem v Ohridu) »De iis, quorum Latini incusantur« (ok. l. 1090.), MSG 126, 225. 242. — Iz obširnega slovstva o tem predmetu glej n. pr. A. Palmieri, *Filioque*, v *Dictionnaire de théologie catholique* V, 2, col. 2319 do 2331; M. Jugie, *Theologia dogmatica christianorum Orientalium ab ecclesia catholica dissidentium*, Tomus I (Parisiis 1926) 286—311; idem, *De processione Spiritus Sancti ex fontibus Revelationis et secundum Orientales dissidentes*, v *Lateranum* II 3—4 (1936) 316/18.

¹⁹ »Ad hoc autem, quod nos reprehendunt in symbolo illo, quod pariter nos et illi suscipimus et tenemus, addidisse Spiritum Sanctum a Filio procedere, et quaerunt, cur hoc factum sit et quare hoc prius eorum (sc. Graecorum) ecclesiae monstratum non est, ut communiter consideraretur et communi consensu adderetur, quod addendum erat, ad hoc, inquam, responsum sufficiens habemus.« MSL 158, 317 AB.

²⁰ »Nam si quaeritur, cur factum sit, dicimus, quia necesse erat propter quosdam minus intelligentes, qui non animadvertabant, in illis, quae universa credit ecclesia, contineri et ex his sequi, Spiritum Sanctum de Filio procedere, ne forte hoc dubitarent.« MSL 158, 317 B.

²¹ »Quod quam necessarium fuerit, per illos, qui hoc (sc. doctrinam de processione Spiritus Sancti a Filio) negant, quia in illo symbolo positum non est, cognoscimus.« MSL 158, 317 B, infra.

²² »Quoniam igitur et necessitas cogebat et nulla ratio prohibebat et vera fides hoc admittebat, fiducialiter asseruit Latinitas, quod credendum et confitendum esse cognoscebat.« MSL 158, 317 B, infra.

izraženo v simbolu (misli na nikejsko-carigrasko veroizpoved); da tudi tisti, ki so veroizpoved sestavljali, niso nameravali obseči vsega katoliškega nauka, tako da bi samo to morali verovati in izpovedati, kar je v njej povedano, in nič drugega. Tako n. pr. ni v nikejsko-carigraskem simbolu nikjer rečeno, da je Gospod šel v predpeklo, kar vendar verujejo tudi Grki enako kakor Latinci.²³

Nato odgovarja sv. Anzelm na glavni ugovor Grkov zoper dostavek »Filioque« v simbolu: »Symbolum je bil proglašen s takšno avtoriteto, da se na noben način ne sme spreminjati ali kvariti,« takole: »Ne smatramo, da se kaj spreminja ali kviri, kjer ne dodajamo nič takega, kar bi nasprotovalo temu, kar je bilo prej rečeno.«²⁴

Nobene okvare simbola ni, če nauk, ki je v dostavku izražen, ne nasprotuje ostalim njegovim členom.

Če nasprotniki Anzelmovi s svojim ugovorom, da je dostavek »Filioque« skvaril veroizpoved, le še tiščijo naprej, jim sv. Anzelm odgovarja, da Latinci simbola nikakor niso skvarili, marveč so, če že hočete, izdali nov symbolum. Potemtakem razlikuje sv. Anzelm dvojen symbolum pri Latincih svoje dobe. Prvega, ki je doslovno preveden z grškega besedila, Latinci čuvajo nespremenjenega; drugi symbolum pa, ki ima dostavek »Filioque«, se za pouk ljudstva češče rabi.²⁵

Na drugo vprašanje, zakaj se dostavek »Filioque« ni vstavil v symbolum s pristankom grške cerkve, navaja sv. Anzelm v odgovor dva razloga. Prvi razlog je bila okolnost, da je bilo Latincem pretežko zbrati grške škofe na posvetovanje o tej zadevi. Drugi razlog pa je bil, ker to tudi ni bilo potrebno.²⁶

Drugi razlog pojasnjuje in podkrepljuje sv. Anzelm tudi podrobneje: Vsaka cerkev, četudi se razteza le na ozemlju ene vladavine, si more v mejah prave vere — »secundum rectam fidem« — določiti, kar naj se s pridom bere ali poje pred zbranim ljudstvom. Še posebej

²³ »Scimus enim, quod non omnia, quae credere et confiteri debemus, ibi dicta sunt; nec illi, qui symbolum illud dictaverunt, voluerunt fidem christianam esse contentam, ea tantummodo credere et confiteri, quae ubi (!) posuerunt. Ut enim alia taceam, non ibi dicitur Dominus ad infernum descendisse, quod tamen pariter et nos et Graeci credimus.« MSL 158, 317 BC.

²⁴ »Si autem dicunt, nullo modo debuissent corrumpi symbolum, tanta auctoritate taxatum, nos non iudicamus esse corruptionem, ubi nihil addimus, quod his, quae ibi dicta sunt, adversetur.« MSL 158, 317 C.

²⁵ »Et quamvis defendere possemus, hanc adjectionem non esse corruptionem, si quis tamen hoc contentiose voluerit asserere, respondemus, nos illud non corrupisse, sed aliud novum edidisse: (1°) illud enim, secundum proprietatem Graeci dictaminis translatum, cum illis integrum servamus et veneramur; (2°) istud autem, quo frequentius in populi audientia utimur, Latino more dictatum cum additamento supradicto edidimus.« MSL 158, 317 CD. — Sv. Anzelm je dovršil traktat o izhajanju svetega Duha gotovo že l. 1101. Cf. Dictionnaire de théologie catholique I, 2, col. 1332.

²⁶ »Respondemus, (1°) quia et nimis erat difficile Latinis eorum (sc. Graecorum) episcopos ad consulendum de hac re colligere, (2°) nec erat necesse, unde non dubitant hoc in quaestionem adducere.« MSL 158, 318 A.

— a fortiori — pa je bilo Latincem dovoljeno stanovitno izpovedati to, v čemer vsi narodi in države, ki rabijo latinski jezik v svojem pismenstvu, enako soglašajo.²⁷

Načelo, ki ga navaja sv. Anzelm v dokaz dopustnosti dostavka »Filioque« v simbolu, da sme vsaka partikularna cerkev zase v mejah prave vere določiti, kaj naj se bere ali poje pri bogoslužju v korist zbranemu ljudstvu, je velikega pomena za pravilno umevanje zgodovinske usode dostavka »Filioque« na Zapadu. Po tem načelu se ne zahteva za tak dostavek, ki naj bi se rabil samo v kakšni partikularni cerkvi, niti pristanek ali soglasje vesoljne cerkve, niti izrečno dovoljenje rimskega papeža. Dostavek »Filioque« v simbolu pa se je rabil samo v latinski cerkvi. Zato zanj ni bilo potrebno niti soglasje Grkov niti izrečno dovoljenje rimskega papeža. Tako se tudi pojasni vprašanje, zakaj sv. Anzelm ne daje točnejšega pojasnila, kdaj je rimski papež potrdil bogoslužno rabo dostavka »Filioque«. Taka potrditev po mnenju sv. Anzelma na osnovi omenjenega načela ni bila potrebna.

5. Ob sklepu si zastavimo še vprašanje, ali je morda papež na cerkvenem zboru v Bariju odobril dostavek »Filioque« v simbolu.

Pri odgovoru na to vprašanje je treba razlikovati dvojno odobritev: 1. odobritev, ki se zahteva za dopustnost dejanja sploh, 2. odobritev, ki le z novo avtoriteto podkrepi že itak dopustno dejanje. Če gre pri našem vprašanju za odobritev v prvem pomenu besede, je vsaj zelo verjetno, če že ne izvestno, da je papežu Urbanu II. na cerkvenem zboru v Bariju ni bilo treba dati. Po načelu, ki ga navaja sv. Anzelm, glavni zagovornik katoliškega nauka na cerkvenem zboru v Bariju, se taka odobritev za rabo dostavka »Filioque« v simbolu latinske cerkve ni smatrala za potrebno. V nasprotnem primeru bi bilo težko umeti, da tak dokument ni zapustil za seboj nobenega sledu. Če pa gre za odobritev v drugem pomenu, se zdi skoraj izvestno, da je bila leta na cerkvenem zboru v Bariju podana. Ta trditev sloni na zelo verjetni domnevi, da je sv. Anzelm na cerkvenem zboru v Bariju izrečno razpravljal tudi o dostavku »Filioque« v simbolu in zavračal tovrstne ugovore, ki so bili v grški cerkvi v tisti dobi v prvi vrsti na dnevnem redu. Popolne izvestnosti pa glede tega vprašanja nimamo, ker so se akti sinode v Bariju izgubili.

²⁷ »Quae est enim ecclesia, quae vel per amplitudinem unius regni dilatatur, cui non liceat aliquid secundum rectam fidem constituere, quod in conventu populi utiliter legatur aut cantetur? Quanto ergo magis licuit Latinis hoc constanter proferre, in quo omnes gentes et omnia regna, quae Latinis utuntur litteris, pariter concordant.« MSL 158, 318 A.

Praktični del.

PREFACIJE V KARMELIČANSKEM PROPRIJU.

Rimski misal ima sedaj 15 različnih prefacij in sicer: božično, postno, velikonočno, prefacijo o Razglašenju Gospodovem, sv. križa, za vnebohod, o presv. Jezusovem Srcu (od leta 1929), o našem Gospodu Jezusu Kristusu Kralju (od leta 1925), o sv. Duhu, o sv. Trojici, o blaženi Devici Mariji, o sv. Jožefu (od leta 1919), o apostolih, za verne mrtve (od leta 1919) in za vse druge maše, pri katerih se ne moli kaka druga prefacija, tako imenovana splošna prefacija (praefatio communis). Iz tega vidimo, da so bile v zadnjih 20 letih uvedene kar štiri nove prefacije.

V prvi polovici srednjega veka je bilo število prefacij mnogo večje. V zakramentarju *Leona Velikega* ima prav za prav vsaka maša svojo prefacijo; skupno jih je bilo 267. V 12. stoletju se je njih število ustalilo, in od tedaj pa do zadnjega časa je bilo njih število 11. V zadnjih dvajsetih letih pa so spet začeli uvajati nove, tako za vesoljno Cerkev kakor tudi za posamezne redove. Po sodbi odličnega poznavatelja liturgije, milanskega kardinala *Ild. Schustera*, znači to, da je iz starih misalov odpadlo mnogo prefacij za nedelje in praznike, obubožanje rimskega misala in izgubo v molitvenem življenju katoliške cerkve. Kardinal izraža upanje, da bodo pri prihodnji reformi rimskega misala spet prišle do časti in veljave stare prefacije.¹

Tudi starejši liturgični pisatelji, n. pr. *Dom Guéranger*, hvalijo lepoto starih prefacij in izražajo upanje, da se bodo polagoma spet vpeljale za splošno uporabo. Posebno bi bilo želeli, da bi imeli svoje prefacije: adventna in predpostna doba, veliki četrtek, praznik sv. Rešnjega Telesa, zlasti tudi praznik vseh svetnikov. Verjetno je, da bo do tega tudi prišlo.

V *Franciji* je precej škofij, kjer so se stare prefacije ohranile še iz karolinske dobe. Prvotno so bile v škofijskih misalih, kasneje pa so jih z dovoljenjem kongregacije za sv. obrede dejali v škofijski proprij. To so prefacije za advent, veliki četrtek, za praznik sv. Rešnjega Telesa, za posvečenje cerkve, za praznik vseh svetnikov, za praznik cerkvenega patrona, za praznik svetnikov, ki so v tistih krajih oznanjali evangelij in praznik Janeza Krstitelja.

Pa tudi posamezni *redovi* imajo za svoje ustanovitelje in nekatere druge redovne svetnike posebne prefacije; po večini so jih dobili šele v zadnjih desetletjih. Tako poznamo prefacijo o sv. Benediktu, Avgustinu, Norbertu, Frančišku Asiškem, Dominiku in Frančišku Saleškem.²

¹ Ild. Kardinal *Schuster*, *Liber sacramentorum*. Übersetzt v. P. R. Bauersfeld O. S. B. VI (Regensburg 1930) 149.

² Prim. Fr. *Ušeničnik*, *Liturgika* (Ljubljana 1933) 219 sl. Bernh. *Opfermann*, *Die Sonderpraefationen des römischen Ritus*. Ein Beitrag zur Praefationsbewegung (*Liturgische Zeitschrift* 1935, 240—248).

Bolj natančno si oglejmo štiri prefacije, ki so in *Proprio Missarum Ordinis Carmelitarum Discalceatorum* ter se molijo v vseh karmeličanskih cerkvah tako moškega kakor tudi ženskega reda. Karmeličanski red je najbolj znan po sveti Tereziji Avilski in sv. Janezu od Križa; v zadnjem času pa je zaslovel zlasti po sv. Mali Tereziji. V Jugoslaviji imajo karmeličani svoj samostan v Somboru, karmeličanke pa na Selu, Ljubljana-Moste.

Sveta Terezija ima že dolgo svojo prefacijo. Dovolil jo je papež Pij VI. in sicer 1. februarja 1794. V zadnjem času pa so bile vpeljene prefacije o karmelski Materi božji (26. marca 1919), o sv. preroku Eliju (26. marca 1919) in o sv. Janezu od Križa (13. julija 1928). Oglejmo si drugo za drugo.

1. Prefacija o karmelski Materi božji.

Glasi se takole: »... večni Bog, ti si v malem oblaku, ki se je dvigal iz morja, čudežno napovedal blaženemu preroku Eliju brezmadežno Devico Marijo in si hotel, da so ji sinovi prerokov izkazovali češčenje. Pripelji vse, ki jih je blažena Devica (današnji dan) po svetem škapulirju sprejela za svoje ljubljene sinove, če bodo z njim oblečeni in pobožno umrli, čimprej na svojo sveto goro. Zato...«³

Da moremo razumeti njeno vsebino, si moramo poklicati v spomin dogodek, ki se omenja v 3 Kr 18, 20—46. Izraelsko ljudstvo je zapadlo malikovanju. Kralj Ahab in brezbožna kraljica Jezabela sta podpirala češčenje poganškega boga Baala in poklicala v deželo 450 Baalovih duhovnikov. Tedaj se je pred kraljem nenadoma pojavil prerok Elija. Naročil mu je, naj zbere na gori Karmel vse ljudstvo. Kralj je izpolnil njegovo naročilo. Ko je bilo ljudstvo zbrano, je stopil predenj prerok Elija in mu naročil: Pripravijo naj vse potrebno za daritev na dveh krajih in naj pripeljejo dva vola. Enega naj razsekajo in položé na oltar Baalovi duhovniki, ognja pa naj ne podtaknejo. Kličejo naj le ime svojega boga, ki naj zažge pripravljeno daritev. Enako bo storil tudi Elija in klical svojega Boga. Boga, ki jih bo uslišal, naj se oklenejo in njega naj časté. Ljudstvo je Elijev predlog sprejelo z odobravanjem. Baalovi duhovniki so se zastonj trudili in vpili. Na prošnjo preroka Elije pa je padel ogenj z neba in použil žgalni dar.

In ob tej priliki je prerok Elija napovedal kralju Ahabu po hudi, več ko triletni suši, velik dež. Prerok je šel na vrh Karmela in globoko sklonjen molil. Sedemkrat je poslal služabnika, naj pogleda proti morju in pove, ali kaj vidi. Sedmič je služabnik opazil, da se je pričela z morja dvigati meglica »quasi vestigium hominis«, ki je pa

³ Latinsko besedilo se glasi: »... aeterne Deus: Qui nubem levem, de mari ascendente, immaculatam Virgine[m] Mariam beato Eliae Propetae mirabiliter praesignasti; eique cultum a filiis prophetarum praestari voluisti. Quos autem beata Virgo (hodierna die) per sacrum Scapulare in filios dilectionis assumpsit, eodemque indutos ac pie morientes, ad montem sanctum tuum quantocius perducere digneris. Et ideo...«

postajala večja in večja, tako da je končno zagrnila vse nebo, in da se je napravil velik dež.

Ta meglica, ki jo je na karmelski gori zagledal prerok Elija, po razlagi nekaterih cerkvenih očetov pomenja Devico Marijo. Meglica je prinesla blagodejen dež, tako da je namočil vso pokrajino. Marija je po hudi dolgotrajni suši stare zaveze dala svetu Odrešenika in z njim milost vsemu človeškemu rodu. Po Mariji se je uresničilo, kar je prosil prerok Izaija: Oblaki naj dežujejo Pravičnega.⁴

Na Karmelsko goro so se že v stari zavezi radi zatekali puščavniki in samotarji. Mnogoštevilne votline so bile kakor nalašč primerne za njih samotno življenje. Kraj je moral že tedaj biti zelo lep, če pomislimo, da je bilo starim Izraelcem obljubljeni: »Pripeľjal vas bom v deželo karmelsko, da boste uživali njen sad.«⁵ Ko se v Visoki pesmi popisuje nevestina lepota, stoji zapisano: »Tvoja glava je kakor Karmel.«⁶ In ko so se Izraelci izneverili Gospodu, jim je prerok zaklical: »Pogledal sem, in glej, Karmel je bil opustošen in vsa njegova mesta so bila razdejana pred Gospodovim obličjem.«⁷ Po starem ustnem izročilu so Elijevi učenci sezidali tempelj na onem kraju, kjer je prerok zagledal oblaček, ki se je dvigal z morja.

Na Karmelu so torej že od nekdaj častili Boga. Tudi pogani so na njem darovali. Tako je šel Vespazijan na Karmelsko goro, kjer je bil tedaj oltar brez templja in brez sohe, da bi daroval. Pri tej priliki mu je bilo obljubljeni, da se mu bodo posrečili vsi njegovi načrti. Tudi Pitagora je bajé nekaj časa bival na Karmelu in tam pogosto hodil v tempelj.⁸

Ob vznožju Karmelske gore je stala tudi zibelka karmeličanskega reda. Poročilo o postanku tega reda je zavito v temo. Gotovo pa je, da so se v 12. stoletju združili puščavniki, ki so živeli po posameznih votlinah, v neko skupno zvezo. Prvi pravi karmeličanski samostan je sezidal v 13. stoletju sv. Brokard (Brocardus). Karmelski samotarji in skupno živeči menihi so goreče častili Mater božjo. Na Karmelu, kjer imajo še danes krasen karmeličanski samostan in so tudi karmeličanke prav zadnji čas dobile svoj konvent, je središče Marijinega češčenja za karmelske redove in bratovščine, ki jim je Marijino češčenje nekaj bistvenega. V litanijah pozdravljajo Marijo: Regina, decor Carmeli. V spisih poudarjajo, da je karmeličanski red »totus Marianus«, da je Marijino češčenje njegovo poslanstvo, sredstvo v dosego svetosti in njegova slava. Njegovi člani so otroci karmelske Matere božje ali »fratres beatae Mariae de Monte Carmelo«, kakor jih imenuje 5. lekcija za 16. julij v rimskem brevirju. Duhovniki karmeličanskega reda imajo pravico, da pri maši

⁴ Iz 45, 8.

⁵ Jer 2, 7.

⁶ 7, 5.

⁷ Jer 4, 26.

⁸ Karl Fruhstorfer, Der Prophet Elias (Theol. prakt. Quartalschrift 1922, 266).

po blagoslovu pred zadnjim evangelijem odmolijo na gornji stopnici kleče *Salve Regina*, v velikonočnem času pa stojé *Regina coeli*. Ko bje ura, molijo po karmelskih samostanih pri svojem delu zdravamarijo. Vsak dan, posebno slovesno ob sobotah, proti večeru molijo, oziroma pojejo *Salve Regina*. Cerkev sama je že neštetokrat izjavila, da je karmeličanski red ves marijanski.⁹

16. julij se praznuje po vsej Cerkvi praznik karmelske Materé božje — B. M. V. de Monte Carmelo; v karmeličanskih cerkvah kot duplex 1. cl. cum Oct. priv. 2. ord. Karmeličanska poročila pripovedujejo, da se je prebl. Devica Marija 6. julija 1251 prikazala sv. Simonu Stocku, šestemu in najbolj slavnemu karmeličanskem generalu, in mu izročila škapulir z obljubo, da ne bo trpel večnega ognja, kdor bo v tej obleki umrl. Papeži so onim, ki nosijo karmelski škapulir in se vpišejo v karmelsko bratovščino, podelili mnogo odpustkov.¹⁰

V zvezi s tem prikazanjem je tudi tako imenovani »privilegium sabbatinum«: Marija bo onim, ki jo bodo v karmelski bratovščini zvesto častili, tudi še po smrti materinsko pomagala, zlasti še ob sobotah, njej posebej posvečenem dnevu, ako bodo izpolnili pogoje, ki se za ta privilegij zahtevajo.¹¹ Na to Marijino posebno varstvo se nanašajo besede v prefaciji: Pripelji vse, ki jih je blažena Devica (današnji) dan po svetem škapulirju sprejela za svoje ljubljene sinove, če bodo z njim oblečeni in pobožno umrli, čimprej na svojo sveto goro.

2. Prefacija o svetem preroku Eliju.

Njegov god se praznuje 20. julija. Karmeličanski direktorij ima ta dan takole vpisan: S. Eliae Prophetae Patris Nostri. 1 cl. c. Oct. Prefacija ga poveljuje s temile besedami: «... večni Bog, in da te na praznik (ob spominu) blaženega Elija, tvojega preroka (in našega očeta) z radostnim srcem hvalimo, slavimo in poveljujemo. Na tvojo besedo je vstal kakor ogenj, zadržal nebo, obudil mrtve, udaril trinogé, pomoril bogoskrunce in postavil temelje samostanskemu življenju. Angel ga je pokrepčal s kruhom in pijačo in v moči te jedi je romal na sveto goro. Bil je ugrabljen v ognjenem

⁹ Prim. A. E. Mader v. Buchberger, Lexikon für Theologie und Kirche² V, 838 sl. — P. Redemptus vom Kreuz Weninger O. C. D., Geschichte des Karmelitenordens aus dem Französischen übersetzt (Linz 1914) 1—8. — Elie Maire v. Bricaut, Dictionnaire pratique des Connaissances religieuses I, 1111—1115. — Max Heimbucher, Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche II² (Paderborn 1934) 59 sl.

¹⁰ Kako je z zgodovinsko zanesljivostjo te obljube, in kako je treba umeti Marijino posebno varstvo pri onih, ki nosijo karmelski škapulir, prim. Beringer-Steinen, Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch¹⁵ (Paderborn 1922) II, 176—181, št. 239.

¹¹ Prim. zgodovino in podrobno razlago tega privilegia Beringer-Steinen o. c.—Tudi rimski brevir se 16. julija v 6. lekciji spominja tega Marijinega posebnega varstva: »filios in scapularis societatem relatos, .. materno plane affectu, dum igne purgatorii expiantur, solari ac in coelestem patriam obtentu suo quantocius pie creditur elferre.«

viharju in bo prišel kot predhodnik ob drugem prihodu našega Gospoda, Jezusa Kristusa. Po njem tvoje veličanstvo . . . »¹²

Karmeličanski red časti preroka Elija kot svojega ustanovitelja, vodnika in očeta: Carmelitarum dux et pater. V očitni spovedi imenujejo na prvem mestu njegovo ime, potem šele sv. Terezijo: beato Joanni Baptistae, beato Eliae, beatae Teresiae, omnibus sanctis. Nekateri cerkveni očetje, n. pr. sv. Bazilij, sv. Gregor Naz. trdijo, opirajoč se na stare tradicije, da je Elija stalno bival na Karmelu.¹³ Gotovo pa je, da je na karmelski gori, kjer je zibelka karmeličanskega reda, prerok pogosto molil in deloval. Kot sem že omenil, trdi staro ustno izročilo, da so že od Elijevih časov na karmelski gori vedno prebivali pobožni možje, ki so po vzoru svojega prednika in praustanovitelja samotarskega življenja, preroka Elija, v samoti služili Bogu z molitvijo in delom. Seveda je prerok Elija le bolj od daleč ustanovitelj karmeličanskega reda. Dejstvo je, da je ta prerok imel svoje učence. Prvi je bil prerok Elizej, pridružili so se mu pa tudi drugi. Ti so imeli spet svoje učence. Njih število je naraščalo, tako da so bili razen na Karmelu še v Galgali, Bethelu in Jerihi.¹⁴

Že papež Sikst V. je dovolil karmeličanom, da smejo obhajati praznik velikega preroka Elija s posebnim oficijem. Benedikt XIII. pa je leta 1725. dal dovoljenje, da so v baziliki sv. Petra v Rimu postavili med sohe redovnih ustanoviteljev tudi soho preroka Elija z napisom: *Universus Ordo Carmelitarum Fundatori suo s. Eliae Prophetae erexit.*¹⁵

Prefacija s kratkimi, izklesanimi besedami nariše velikega gorečnika za božjo čast. Prerok Elija se je nenadno pojavil pred kraljem Ahabom, ki je navajal ljudstvo v malikovanje, in mu zapovedal: Kakor resnično živi Gospod, Izraelov Bog, ne bo ne rose ne dežja, dokler jaz ne porečem. Prefacija pravi: zadržal (je) nebo. V Sarepti je obudil vdovi mrtvega sina, Kralju Ahabu in brezbožni kraljici Jezabeli je napovedal žalostno smrt. Ker je vedel, da Baalovega malikovanja ne bo konca, dokler bodo živeli Baalovi duhovniki, jih

¹² Besede, ki so v oklepaju »in našega očeta« molijo samo karmeličani. Latinsko se prefacija glasi: »... aeterne Deus: Et te in Solemnitate beati Eliae, Prophetae tui (et Patris nostri), exsultantibus animis laudare, benedicere et praedicare. Qui in verbo tuo surrexit quasi ignis, caelum continuit, mortuos excitavit, tyrannos percussit, sacrilegos necavit, vitaeque monasticae fundamenta constituit. Qui pane ac potu angelico ministerio refectus in fortitudine cibi illius usque ad montem sanctum ambulavit. Qui raptus in turbine ignis, Praecursor est venturus secundi adventus Jesu Christi, Domini nostri. Per quem majestatem . . .

¹³ Ep. 42 ad Chilonem (Migne PG 32, 358); oratio 10 in 14 (Migne PG 35, 828. 861.)

¹⁴ 4 Kr 2, 1—4.

¹⁵ V ljubljanski škofiji mu je posvečena cerkev na Planini pri Črnomlju. Med nami Slovenci češčenje preroka Elije ni posebno razširjeno. Razen nekaj imen, n. pr. Ilija, nanj skoraj ni spomina. Zelo je pa v časteh na vzhodu. Pa tudi Hrva ti ga precej časte, posebno še v pomorskih krajih. Tudi v vseh škofijah Bosne in Hercegovine se njegov praznik praznuje cerkveno kot duplex 1. cl.

je dal vse pomoriti na karmelski gori po onem dogodku, ki sem ga zgoraj spomnil. Prefacija pravi: Obudil mrtve, udaril trinoge, pomoril bogoskrunce in postavil temelje samostanskemu življenju. Pred hudobno kraljico Jezabelo je bežal v puščavo, kjer ga je angel okrepčal z jedjo in pijačo. S to jedjo okrepčan je nadaljeval pot do svete gore Horeb: Angel ga je pokrepčal s kruhom in pijačo in v moči te jedi je romal na sveto goro. Četrta knjiga Kraljev (2, 11) poroča, da je Elija šel v viharju v nebo. Skoraj iste besede rabi prefacija: Bil je ugrabljen v ognjenem viharju. Judovska in krščanska tradicija trdi, da Elija ni umrl, in da bo ob koncu sveta pred drugim Kristusovim prihodom spet prišel s prerokom Henochom ter se boril proti antikristu:¹⁶ Prišel bo kot predhodnik ob drugem prihodu našega Gospoda Jezusa Kristusa.

3. Prefacija o sv. Tereziji.

V karmeličanskem direktoriju stoji za 15. oktober zapisano: *S. Teresiae V. Matris Nostrae*. 1. cl. c. Oct. — V zvezi s tem glavnim njenim praznikom je še drug praznik, ki se praznuje 27. avgusta pod imenom: *Transverberatio Cordis s. Teresiae V., Matris Nostrae*. 2. cl. V prefaciji se omenja njena vednost svetnikov in njena goreča ljubezen, omenja se pa tudi prebodenje njenega srca in njena blažena smrt.

Glasi se takole: »... po Kristusu, Gospodu našem, ki je blaženi Tereziji milostno podelil učenost svetnikov in ogenj božje ljubezni, in je s prikaznijo angela, ki ji je z ognjeno puščico prebodel srce, njeno ljubezen še silneje razžaril, in jo tako zaznamoval, potem ko ji je podal svojo desnico, da se je z njo duhovno zaročil. Medtem ko je ta požar ljubezni použival življenje blažene Terezije, so videli, kako je njena duša v podobi goloba odšla in dosegla vzvišeno stopnjo nebeške slave. Zato prepevamo...«¹⁷

Zdi se mi, da se vse, kar omenja prefacija, zelo lepo vidi iz onega odlomka njene avtobiografije, kjer nam je sama popisala skrivnostno prebodenje srca (stigma). Iz tega spoznamo vso njeno žarečo ljubezen do Boga, njeno globoko pojmovanje notranjega življenja; vidimo pa tudi njen velik talent, da je mogla s toliko jasnostjo zajeti v besedo globoko doživetje mističnega združenja z Bogom. Glasi se takole:

»Gospodu je bilo všeč, da mi je neke krati dal naslednje gledanje: Videla sem poleg sebe na svoji levi strani angela v telesni postavi. Tako jih vidim zelo redko. Čeprav se mi angeli pogosto pri-

¹⁶ Prim. *Zschokke-Döller*, *Historia sacra veteris Testamenti*⁷ (Vindobonae 1920) 315.

¹⁷ Latinski tekst prefacije se glasi: »... per Christum, Dominum nostrum. Qui beatam Teresiam Sanctorum scientia ac divinae caritatis ardore munerare: et Angeli visione, ignito jaculo praecordia ejus transverberantis, vehementius inflammare, eamque sibi spiritali connubio sociatam, data dextera, significare dignatus est. Quo caritatis incendio, dum beatæ Teresiae vita consumitur, spiritus ejus columbae specie egredi visus, sublimen caelestis gloriae gradum conscendit. Et ideo...«

kazujejo, se to navadno zgodi tako, da jih ne vidim, ampak na način, kakor pri najprej omenjenem videnju. Tukaj pa je Gospod hotel, da sem angela videla v telesni postavi.¹⁸ Ni bil velik, marveč majhen in zelo lep. Njegovo obličje je tako žarelo, da se mi je zdel eden izmed najvzvišenejših angelov, ki so, kakor bi stali v samih plamenih. To morajo biti tisti, ki jih imenujemo Kerube. Imena mi sicer ne povedo, toda jasno vidim, da je v nebesih med enimi in drugimi angeli neizrekljiv razloček. V roki angela, ki se mi je prikazal, sem videla dolgo, zlato puščico, in na železni konici se mi je zdelo, da je nekaj ognja. Bilo mi je, kakor da mi je s puščico parkrat prebodel srce, prav do dna. In ko je puščico zopet odstranil, mi je bilo, kakor da mi je z njo iztrgal najgloblji del srca. Ko me je zapustil, sem bila vsa ožarjena od ognjene ljubezni do Boga. Bolečina tega ranjenja je bila tako velika, da mi je izzvala omenjene vzdihne in tožbe; toda neizmerna je bila tudi blaženost, ki jo je ta silna bolečina povzročila; zato nikakor ne bi mogla želeči, da bi se teh muk rešila, ali da bi se mogla zadovoljiti s kako drugo rečjo, ki je manj kot Bog. To ni telesna, marveč duhovna bolečina, čeprav jo občuti — in sicer ne malo — tudi telo. Občevanje ljubezni, ki se odslej prične med Bogom in dušo, je tako sladko, da prosim Gospodovo dobroto, naj ga da okusiti tistemu, ki morebiti misli, da lažem.

Dokler je to stanje trajalo, sem hodila okrog kakor bi bila vsa iz sebe. Najrajši bi ničesar ne videla in ne spregovorila, ampak se vsa ugloabila v svojo muko, ki mi je dala večjo blaženost kakor vse ustvarjene reči. To muko ljubezni sem včasih čutila, dokler ni bilo Gospodu všeč, da mi je dal tista velika zamaknjenja, ki se jim nisem mogla ustavljati tudi takrat ne, ko sem bila med ljudmi. Na mojo veliko žalost so polagoma o njih izvedeli . . .¹⁹

Sveta Terezija je prejela to milost v Avili, ko je bila stara 44 let. Na nestrohnjenem srcu, ki ga hranijo karmeličanke v Alba de Tormes v dragocenem relikviariju, se še danes opazijo sledovi rane, ki jo je napravil angel. Prebodenje ni bilo samo duhovno, ampak tudi telesno. Razen več majhnih ran se posebno razločno vidi velika, vsaj 5 cm dolga in zelo globoka rana, ki je ob robovih na več mestih ožgana. Kakor sem že spomnil, se praznuje 27. avgusta v vseh karmeličanskih redovih spomin prebodenja njenega srca s posebnim oficijem in posebno sv. mašo. Verniki, ki ta dan obiščejo kako karmeličansko cerkev, dobe popolni odpustek pod navadnimi pogoji.²⁰

Proti kopcu prefacije se še omenja Terezijina blažena smrt slično kakor v rimskem brevirju v 6. lekciji ob njenem prazniku 15. oktobra. — Kakor smo videli, je vsebina prefacije zajeta iz Terezijinega globokega duha in njene tesne združitve z Bogom.

¹⁸ Pa vendar ne v telesnem, marveč v imaginarnem gledanju, ker svetnica telesnih videnj sploh ni imela (op. izdajatelja).

¹⁹ Prevod je nastal po p. Aloysius Alkofer O. C. D. *Das Leben der Heiligen Theresia von Jesu. I. Leben von ihr selbst geschrieben* (München 1931) 280—282.

²⁰ P. Alkofer o. c. 281 op. 2. — Prim. tudi hrvatski prevod: *Djela sv. Terezije od Isusa. I. Knjiga o životu*. Preveo Fran Binički (Zagreb 1933) 181—183.

4. Prefacija sv. Janeza od Križa.

Karmeličanski red praznuje 24. novembra god sv. Janeza od Križa. Direktorij pravi: S. Joannis a Cruce C. D. Patris Nostri. 1 cl. c. Oct. Ta svetnik je med najglobljimi poznavalci in največjimi učitelji duhovnega življenja. Sv. Cerkev sama je njegov nauk potrdila s tem, da ga je papež Pij XI. 24. avgusta 1926. proglasil za učenika vesoljne Cerkve. Njegovo življenje je bilo polno telesnega in dušnega trpljenja. Pripoveduje se, da ga je Gospod vprašal, kaj naj mu dá v plačilo za njegove spise. Sv. Janez mu je odgovoril: Trpeti in biti zaničevan za Tebe. Komaj 49 let star je umrl 14. decembra 1591.

V prefaciji je v glavnih obrisih načrtana njegova pot do kar najtesnejše združitve z Bogom; obenem pa so z besedami, ki kažejo na razvoj njegovega notranjega življenja, nakazana tudi njegova glavna asketična in mistična dela. V prevodu se prefacija glasi takole: »... po Kristusu, Gospodu našem. Ti si nam dal blaženega Janeza, svojega spoznavalca, ki si ga z lučjo božjih stvari prepojil in z izrednim hrepenenjem po trpljenju raznetil, za sijajnega učitelja in zgled. S hojo na goro in skozi temno noč si ga dvignil na vrhunec kontemplacije; v duhovni zaroki si ga priklenil nase in ga z živim plamenom svoje ljubezni čudovito razvnel, da bi z žarno lučjo njegove modrosti tudi našo temo razsvetlil. Zato prepevamo...«²¹

Vsebinsko bomo najbolje in najlažje razumeli, če na kratko pogledamo njegov nauk o krščanski popolnosti, ki ga nam je sam zapustil v svojih spisih. Glavni njegovi spisi so: Hoja na goro Karmel (Subida del Monte Carmelo), Temna noč duše (Noche oscura del alma), Duhovni spev (Cantico espiritaul), Živi plamen ljubezni (Llama de amor viva). Poleg tega ima še nekaj krajših spisov.²²

Svetnik primerja dušo, ki se resno trudi za krščansko popolnost, človeku, ki gre na karmelsko goro. Te duše, ki se na zemlji odzovejo božjemu klicu k popolnosti, morajo iti skozi nekake mistične vice, ki jih sv. Janez obširno opiše s primerom o

²¹ V latinskem besedilu se glasi takole: »... per Christum, Dominum nostrum. Qui beatum Joannem Confessorem tuum, divinarum rerum per-fusum, et eximio patiendi desiderio succensum, praeclarum nobis Doctorem et exemplar dedisti. Ipsum enim, per montis ascensum noctisque caliginem ad contemplationis verticem sublimasti; atque spiritali tibi foedere sociatum, viva tui amoris flamma mirifice adussisti: ut rutilante ejus sapientiae lumine, nostras quoque tenebras irradiares. Et ideo...«

²² V lepem nemškem prevodu so izšli njegovi spisi v petih zvezkih pod naslovom: P. Aloysius ab immac. Conceptione und P. Ambrosius a s. Theresia, unbeschulte Karmeliten, Johannes von Kreuz. Sämtliche Werke. (München 1924—1929). — Sv. oče v pismu 24. avg. 1926, ki je z njim proglasil sv. Janeza od Križa za cerkvenega učenika (Acta Apostolicae Sedis 1926, 380 sl.) daje njegovim spisom tole spričevalo: »Licet de arduis ac reconditis argumentis agant, Adscensus ad Carmelum, Obscura Nox, Flamma amoris viva ac nonnulla alia ab ipso exarata opuscula atque epistolae, tanta nihilominus spirituali doctrina pollut, atque ita ad intuitum legentium aptantur, ut merito codex et schola animae fidelis videantur, quae perfectiorem vitam aggredi studeat.« V kanonizacijski buli se imenujejo njegovi spisi »libri de Mystica Theologia coelesti sapientia re-ferti«.

temni noči. Vso noč deli na tri dele, ki jih pa imenuje prva, druga in tretja noč. Prva noč mu pomenja začetek naravne noči, druga noč trdo, polnočno temo, tretja noč pa zadnji del noči, ko začno zvezde ugašati in se bliža jutro. Prva noč se imenuje *noč čutov*. Druga noč je *noč duha*. V tretji noči se duša vse bolj kot doslej zavé svoje revščine. Nepopisno hrepeni po tem, da bi se popolnoma očistila in kar najtesneje združila z Bogom samim. Po hudih preskušnjah pride do tesnega združenja z Bogom, preobraznega združenja (sv. Janez pravi *union transformante*) ali duhovne poroke z Bogom. Taka duša je že na zemlji skoraj vedno združena z Bogom in to tako, da združenje z Bogom prav nič ne ovira drugega dela. Duša se stalno zaveda, da je Bog v njej. Človek se tudi zaveda, da se je z njim izvršila izprememba. Mistika — pravijo — je *cognitio Dei experimentalis*. Duša, ki je tako združena z Bogom, razume, da je mladika na vinski trti - Kristusu, da je ud njegovega mističnega telesa.

Prefacija povzame ves njegov nauk o popolnosti s temi-le besedami: »S hojo na goro in skozi temno noč si ga dvignil na vrhunec kontemplacije; v duhovni zaroki si ga priklenil nase in ga z živim plamenom svoje ljubezni čudovito razvnel: da bi z žarno lučjo njegove modrosti tudi našo temo razsvetlil.« Ciril Potočnik.

UREDITEV JURISDIKCIJE KONGREGACIJE ZA VZHODNO CERKEV.

(Motuproprij Pija XI. z dne 25. marca 1938; AAS 1938, 154—159.)

Po kan. 257, § 1 je kongregacija za vzhodno cerkev pristojna za vse zadeve »*quae sive ad personas, sive ad disciplinam, sive ad ritus Ecclesiarum orientalium referuntur, etiamsi sint mixta, quae scilicet sive rei sive personarum ratione latinis quoque attingant*«. Kompetenca te kongregacije se drugače razmejuje kot kompetenca drugih kardinalskih kongregacij. Te so pristojne za zapadno Cerkev in redno le, izjema je kongregacija de propaganda, za določen krog stvari, kongregacija za vzhodno Cerkev pa je nasprotno pristojna le za vzhodne cerkve, pa o vseh stvareh, ki niso izvzete. Na bližnjem vzhodu žive pomešani med seboj vzhodni in rimski katoličani; prvi so podložni vzhodni cerkvi, drugi pa so bili do novega motuproprija podrejeni kongregaciji de propaganda.

Dvojno vodstvo na istem teritoriju (*iurisdictionis duplicitas*) pa je povzročalo, kot pravi motuproprij »*Sancta Dei Ecclesia*« z dne 25. marca 1938, težave v ekspeditivnosti cerkvene uprave in pri uvajanju Katoliške akcije¹. V omenjenem motupropriju, ki v uvodu

¹ »*Qua posita iurisdictionis duplicitate, perdifficile prorsus erat validam eam assequi regiminis unitatem expeditamque negotiorum administrationem, quae omnino requiruntur, ut et quantocius diversitates dissensionesque dilabantur, quae inter fideles dissimilium rituum absimilisque disciplinae facile oriuntur, et apostolatus caritatisque opera, quae praesertim ad Actionem Catholicam attinent, efficientius usque ordinentur ac promoveantur, et catholicorum denique vires omnes in unum coeant ac coalescant, quemadmodum praesentium rerum adiuncta procul dubio postulant, nedum consulant.*«

popisuje ustanovitev obeh navedenih kardinalskih kongregacij in njih dosedanje razmerje, je papež Pij XI. uredil pristojnost kongregacije za vzhodno cerkev s posebno uredbo, ki ima enajst odstavkov (I—XI). Razlikuje ozemlje, ki spada izključno pod pristojnost kongregacije za vzhodno cerkev, in ostalo ozemlje. V I. in II. odstavku določa načelno obseg pristojnosti te kongregacije za prvo ozemlje in v III. odstavku za ostalo ozemlje. V IV. odstavku se ponavlja določba iz kan. 257, § 3 (dobesedno, le pridevnik *sacra* se dostavlja k *congregatio*). V V. odstavku se določa, kako bo prehajalo ozemlje, naštetu v I. odstavku, pod oblast kongregacije za vzhodno cerkev. V VI.—XI. odstavku se urejajo skladno z določbo v I. in II. odstavku nekatere posebne stvari, ki se tičejo obeh kongregacij (arhiv, finančno vprašanje).

Uredba je s cerkvenega upravnega vidika zelo zanimiva, vrh tega pa velikega praktičnega pomena. Zato jo dobesedno ponatiskujemo. V opombah pa smo dodali le najpotrebnejša pojasnila.

Uredba se glasi takole:²

I. »*Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, cui praeest ipse Romanus Pontifex, plenam et exclusivam iurisdictionem habet in regionibus quae sequuntur: in Aegypto et in peninsula Sinaitica, in Erythraea et in parte septentrionali Aethiopiae, in Albania australi, Bulgaria, Cypro, Graecia, Dodecaneso, Iran, Iraq, Libano, Palaestina, Syria, Transjordaniam, asiatica Turcarum republica et in Thracia Turcarum ditioni subiecta*».³

II. »*Quare in praefatis regionibus non solum pro fidelibus ritus orientalis, sed etiam pro fidelibus latini ritus eorumque hierarchia, operibus, institutis, piis societatibus, eadem Sacra Congregatio omnibus facultatibus potitur, quas aliae Congregationes pro fidelibus ritus latini extra illa territoria obtinent, incolumi tamen iure Congregationis S. Officii, ac integris manentibus quae huc usque reser-*

² Za razlago glej Dinus Staffa, *De Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali competentia post Litteras Apostolicas, Motu proprio datas, die 25 martii a. MCMXXXVIII (Apollinaris 1938, 358—376)*.

³ Prim. Odar, *Položaj katoliške cerkve v sodobnih državah*, Čas 1937, 173—187; 229—246; 278—293; Dinus Staffa, o. c. 365—369.

Pod izključno pristojnost kongregacije za vzhodno cerkev so prišle pokrajine, kjer žive katoličani vzhodnega obreda v večjem številu, toda ne vse (tako n. pr. ne Romunija, Karpatska Ukrajina, Galicija, pokrajine naše države, Malabarsko ozemlje v Indiji).

V zgoraj naštetih pokrajinah, ki pripadejo pod izključno pristojnost kongregacije za vzhodno cerkev, imajo vzhodni katoličani večino v primerjavi z rimskimi le na Cipru, v Iranu, Iraku, Siriji, Libanonu, nasprotno pa imajo rimski katoličani večino v Egiptu s Sinajskim polotokom, v Palestini, Transjordaniji, na Dodekanezu, v Turčiji in Tračiji, v Grčiji in Bulgariji.

Skupno pride izpod kongregacije de propaganda pod pristojnost kongregacije za vzhodno cerkev 249.353 zapadnih vernikov s temile cerkvenimi distrikti: latinski patriarhat v Jeruzalemu, 3 nadškofije, 8 škofij, 7 apostolskih vikariatov. Vzhodnih katoličanov raznih obredov je na tem ozemlju okrog 620.000; med tem ko je bilo po statistiki iz l. 1931. vseh vzhodnih katoličanov 8.177.552; torej živi vsaj sedem in pol milijona vzhodnih katoličanov, to je nad 91%, v ostalih pokrajinah.

vata sunt S. Congregationi de disciplina Sacramentorum, S. Congregationi Sacrorum Rituum, S. Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus ac Sacrae Poenitentiariae⁴.

III. »Quoad fideles ritus orientalis, extra praeatas regiones commorantes, firma manet in omnibus Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali competentia. Quare ei reservantur omnia cuiusque generis negotia, quae sive ad personas, sive ad disciplinam, sive ad ritum orientalem referuntur, etiamsi sint mixta, quae scilicet rei sive personarum ratione Latinos quoque attingant; eique pro his fidelibus omnes facultates attributae sunt, quae ad alias Congregationes pro fidelibus ritus latini pertinent, salvo semper iure Congregationis S. Officii et integris manentibus quae huc usque reservata sunt S. Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus et Sacrae Poenitentiariae⁵.

IV. »Haec Sacra Congregatio controversias dirimit via disciplinari; quas vero ordine iudiciario dirimendas iudicaverit, ad tribunal remittet quod ipsa Congregatio designaverit.⁶

V. »Christiani Orientis regiones, quas supra memoravimus, in exclusivam S. Congregationis pro Ecclesia Orientali iurisdictionem gradatim devenient, temporibus nempe, qua infra singillatim designamus:

a) die prima mensis Iunii MCMXXXVIII, in exclusivam Sacrae huius Congregationis iurisdictionem transibunt Palaestina, Transjordanica, Aegyptus, Peninsula Sinaitica et Cyprus;

b) die prima mensis Ianuarii MCMXXXIX, Graecia, Dodecanesus, australis Albania, Bulgaria, asiatica Tarcarum respublica et Thracia Turcarum ditioni subiecta;

c) die prima mensis Iunii MCMXXXIX, Syria, Libanus, Iraq et Iran.⁷

⁴ Kongregacija za vzhodno cerkev je glede vernikov in ustanov latinske cerkve v pokrajinah, ki so prešle v izključno njeno pristojnost, stopila na mesto kongregacije de propaganda; zato ima za nje iste pravice, kot jih je imela ta (prim. kan. 252). Nad verniki in ustanovami, ki pripadajo vzhodni Cerkvi, ima kongregacija za vzhodno Cerkev večje kompetence, kakor pa nad verniki in ustanovami latinske cerkve, ki so prišli v njeno pristojnost.

⁵ Kongregacija za vzhodno cerkev ima nad vzhodnimi verniki iste pravice kot ostale kongregacije za latinske vernike. Izjeme so le:

a) Kongregacija sv. oficija ni omejena le na latinsko cerkev, marveč je v svojem delokrogu izključno pristojna za vso cerkev (prim. kan. 257, § 2).

b) Kongregacija za semenišča in univerze ustanavlja fakultete za verske nauke tudi v vzhodni cerkvi in vodi vrhovno nadzorstvo nad njimi (konst. Pija XI. »Deus scientiarum Dominus« z dne 24. maja 1931. AAS 1931, 263—284, čl. 4 v normae generales).

c) Kongregacija za vzhodno cerkev posluje kot vse druge kongregacije le v zunanjem območju; v stvarih, ki spadajo v notranje področje boudisi zakramentalno ali izven zakramentalno, se morajo vzhodni verniki obračati na sv. penitenciarijo (odgovor kongregacije za vzhodno cerkev, ki ga je papež 10. maja 1930. potrdil, AAS 1930, 384).

⁶ Tako tudi kan. 257, § 3.

⁷ Odstavek nam kaže zanimiv primer postopnega prevzemanja oblasti v Cerkvi.

VI. »A die, quo praesentes Apostolicae Litterae Motu Proprio datae promulgabuntur, ad diem usque, quo singulae regiones in exclusivam S. Congregationis pro Ecclesia Orientali iurisdictionem devenient, nullum opus nullumque institutum condiderit, neque ulla rerum condicionibus immutatio fieri, quin antea consensus intercesserit S. Congregationis pro Ecclesia Orientali.«⁸

VII. »Cum Christiani Orientis regiones in exclusivam S. Congregationis pro Ecclesia Orientali iurisdictionem devenerint, documenta, quae ad easdem regiones spectant, quaeque in Tabulario S. Congregationis de Propaganda fide asservantur, Tabulario S. Congregationis Orientalis Ecclesiae praepositae demandanda ac tradenda sunt, prout res fieri poterit, atque ex mutuo utriusque Officii moderatorum consensu.«⁹

VIII.¹⁰ »Sacra Congregatio de Propaganda fide omnia pecuniae capita, quae operibus atque institutis earum regionum destinantur, quae exclusivae S. Congregationis pro Ecclesia Orientali iurisdictioni attributae sunt, eidem Sacrae Congregationi transmittet. Quodsi distincta eiusmodi pecuniae capita non existant, Sacra Congregatio de Propaganda fide tantum redditus constituat ex aere proprio, quantum universum subsidiorum summam exaequet, cum ordinariorum, tum extraordinariorum, quam eadem Sacra Congregatio quotannis ad has regiones pro suis cuiusque operibus atque institutis mittere solebat. Extraordinaria autem subsidia ex media quantitate pecuniae designata sunt quae superiore triennio, hoc est annis MCMXXXV—MCMXXXVI—MCMXXXVII, ad has easdem regiones quotannis missa fuit.«

IX. »Pontificium Opus a Propagatione Fidei eam summam quotannis reddet Sacrae Congregationi pro Ecclesia Orientali, quae comparationem proportionemque immutatam servet inter universum subsidiorum summam, cum ordinariorum, tum extraordinariorum, quae postremo triennio, ut supra diximus, in Orientalium ac Latinorum causam pro iisdem regionibus erogata sunt, ac proventuum reddituumque summam, quam memoratum Pontificium Opus eodem triennio coacervavit.«

X. Pontificium Opus a S. Petro Apostolo pro Clero Indigena quotannis Sacrae Congregationi pro Ecclesia Orientali eam summam transmittet, quae duas centesimas partes exaequet omnium reddituum ac proventuum eiusdem Pontificii Operis.«

⁸ Uredba je stopila takoj v veljavo, ne šele po treh mesecih (prim. kan. 9).

⁹ Ko pridejo pokrajine pod jurisdikcijo kongregacijne za vzhodno cerkev, bo kongregacija de propaganda odstopila ustreznih del arhiva kongregaciji za vzhodno cerkev.

¹⁰ Odstavki VIII.—X. urejajo finančno vprašanje med kongregacijo de propaganda in misijonskimi ustanovami na eni strani in kongregacijo za vzhodno cerkev na drugi strani.

XI. »Substitutus Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali ex iure Consilium Generale Superius participat Pontificiorum Operum a Propagatione Fidei et a S. Petro Apostolo pro Clero Indigena.«
Al. Odar.

NOVA RAZVRSTITEV CERKVENIH SODIŠČ ZA NIČNOSTNE ZAKONSKE PRAVDE V ITALIJI.

(Motuproprij Pija XI. z dne 18. decembra 1938, L'Osservatore Romano
z dne 1. januarja 1939, str. 1.).

V razpravi »Postopnik za ničnostne zakonske pravde pri škofijskih sodiščih« (BV 1938, 98—107; 197—245) smo nekajkrat omenili, kako veliko skrb polaga Cerkev na to, da bi se ničnostne zakonske pravde pri cerkvenih sodiščih obravnavale s tako vestnostjo in spretnostjo, kot se »velikemu zakramentu« spodobi. Prav v ta namen je kongregacija za zakramente izdala 15. avgusta 1936 obširno instrukcijo za škofijska sodišča o postopku pri ničnostnih zakonskih pravnih, s katero smo se bavili v zgoraj omenjeni razpravi. Uvod te instrukcije in čl. 21 pravilnika, ki ga prinaša ta instrukcija, opozarjata škofove, naj graviter onerata conscientia izberejo za sodne organe duhovnike, ki res dobro poznajo pravo. V zvezi s pravkar omenjenim opozorilom je motuproprij Pija XI. z dne 18. decembra 1938 »per l'ordinamento dei Tribunali Ecclesiastici d'Italia autorizzati a trattare le cause di nullità dei matrimoni«. V Italiji je namreč zelo veliko škofij; mnogo jih je med njimi zelo majhnih. Zato je jasno, da ne morejo dobiti škofje v vsaki škofiji duhovnikov, ki bi bili zadosti sposobni za funkcije sodnih organov pri zakonskih sodiščih.

Novi motuproprij je temu odpomogel takó, da je ukinil na splošno kompetenco škofijskih sodišč v Italiji za ničnostne zakonske pravde, ki jim je pristojala po občem pravu, in jo je rezerviral le za škofijska sodišča tistih mest, kjer zborujejo pokrajinski koncili. Po dekretu konzistorialne kongregacije z dne 22. februarja 1919 (AAS 1919, 72 in nsl.) in po pismu iste kongregacije na italijanske ordinarije z dne 22. marca 1919 (AAS 1919, 175 in nsl.) ni v Italiji provincialnih koncilov, ki se vrše po kan. 283 in nsl. v cerkvenih provincih, marveč so namesto njih uvedeni tako imenovani regionalni koncili. Po več cerkvenih provinc je redno združenih, oziraje se na koncile, v višjo edinico, ki se imenuje regione conciliare ecclesiastica. Sedeži teh koncilskih pokrajin so po novem motupropriju prvostopna škofijska sodišča za ničnostne zakonske pravde. Tako je število prvostopnih škofijskih sodišč za ničnostne zakonske pravde znižano na osemnajst.

Motuproprij ima uvod in uredbo. V uvodu se kratko navajajo razlogi za novo ureditev. Kongregacija za zakramente je zahtevala poročila in predloge o poslovanju škofijskih zakonskih sodišč od vseh italijanskih škofov. Nato sta kongregacija za zakramente in konzistorialna kongregacija na skupni seji 22. julija 1938 izdelali zadevni

predlog in ga predložili papežu. V uvodu se tudi znova potrjuje zgoraj omenjena instrukcija za škofijska sodišča z dne 15. avgusta 1936 in se dostavlja, da velja za vsa sodišča razen za sodišča sv. stolice, v kolikor imajo ta posebne določbe (»vogliamo che valga per tutti i Tribunali, salve pei Tribunali Apostolici le loro norme particolari«).

Uredba ima šest odstavkov.

Prvi odstavek določa, da je za vsako koncilsko pokrajino eno sodišče za ničnostne zakonske pravde (»Ogni Regione Conciliare Ecclesiastica d'Italia costituirà una circoscrizione unica ed avrà un solo Tribunale per la trattazione e decisione delle cause di nullità matrimoniale«). Nato se naštevajo koncilске pokrajine in prvostopna sodišča. So pa ta:

Za piemontsko pokrajino v Turinu, za lombardsko v Milanu, za ligursko v Genovi, za emiljsko v Modeni, za venetsko v Benetkah, za romanjsko v Bologni, za toskansko v Firenci, za umbrijsko v Perugia, za pokrajino »delle Marche« v Fermo, za lacijsko pokrajino na vikariatu v Rimu, za abruško v Chieti, za beneventansko v Beneventu, za salernsko v Salerno, za pokrajino »Campania« v Neaplu, za puljsko v Bariju, za kalabrijsko v Reggio C., za sicilsko v Palermu in za sardinsko v Cagliari.

Skupno je torej 18 prvostopnih sodišč.

Drugi odstavek v uredbi določa prizivna sodišča: za Genovo je prizivno sodišče v Turinu, za Milan Genova, za Benetke in Turin je Milan, za Bologno Benetke, za Firenco in Modeno Bologna, za Perugia in Fermo Firenze, za Neapel in Cagliari vikariat v Rimu, za Palermo, Reggio C., Salerno in Benevent je Neapel, za Bari in Chieti je Benevent.

Prizivnih sodišč je devet. Vzporedno prizivno sodišče ostane Rimska rota. Za goriško in tržaško škofijo je torej prvostopno zakonsko sodišče v Benetkah, prizivno sodišče pa v Milanu.

Tretji odstavek določa, da izbirajo in postavljajo sodne organe ordinariji iz koncilске pokrajine na svojih konferencah (adunanze regionali). Sodne organe rimskega škofijskega sodišča imenuje papež na predlog kardinala vikarja.

Četrty odstavek predvideva še posebne določbe kongregacije za zakramente o pravicah in dolžnostih sodnih organov pri teh sodiščih in prehodne naredbe.

Peti odstavek določa, da bo kongregacija za zakramente nadzirala sodne organe, zlasti promotorja iustitiae in branilca vezi, če se vestno drže pravil, ki jih je ona izdala ali jih bo izdala.

Al. Odar.

Slovstvo.

Vatikanische Quellen zur Geschichte der päpstlichen Hof- und Finanzverwaltung 1316—1378 in Verbindung mit ihrem historischen Institut in Rom herausgegeben von der Görres-Gesellschaft, VI. Bd.: **Die Ausgaben der Apostolischen Kammer unter den Päpsten Urban V. und Gregor XI. (1362—1378)** nebst Nachträgen und einem Glossar für alle 3 Ausgabebände bearbeitet von **H. Schäfer**, Paderborn 1937, 8°, XXIV in 880 str.

Proti zgodovinsko neutemeljenim nazorom o finančni politiki avignonskega papeštva si je Görresova družba zastavila nalogo, da kritično izda vire o njegovih dohodkih in izdatkih. Dva zvezka virov o njegovih dohodkih je izdal Emil Göller, enega pa L. Mohler. Vire o izdatkih pa je v treh zvezkih l. 1911, 1914, 1937 izdal H. Schäfer.

Pričujoči tretji zvezek o izdatkih obsega zadnjih 16 let avignonskega papeštva, večji dodatek k l. 1342—1353 in pa glosar k vsem trem zvezkom o izdatkih. Tako more sedaj zgodovinska znanost pod najrazličnejšimi vidiki obdelovati papeško gospodarstvo in kurijalno upravo ravno v najbolj spornih letih avignonskega papeštva. To področje je kulturno zgodovinsko važno n. pr. za poznavanje vrste in vrednosti denarja in raznih potrebščin ali upravnih uradov in uradnikov, služb in naslovov, cen in plač.

Viri so izdani z vsjo kritičnostjo. Njih uporabnost olajšujejo registri imen oseb in krajev, sistematični register in glosar. J. Turk.

Lexikon für Theologie und Kirche, herausgegeben von Dr. Michael Buchberger, IX. Bd. 1937. X. Bd. 1938. Herder & Co., Freiburg i. B.

Naša poročila o prejšnjih zvezkih najnovejšega teološkega leksikona moremo sedaj zaključiti s poročilom o njegovih zadnjih dveh zvezkih.

IX. zvezek obsega gesla Rufina-Terz, X. pa gesla Terziaren-Zytomierz. V teh dveh zvezkih je obdelana cerkvena zgodovina s pregledi o sedanjem položaju Rumunije, Rusije z lepimi slikami, Malorusije, Saške, Slezije, Škotske, Švedske, Švice, Srbije (Turk), Španije, Sirije, Češko-Slovaške, Turčije, Ogrske, Severne Amerike in dr. Izmed novejših osebnosti so prikazani Sabatier, Scheler, Seipel, Söderblom, Vermeersch, Willmann, Wundt. Daljši važnejši članki so: Rundfunk, Schisma, Scholastik, Schule, Seelsorge, Seminar, Sklaverei, Sozialismus, Staat, Syllabus, Sterilisierung, Theologie, Thomas v. Aquin, Thomismus, Tradition, Trienter Konzil, Union, Urkundenwesen, Urchristentum, Vatikan, Vatikanisches Konzil, Unfehlbarkeit, Volkskunde, Wallfahrt itd. Za nas prihajajo posebej v poštev članki: Salona, Sarajevo (Turk), Šibenik (Bulić), Stična (Turk), Slomšek (Lukman), Solowjev (Grivec), Spalato-Makarska (Turk), J. Stadler (Turk), Trebinje-Mrkanj (Turk), Trubar (Turk), Zengg-Modruš (Turk), Viktorin Ptujski, Pietro Paolo Vergerio.

Pri Stični je tiskovna napaka, češ da je bila v severozapadnem, namesto v severovzhodnem delu oglejskega patriarhata. Str. 762 v IX. zv. je Tavnik treba popraviti v Travnik.

Ako se ozremo na celotno delo, ki je po natančno določenih terminih izšlo v 10 zvezkih, moramo reči, da je Lexikon für Theologie und Kirche sedaj edini priročnik na celem svetu, ki nas natančno pouči o vseh svojskih področjih teologije in njenih pomožnih in sosednih znanosti po najnovjšem stanju raziskavanja. Število njegovih gesel znaša 27.247, ima 10.448 stolpcev, 1.232 tekstnih slik, 172 kart in 86 tabel. Ustvarilo ga je 1185 znanstvenih delavcev. Kljub tej pestrosti nam nudi enotno, jasno in zanesljivo sliko katoliškega mišljenja in življenja. V najlepši ubranosti združuje vero z vedo, življenjem in ljubeznijo do drugače mislečih, katerim prav rado prizna vse, kar more pri njih najti resničnega in dobrega. Z vsem tem se delo samo najbolje priporoča. J. Turk.

Cerkvenih očetov izbrana dela. Izdaja Bogoslovna Akademija v Ljubljani. Izdajanje vodi prof. dr. Fr. Ks. Lukman. **Izbrani spisi svetega Cecilija Cipriana.** Prvi del. **Pisma — Knjižica »O padlih«.** Poslovenil, uvod in pripombe napisal dr. Fr. Ks. Lukman. V Celju 1938. Tiskala in založila Družba sv. Mohorja.

Spisi cerkvenih očetov imajo vesoljni in vekotrajen pomen. To so spisi o krščanstvu, ki so jih v soglasju s Cerkvijo izdelali v prvih stoletjih krščanstva sveti izobraženci najbolj kulturnih sodobnih narodov. Zato imajo nenadomestljivo vrednost za vse poznejše krščanske kulturne narode. Cerkveni očetje so najvažnejše zgodovinske priče krščanskega nauka, ki se je izven sv. pisma ohranil v Cerkvi po tako zvanem ustnem izročilu, a tudi sijajne zgodovinske priče zmage krščanstva med najbolj kulturnimi poganskimi narodi. Njihovi spisi so vedno živi in neusahljivi viri pristnega krščanskega mišljenja in življenja vseh poznejših dob. Zato je čisto naravno in za dokaz krščanske omike poznejših narodov naravnost nujno potrebno, da imajo ti narodi kot bistveni del svoje literature lepe in točne prevode spisov cerkvenih očetov v svojem živem jeziku, opremljene z vsemi razlagami in pojasnili, ki se zahtevajo za njih smiselno in zgodovinsko pravilno umevanje. Po pobudi in prizadevanju profesorja dr. Lukmana naj bi tudi slovenski narod dobil v roke »očetov naših imenitna dela«, t. j. izbrana dela cerkvenih očetov. Da se bo slovensko izdajanje teh lahko vršilo brez ovir, se, vsaj tako mislim, njih slovenska zbirka noče vezati na kak že v naprej obljubljen načrt.

Iz imenovane zbirke imamo pred seboj prvi del izbranih spisov sv. Cipriana. Ta del obsega najprej skoraj polovico ohranjenih Ciprianov pisem. Prav ugotavlja izdajatelj, da so Ciprianova pisma »dragocen vir za zunanjo cerkveno zgodovino v začetku druge polovice 3. stoletja, ko je državna oblast začela krščanstvo sistematično zatirati«. V tem se nam razodeva organična vez tega novega Lukmanovega dela z njegovim prejšnjim delom o krščanskih mučencih (Martyres Christi, Celje 1934). A izbrana Ciprianova pisma imajo še dva druga pomena. Ona so »še dragocenejši vir za zgodovino notranjega življenja v cerkvi, obnavljanja krščanskega življenja, ki je v prejšnjih desetletjih škodo trpela, borb z razkoli in herezijami in

utrjevanja cerkvene edinosti«. Iz njih nam najlepše odseva tudi »škofovski in religiozni lik sv. Cipriana«.

Ce nam je izdajatelj v svojem delu o krščanskih mučencih na osnovi mučeniških aktov predočil vzvišenost in slavo Cerkve v dobi preganjanj, nam sedaj s poslovenjeno izdajo Ciprianovega spisa »O padlih« predočuje tiste kristjane, ki se v preganjanju niso dobro izkazali. Sam trezni Ciprian more sedaj vsakega slovenskega čitatelja poučiti, da med kristjani v dobi preganjanj ni bilo vse zlato in da se je torej pri govoru o dobi mučencev treba varovati pred napačnim posploševanjem ali pretiravanjem dobrega.

Ker so Ciprianovi spisi v tako tesni zvezi z njegovim življenjem in delovanjem, nam izdajatelj vprašanja, zakaj, čemu in kdaj jih je napisal, čisto naravno pojasnjuje v lepo in pregledno podanem življenjepisu sv. Cipriana v Uvodu.

Slovenski prevod navedenih Ciprianovih spisov je lep. Uvod in opombe nam nudijo vse potrebno za njih pravilno umevanje. Na koncu je dodan pregled najvažnejših splošnih del o sv. Ciprianu.

Zdi se mi zelo primerno, da je izdajatelj začel zbirko izbranih del cerkvenih očetov s sv. Ciprianom. Saj spada Ciprian v dobo, polno največje razgibanosti. Še ne dolgo tega, v dobi prosvetljenstva, je bil sv. Ciprian predmet največjega zanimanja. A tudi danes se literatura o njem množi.

J. Turk.

Dr. Anton Zdešar, C. M., Kratek obris zgodovine usmiljenih sestra sv. Vincencija Pavelskega. Marijin Dvor 1937, 8°, 271 str.

Ta knjiga naj bi bila po pisateljevem namenu spodbudno zgodovinsko berilo najprej za usmiljene sestre, potem pa tudi za druge. Celotna zgodovina usmiljenih sestra je podana jasno in pregledno. Za nas so posebno važna poglavja o razširjenju te največje ženske kongregacije med Slovenci, kjer so lepo zbrani zgodovinski podatki, kakor jih drugod ne najdemo. Svojemu praktičnemu namenu knjiga popolnoma ustreza.

J. Turk.

Justin dr. Matej, Novo spoznanje. Zakona prejšnja veličina. Mala 8°. Str. 48. Kranj 1938.

Novo spoznanje zagovarja teorijo, ki sta jo odkrila zdravnik Knaus v Gradcu in Ogino v Niagate na Japonskem. O tem se je pri nas kakor-tudi drugod po svetu precej govorilo in pisalo. Avtor stoji dosledno na katoliškem stališču, poveljuje krščanski zakon, ki ima dva namena, da se rode otroci ter da se spolnost umiri in da mož in žena drug drugega podpirata, dvigata, izpopolnujeta. Vsled težkih socialnih pa tudi drugih vzrokov se žal zakon večkrat oskrunja. Zakonski se branijo otrok. Drugi pa, ki si otrok žele, jih nimajo. Pisatelj pojasnjuje omenjeno teorijo glede spočetja in jo utemeljuje. Po njegovem so izvajanja obeh zdravnikov izpričana.

S teološkega stališča knjižici ni kaj oporekati. Medicinsko plat naj presodijo zdravniki. Pisatelju je zakon svet in z velikim spoštovanjem piše tudi o stvareh, ki je o njih težje pisati. Nikakor se ne zavzema za omejevanje porodov. Nasprotno: zdi se, kakor da bi bila

knjižica pisana v prvi vrsti za one, ki si otrok žele. Glede drugih pripomni pisatelj: »Rabijo to tudi zakonci, ki bi se (po posvetu duhovnika in zdravnika) iz utemeljenih razlogov hoteli odpočiti in presledek porodov podaljšati.« (Str. 30.) Ako bodo knjižico rabili tisti, ki jim je namenjena, ne bo brez koristi.

Za dušnega pastirja-spovednika se mi zde važne resolucije, ki so jih 13. dec. 1935 sprejeli zdravniki, člani Zdravstvenega odseka Slov. Kat. Akad. Starešinstva o Knaus-Oginovi teoriji in so bile objavljene v Času 1935/36, str. 193 sl. Omenim jih nekaj, ki mislim, tudi duhovniku kažejo smer, katere naj se drži predvsem kot spovednik.

»K. O. T. ima pozitivno in negativno stran. Negativna stran je veliko bolj mikavna in bo našla veliko večje razumevanje in uporabo... Odsvetuje se duhovščini, da bi aktivno sodelovala pri propagandi K. O. T. Priporoča pa se duhovščini, da v res nujnih primerih, popolnoma individualno, omenja, da eksistira neka možnost reguliranja porodov bodisi negativno bodisi pozitivno in nasvetuje dotičnemu, da se obrne na zdravnika zaradi strokovne obrazložitve«. Za duhovnike, menim, je to stališče, kakor so ga nasvetovali katoliški zdravniki, edino pravilno.

C. Potočnik.

Grafenauerjeva Milica, Iz duhovnega življenja družine. Zakon. Vzgoja k čistosti. Rast v duhovnost 2. Mala 8°. Str. 189. Celje 1938.

Kot je razvidno že iz naslova, obsega knjiga tri poglavja: Prvo poglavje govori o zakonu. Drugo je namenjeno vzgoji k čistosti in tretje rasti v duhovnost. Pisateljica govori z veliko ljubeznijo o zakramentu sv. zakona. Razlaga, kakšna mora biti zakonska ljubezen. Ostro obsodi Herodeževe matere in belo kužo. — Pri vzgoji k čistosti naj se starši nikoli ne poslužijo laži, kadar je treba otroku razložiti spolno vprašanje. Postopoma naj jim razkrijejo skrivnostno snovanje novega človeškega bitja tako, da bodo polagoma iz ust staršev zvedeli vso resnico in prav zato svoje starše, zlasti matere, še vse bolj ljubili. Na praktičnih resničnih zgledih, saj je pisateljica krščanska mati številne družine, pokaže uspeh takega pouka. — Prav z isto ljubeznijo kakor prvi dve poglavji je obdelano tudi zadnje: rast v duhovnost. Z lepimi besedami povečuje materinsko ljubezen, pa prav tako tudi duhovno materinstvo, ki se mu posvečujejo zlasti redovnice. Krščanska družina mora biti žarišče krščanske ljubezni navzven. Važno je pri otrocih vprašanje poklica, ki ga starši nimajo pravice otroku vsiliti. Tudi poglavje o branju ne bo brez koristi.

Pri vzgoji je predvsem treba vedeti, kaj hočem in potem, s kakšnimi sredstvi bom svoj smoter dosegel. Gotovo je med drugimi tudi zelo važno vprašanje spolnega pouka. Vendar se včasih ta stvar pretirava, kakor da bi samo pouk zadoščal, da otrok ne bo zašel na kriva pota. Pisateljica se tega zaveda, zato tudi dá pouku tisto mesto, ki mu pri vzgoji gre. Poleg pouka poudarja tudi popolnoma pravilno celotno otrokovo vzgojo. Naj omenim, da je izdal letos priznani pedagog jezuit p. M. Gatterer, *Gottes Gedanken über des Kindes Werden*. Sechste Aufl. der

früher unter den Titel »Erziehung zur Keuschheit« »Im Glaubenslicht« erschienenen Schrift. (Str. 123, zal. Rauch, Innsbruck.) Obe knjižici se lepo spopolnjujeta. Pisateljica navaja tudi precej tovrstne nemške literature. Omenim tudi knjižico Anton Heinen, Mütterlichkeit als Beruf und Lebensinhalt der Frau. Ein Wort an Erzieher und Erzieherinnen. (Str. 111, zal. Volksvereins-Verlag M. Gladbach 1920.) Heinen posebno lepo razvija misel, da je poklic vsake žene materinstvo bodisi telesno ali duhovno. Tudi duhovnikom je tovrstna literatura potrebna. C. Potočnik.

Obitelj u današnjem društvu. Izdal Hrvatski socialni teden. Zagreb 1938. Str. 256.

Hrvatski socialni teden (HST) je ustanova po zgledu francoskih Semaines sociales. Ima širši odbor (30 oseb), ki jih je imenoval nadškof Bauer kot predsednik škofovskih konferenc. Širši odbor je izvolil ožji odbor, čigar predsednik je dr. Juraj Ščetinec, profesor ekonomsko-socialne visoke šole v Zagrebu. Hrvatski socialni teden je priredil svoje drugo zborovanje v dneh od 25. do 30. oktobra 1937. Delo tega zborovanja je prikazano v gornji knjigi.

Zborovanje se je bavilo z družino v današnji družbi. Na njem so imeli nagovor trije hrvatski škofje (Stepinac, Pušić, Njaradi), nadalje je bilo enajst predavanj, dva govora in osem konferenc z anketami. Nadškof dr. Stepinac je govoril o moralnem in nadnaravnem pomenu družine, škof Pušić o nerazvezljivosti zakona in škof dr. Njaradi o nevarnostih in zmagah v družini. Kot predavatelji so nastopili na tem zborovanju odlični hrvatski znanstveniki in kulturni delavci. Prof. dr. J. Ščetinec je predaval o družini in družbi, letošnji rektor univerze prof. dr. A. Živković o družini v luči krščanstva, profesor ekonomsko-socialne visoke šole dr. E. Sladović o družini in državi, bivši rektor univerze prof. dr. E. Lovrić o zakonu v sodobni zakonodaji, profesor ekonomsko-socialne visoke šole dr. M. Ivšić o rodbinski imovini, zdravnik dr. I. Schrekeis o družini in potomstvu, dominikanec dr. H. Bošković o vzgojni nalogi družine, časnikar in predsednik Zveze mož Katoliške akcije Perinić o družini in šoli, predsednica Zveze žen Katoliške akcije Sofija Brajša o verski in vzgojni nalogi žene v družini, profesorica dr. Marijana Kralj o socialni in ekonomski vlogi žene v družini, in frančiškan dr. B. Perović o družini in društvih Katoliške akcije. Konference z anketami so preučevale družino po raznih stanovih in okoljih (v kmetskem, delavskem in meščanskem), dalje vprašanja o varstvu družine, o vplivu prosvete (književnosti, gledališča, kina) na družino in končno o družini in zdravju. Konference in predavanja, zlasti nekatera med njimi, so segla zelo na globoko in snov izčrpno obdelala.

Knjiga vsebuje vse govore, predavanja in konference z zborovanja, dalje kratek njegov opis, njegove sklepe, posnetek v francoskem jeziku in seznam udeležencev. V knjigi je zbrane veliko snovi. Zato bo zelo prav prišla vsakomur, ki bi se hotel poučiti o nakazanih vprašanjih. Podobna zborovanja, kot jih prireja Hrvatski socialni teden, bi bila zelo potrebna tudi pri nas Slovencih. Al. Odar.

Publikacije »Bogoslovne Akademije« v Ljubljani.

Vsem našim publikacijam smo cene znižali za 20 do 25%. Starejše letnike BV (od tretjega letnika dalje) oddajamo po 40 Din. Od nekaterih publikacij je v zalogi le malo izvodov.

Naročajo se v Prodajalni Kat. tisk. dr. (prej H. Ničman), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2.

I. Dela:

1. knjiga: A. Ušeničnik, **Uvod v filozofijo**. Zvezek I: Spoznavno-kritični del. 8°. (XII in 504 str.) Lj. 1921. (Razprodano.)
2. knjiga: A. Ušeničnik, **Uvod v filozofijo**. Zv. II: Metafizični del. 1. sešitek 8°. (IV in 384 str.) Lj. 1923. 50 Din. 2. sešitek 8°. (234 str.) Lj. 1924. 50 Din.
3. knjiga: F. Grivec, **Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju**. 8°. (112 str.) Lj. 1921. 20 Din.
4. knjiga: F. Kovačič, **Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski**. 8°. (IV in 101 str.) Lj. 1923. 15 Din.
5. knjiga: F. Grivec, **Cerkev**. 8°. (IV in 320 str.) Lj. 1924. (Razprodano.)
6. knjiga: A. Ušeničnik, **Ontologija. Učbenik**. 8°. (60 str.) Lj. 1924. 25 Din.
7. knjiga: **Sveto pismo Novega zakona**. Prvi del: Evangeliji in Apostolska dela. Mala 8°. (XVI in 431 str.) Lj. 1925. V platno vezana knjiga 36 Din; boljše vezave po 50, 62 in 90 Din.
8. knjiga: **Acta L. Conventus pro studiis orientalibus anno 1925 in urbe Ljubljana celebrati**. 8°. (IV et 168 pag.) Lj. 1925. 25 Din; vez. 40 Din.
9. knjiga: **Sveto pismo Novega zakona**. Drugi del: Apostolski listi in Razodetje. 8°. (XVI in 349 str.) Lj. 1929. Cene kakor pri prvem delu.
10. knjiga: F. Grivec, **Vzhodne cerkve in vzhodni obredi**. 8°. (50 str.) Lj. 1930. 8 Din.
11. knjiga: J. Turk, **Breve Pavla V. Tomažu Hrenu z dne 27. nov. 1609**. 8°. (107 str.) Lj. 1930. 15 Din.
12. knjiga: A. I. Odar, **Sodbe Rimske rote v zakonskih pravadah**. 8°. (99 str.) Lj. 1934. 12 Din.

II. Razprave:

1. F. Grivec, **Pravovernost sv. Cirila in Metoda**. (Razprodano.)
2. A. Snoj, **Staroslovenski Matejev evangelij** (De versione palaeoslavica Evangelii S. Matthaei. — Praemisso Summario et addito Apparatu critico in lingua latina). Lj. 1922. 8°. (34 str.) 5 Din.
3. F. Grivec, **Boljševiška brezbožnost** (De atheismo bolševismi). Lj. 1925. 8°. (15 str.) (Razprodano.)
4. F. Grivec, **Ob 1100 letnici sv. Cirila**. Pojasnilo k apostolskemu pismu Pija XI. »Quod S. Cyrillum Thessalonicensem z dne 13. februarja 1927. 8°. (16 str.) Lj. 1927. 3 Din.
5. J. Turk, **Tomaž Hren**. 8°. (30 str.) Lj. 1928. 5 Din.
6. F. Grivec, **Mistično telo Kristusovo**. Metodična in praktična vprašanja. 8°. (17 str.) Lj. 1928. 4 Din.
7. F. Grivec, »Rerum Orientalium«. Okrožnica papeža Pija XI. o proučavanju vzhodnega krščanstva. 8°. (23 str.) Lj. 1929. 4 Din.
8. F. Grivec, **Fjodor M. Dostojevskij in Vladimir Solovjev**. 8°. 46 str. Lj. 1931. 10 Din.
9. A. Odar, **Škof in redovništvo**. Veljavne določbe. 8°. (52 str.) Lj. 1936. 8 Din.
10. A. I. Odar, **Postopnik za ničnostne zakonske pravde pri škofijskih sodiščih**. 8°. (60 str.) Lj. 1938. 10 Din.

III. Cerkvениh očetov izbrana dela.

Izbrani spisi svetega Cecilija Cipriana. Prvi del: *Pisma*. Knjižica »O padlih«. Poslovenil, uvod in pripombe napisal dr. F. K. Lukman. V Celju 1938. Založila Družba sv. Mohorja. Mala 8°, 214 strani. Cena: za ude Družbe sv. Mohorja (pri Družbi v Celju ali njeni knjigarni v Ljubljani) 27 din za broširano, 36 din za vezano knjigo; za neude in v knjigarnah 36 din za broširano, 48 din za vezano knjigo.

»**Bogoslovni Vestnik**«, publikacija Bogoslovne Akademije v Ljubljani, izhaja štirikrat na leto v celotnem obsegu do 20 tiskovnih pol.

Naročnina: 50 Din za Jugoslavijo, 60 Din za inozemstvo na leto.

Urednika: prof. dr. Franc Ksaver Lukman, Ljubljana, Fračiškanska ulica 2/I, in prof. dr. Alojzij Odar, Ljubljana, Vidovdanska cesta 9. — Njima naj se pošilja vse, kar je uredništvu namenjeno.

Uprava: Prodajalna Kat. tisk. društva (prej H. Ničman), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2. Njej naj se pošiljajo naročila, reklamacije in podobno.

Cekovni račun pri ljubljanski podružnici Poštne hranilnice, lastnica Bogoslovna Akademija, Ljubljana, ima št. 11903.

Oblastem odgovorna sta prof. dr. F. K. Lukman za uredništvo in izdajateljico, ravnatelj Karel Čeč za Jugoslovansko tiskarno.

Ponatisniti se smejo razprave in njih deli, ocene in drugi prispevki, ako se prej dobi dovoljenje uredništva in ako se v ponatisu navede vir.

»**Bogoslovni Vestnik**« quater per annum in lucem editur.

Pretium subnotationis extra regnum Jugoslaviae est Din 60.

Scripta quae sive ad directionem sive ad administrationem commentarii nostri spectant, inscribantur: »**Bogoslovni Vestnik**«, Ljubljana, Faculté de Théologie (Yougoslavie).